

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı**

Zöhre METİN

**İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ
DERSİNİN TEORİK VE UYGULAMA BOYUTUNUN
İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

Yozgat - 2021

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı**

Zöhre METİN

**İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ
DERSİNİN TEORİK VE UYGULAMA BOYUTUNUN
İLKOKUL 4. SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

Yozgat - 2021

TEZ BEYANI

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdığı yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zöhre METİN

07/06/2021

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TEZ BEYANI	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
ÖNSÖZ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Önemi	1
1.3. Problem Cümlesi.....	1
1.4. Varsayımlar	2
1.5. Sınırlılıklar	2
1.6. Tanımlar	2
1.6.1. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Nedir?	2
1.6.2. Dünyada İnsan Hakları Gelişimi	3
1.6.3. Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Haklarının Tarihçesi	6
1.6.4. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi	9
1.6.5. İHYD Dersinin Türkiye’deki Gelişimi	9
2. KURAMSAL TEMELLER.....	12
2.1. Eğitim ve Öğretim Programı	12
2.2. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı ve Temel Amaçları.....	13

2.2.1. İHYD Dersi Öğretim Programının Temel Yaklaşımı	14
2.3. Hedefler (Kazanımlar)	15
2.3.1. İHYD Dersi Hedefleri (Kazanımları).....	17
2.4. Öğretim Programında İçerik	18
2.4.1. İHYD Dersi Öğretim Programının İçeriği	19
2.5. Eğitim Durumları (Öğrenme-Öğretme Süreci)	20
2.5.1. İHYD Dersi Eğitim Durumları (Öğrenme-Öğretme Süreci)	21
2.6. Ölçme-Değerlendirme.....	21
2.6.1. İHYD Dersi Ölçme-Değerlendirme	22
2.7. İlgili Çalışmalar.....	23
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	40
3.1. Araştırma Yöntemi.....	40
3.2. Çalışma Grubu	40
3.3.1. Kişisel Bilgiler	41
3.3.2. Yaş Bilgisi	41
3.3.3. Mesleki Deneyim	42
3.3.4. Mezuniyet Durumu	42
3.3. Veri Toplama Aracı.....	43
3.4. Verilerin Toplanması	44
3.5. Verilerin Analizi.....	44
3.6. Geçerlik ve Güvenirlik.....	45
3.7. Etik Komisyon Kurul Kararı.....	45
4. BULGULAR.....	46
4.1. İlkokul 4. Sınıf İHYD Dersinin Kazanımları ile İlgili Görüşler	46
4.2. İlkokul 4. Sınıf İHYD Ders Kitabının Güçlü ve Zayıf Yönleri	48
4.2.1. İlkokul 4. Sınıf İHYD Ders Kitabının Güçlü Yönleri.....	48

4.2.2. İlkokul 4. Sınıf İHYD Ders Kitabının Zayıf Yönleri	49
4.3. Dersin Hangi Eğitim Felsefesine Dayalı Olduğu	51
4.4. İHYD Dersi İşlerken Başka Araç Gereç ve Kaynaklardan Yararlanılması	52
4.5. Dersin Kazanımlarının Günlük Hayatta Kullanılabilirliğinin Değerlendirilmesi	53
4.6. İHYD Dersi Kaynağındaki Görseller ile Yazılı Metinler Arasındaki İlişki	54
4.7. İHYD Ders Kitabındaki Konulara Özgü Etkinlik ve Araştırmalar ile İlgili Görüşler.....	55
4.8. Öğrencilerin Öğrenmekte Güçlük Çektiği Konu ve Kavramlar	56
4.9. İHYD Dersinin Kazanımlarının Diğer Derslerle İlişkisi	57
4.10. İHYD Dersinin Yürütülmesinde Öğretmenlerin Yeterlilikleri	58
4.11. İHYD Dersini Hedeflenen Düzeyde Yürütebilmek İçin Gerekli Olanlar	58
4.12. Dersin Öncesinde Dersin İşlenişine Yönelik Yapılan Hazırlık.....	59
4.13. Ders Akışı Sürecinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler	60
4.14. Dersin İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri Gerçekleştirirken Karşılaşılan Sorunlar	62
4.15. İHYD Dersinin Kazanımlarının Öğrencilerin Bilişsel Seviyelerine Göre Durumu	63
4.16. Sınıf Ortamının İHYD Dersinin Amaçlarını Gerçekleştirmeye Uygunluğu.....	64
4.17. İHYD Dersinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Araçları.....	66
4.18. İHYD Dersinin Kazanımlarının Öğrencilerde Davranışa Dönüşmesi	67
4.19. Ders Kaynağındaki Metinlerin Türleri.....	68
4.20. Dersin Teorik Boyutunun Uygulamaya Daha İyi Yansıması İçin Öneriler	69
4.21. İHYD Dersine Yönelik Öğretmen Anıları	70
4.22. İHYD Dersi ile İlgili Öğretmenlerin Önerileri.....	71
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	73
5.1. İHYD Dersinin Teorik Boyutuna Göre Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma.....	73
5.2. İHYD Dersinin Uygulama Boyutuna Göre Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma.....	75

5.3. İHYD Dersi ile İlgili Elde Edilen Genel Sonuçlar ve Tartışma.....	79
5.4. Öneriler	79
6. KAYNAKLAR	81
7. EKLER.....	90
EK 1: Dördüncü Sınıf İHYD Dersi Öğretim Programının Kazanım ve Açıklamaları ...	90
EK 2: Öğretmen Görüşme Formu	96
EK 3: İzin Yazısı.....	98
EK 4: Etik Komisyon Kurul Kararı	99
8. ÖZGEÇMİŞ.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinin Teorik ve Uygulama Boyutunun İlkokul 4. Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi

Zöhre METİN

Danışman: Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

2021 – Sayfa: 101+xiv

Jüri: Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

Doç. Dr. Özgür BABAYİĞİT

Dr. Öğr. Üyesi Celal BOYRAZ

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi 2015-2016 yılından itibaren 4. sınıflarda haftada iki ders saati olarak verilmektedir. Bu çalışmanın amacı, İHYD dersinin teorik ve uygulama boyutunun ilkökul 4. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesidir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden olgu bilim desenine göre yürütülmüştür ve yapılan araştırmanın katılımcıları amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme yöntemine göre ilkökul 4. sınıf öğretmeni İHYD dersi okutan ve Yozgat il merkezinde çalışan 30 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırma sorularına yanıt aramak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Görüşmeler sonrasında ortaya çıkan kodlardan hareketle benzerlikler ve farklılıklara göre kategoriler oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenler 4. sınıf İHYD dersi kazanımlarını gerçekleştirilebilir ve yararlı olarak bulmasına rağmen kazanım sayısının fazla olduğundan sadeleştirilmesini önermektedir. Dersin içeriğinin 4. sınıf öğrenci yaş seviyesine uygun olmadığı, soyut kaldığını, anlaşılmayan konular olduğu tespit edilmiştir. Öğrenme öğretme sürecinde kullanılan ders kitabının güncelleştirilerek yaş grubuna uygun hazırlanması önerilmiştir. Değerlendirmede geleneksel klasik yöntemlerden uzaklaşmak gerektiği de belirtilmiştir. Ders ile ilgili teorik ve uygulama boyutuna dair önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Öğretim Programı, Öğretmen Görüşleri, İlkokul, 4. Sınıf.

ABSTRACT

Master Thesis

Examination of Theoretical and Practical Dimensions of the Human Rights, Citizenship and Democracy Lesson According to the Primary School Teachers Views 4th Grade

**By
Zöhre METİN**

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

2021 – Page: 101+xiv

Jury: Assoc.Prof.Dr. Mehmet SAĞLAM

Assoc.Prof.Dr. Özgür BABAYİĞİT

Assist.Prof. Dr. Celal BOYRAZ

The Human Rights, Citizenship and Democracy course has been given as two hours per week in the 4th grades since 2015-2016. The aim of this study is to examine the theoretical and practical dimensions of the İHYD course according to the 4th grade primary school teachers views. The research was carried out according to the phenomenology design, one of the qualitative research designs, and the participants of the study consisted of 30 teachers working in the city center of Yozgat, who taught the 4th grade teacher İHYD class, according to the criterion sampling method from the purposive sampling method. Data were collected using a semi-structured interview form to seek answers to the research questions. Content analysis was used in the analysis of the data. Based on the codes that emerged after the interviews, categories were created according to the similarities and differences. As a result of the research, although the teachers found the achievements of the 4th grade İHYD course to be realizable and useful, they suggest that they be simplified because the number of achievements is high. It has been determined that the content of the course is not suitable for the age level of the 4th grade students, remains abstract, and there are subjects that are not understood. It has been suggested that the textbook used in the learning-teaching process should be updated and prepared in

accordance with the age group. It has also been stated the evaluation that it is necessary to leave the traditional classical methods. Suggestions have been made regarding the theoretical and practical aspects of the course.

Keywords: Human Rights, Citizenship and Democracy, Human Rights, Citizenship and Democracy Curriculum, Teachers' Views, Primary School, 4. Grade.

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
İHYD	: İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
RTÜK	: Radyo Televizyon Üst Kurulu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Kazanımların Şekilsel Görünümü.....	17
Tablo 2.2. Üniteler ve Kazanım Sayılarının Dağılımları	20
Tablo 3.1. Üniteler ve Kazanım Sayılarının Dağılımları	41
Tablo 3.2. Çalışma Grubunun Yaşlarına İlişkin Bilgiler	42
Tablo 3.3. Çalışma Grubunun Mesleki Deneyimlerine İlişkin Bilgiler	42
Tablo 3.4. Çalışma Grubunun Mezuniyet Durumuna İlişkin Bilgiler	43
Tablo 4.1. Öğretmenlerin İHYD Dersinin Kazanımları ile İlgili Düşünceleri	46
Tablo 4.2. Öğretmenlerin Ders Kitabının Güçlü Yönleri ile İlgili Görüşleri.....	48
Tablo 4.3. Öğretmenlerin Ders Kitabının Zayıf Yönlerine Yönelik Görüşleri.....	50
Tablo 4.4. Dersinin Hangi Eğitim Felsefesine Dayalı Olduğu ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	51
Tablo 4.5. Dersin İşlenişi Esnasında Farklı Araç Gereç Kullanmaya Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	53
Tablo 4.6. Dersin Kazanımlarının Günlük Hayatta Kullanılabilirliğine Dair Öğretmen Görüşleri.....	53
Tablo 4.7. İHYD Dersi Kaynağındaki Görseller ile Metinlerin İlişkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	55
Tablo 4.8. Ders Kitabındaki Konulara Özgü Etkinlik ve Araştırmalara Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	55
Tablo 4.9. Öğrencilerin Öğrenmekte Güçlük Çektiği Konu ve Kavramlara Yönelik Öğretmen Görüşleri.....	56
Tablo 4.10. İHYD Dersinin Yürütülmesinde Öğretmen Yeterliliklerine Dair Öğretmen Görüşleri.....	58
Tablo 4.11. Dersin Hedeflenen Düzeyde Yürütülmesi İçin Gerekli Olanlara Dair Öğretmen Görüşleri.....	59
Tablo 4.12. Dersin Öncesinde Yapılan Hazırlıklara Yönelik Öğretmen Görüşleri	60
Tablo 4.13. İHYD Derste Kullanılan Yöntem ve Tekniklerde Yaşanan Sorunlar İlgili Öğretmen Görüşleri.....	62

Tablo 4.14. İHYD Dersinin Öğrencilerin Bilişsel Seviyesine Uygunluğu ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	64
Tablo 4.15. Sınıf Ortamının Uygunluğu ile İlgili Öğretmen Görüşleri	64
Tablo 4.16. İHYD Dersi Kazanımlarının Öğrencilerde Davranışa Dönüşmesi ile İlgili Öğretmenlerin Görüşleri	67
Tablo 4.18. İHYD Dersinin Teorik Boyutunun Uygulamaya Daha İyi Yansıması ile İlgili Öğretmen Görüşleri.....	69
Tablo 4.19. İHYD Dersi ile İlgili Tavsiyeleri	71

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. İHYD Dersi Temel Yaklaşımı	15
Şekil 4.1. Ders Akşında Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Grafıksel Gösterimi.....	61
Şekil.4.2. Öğrencilerin Başarı Durumunu Belirlemeye Yönelik Olarak Öğretmenlerin Söyledikleri Ölçme Değerlendirme Araçlarının Grafıksel Gösterimi	66
Şekil 4.17. Ders Kaynağında Öğrencilerde Öğrenmeyi Kolaylaştıran Metin Türlerine Ait Öğretmen Görüşler.....	68

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, ilkokul dördüncü sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin teorik ve uygulama boyutunun öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmaktadır.

Tez çalışmamda bana rehberlik yapan ve yardımcı olan danışman hocam Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM'a, Yozgat Bozok Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin hocalarından ve dersini almış olduğum Doç. Dr. Özgür BABAYİĞİT'e ve veri toplama sürecinde emek veren değerli meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Tez yazımım esnasında bana destek olan ve sabır gösteren eşim Doç. Dr. Bayram METİN ve çocuklarıma teşekkür ederim.

Zöhre METİN

02 Temmuz 2021

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, problem cümlesi, varsayımlar, sınırlılıklar, tanımlamalar, insan haklarının Türkiye ve Dünya üzerindeki tarihsel gelişimi, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi ve bu dersin Türkiye’deki gelişimi konuları yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD) Dersinin teorik ve uygulama boyutunun ilkökul 4. sınıf öğretmenlerinin görüşleri çerçevesinde incelenmesidir.

1.2. Araştırmanın Önemi

İnsan hakları ve demokrasi konularına karşı hassasiyetler ve davranışlar, çağımızdaki milletlerin gelişmişlik düzeyi belirtilerinin başındadır. İHYD dersi eğitiminin niteliği, dersin gelişim süreci, dersin ulusal ve uluslararası dokümanlara uyumu, İHYD dersi alan öğrencilerin dersin kazanımlarını gerçekleştirme düzeyleri veya başarıları, kendi haklarını ve başkalarının haklarını bilme ve saygı duyma gibi davranışlar toplumların yapısını etkilemektedir. Tüm bu anlatılanlara göre ilkökul 4. sınıflarda 2015-2016 eğitim öğretim yılı itibari ile uygulanmaya başlanan İHYD dersi önemli bir yere sahiptir. Bu çalışma ile İHYD dersi öğretim programı teorik ve uygulama boyutu ile değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçların Millî Eğitim Bakanlığı’nda (MEB) program geliştirilme sürecine ve alan yazınına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinin teorik ve uygulama boyutunun incelenmesinde ilkökul 4. sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Verilen ana problem kapsamında şu alt problemlere cevap aranmaktadır:

İHYD Dersi Öğretim Programının teorik boyutunda:

a) kazanım ögesine ilişkin 4. sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

b) içerik ögesine ilişkin 4. sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

İHYD Dersi Öğretim Programının uygulama boyutunda:

a) eğitim durumları ögesine ilişkin 4. sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

b) değerlendirme ögesine ilişkin 4. sınıf öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya katılan öğretmenler program hakkında yeterli bilgiye sahip olup, görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplar gerçek düşüncelerini yansıtmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma; 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz dönemi ve bu dönemde Yozgat il merkezi sınırları içerisinde yer alan ve çalışma grubunu oluşturan resmi ilkokullarda görev yapan ilkokul 4. sınıf, sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır. Araştırmada kullanılan veri toplama aracından elde edilen verilerle sınırlıdır. Araştırma, ilkokul 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

1.6.1. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Nedir?

İnsan hakları, insanın varoluşu ile birlikte elde ettiği haklar olup insanın toplumda varlığını, toplumdaki değerliliğini ve insani şartlarda yaşam koşullarını oluşturması için gerekli olan haklardır (Turhan, 2013). Aynı zamanda insan hakları, insanın yalnızca insan olması kaynaklı; insanın şahsiyetini koruyan, geliştiren evrensel çerçevedeki ilkeler ve kurallardır. İnsan haklarının evrenselliğini, yazılı hukuk ile sınırlı olmaması, zamana ve mekâna göre değişmemesi açıklar. Bireysel olmasını ise insanların konumuna bakılmaksızın, insanın yalnızca insan olması ve hakların merkezinde ve öznesi olması açıklar (Gülmez, 2001).

Yurttaşlık ve vatandaşlık kelimeleri ise Türk Dil Kurumu (2017) sözlüğünde şu şekilde tanımlanmıştır: Yurttaşlık “*aynı yurdu paylaşan insanlara vurgu yapan bir ifadedir.*”. Vatandaş ise “*aynı yasal haklardan yararlanan yurtları veya yurt duyguları bir olan kimseleri*” ifade eder (TDK, 2017). Yurttaşlık veya vatandaşlık, hukuki anlamıyla devlet ile birey arasındaki hakları, görevleri ve mecburiyetleri belirlerken, siyasi anlamıyla da kişinin üyesi olarak yer aldığı devletin yasal şartlarını

kabul edip ve egemenliğini benimsemesi şeklindedir. Bu tanımlamaların ortak yeri aynı vatan ve devlet paydasında birleşerek, bireyin devlete ve vatana ait olduğunu içermesidir (Akdu, 2016).

Kökeni Latinceye dayanan demokrasi kelimesi, “demos” ve “kratos” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmektedir. “Demos” egemenlik, “kratos” ise iktidar anlamına gelmektedir (Çakmak ve ark. 2016). Demokrasiyi net olarak tanımlamak mümkün değilse de Yunanca iki sözcüğün birleşiminden “demos” (halk) ve “kratos” (kudret, iktidar, hâkimiyet, idare) oluştuğunu ve halkın egemenliği, iktidarı olarak çevrildiğini söylemek gerekir (Kuzu, 1997). Çok yaygın kullanılan bir özdeyişle: Demokrasi, halkın halk tarafından, halk için yönetimidir (Uygun, 1996). Demokrasi konusunda üzerinde hem fikir olunan başlıca tanımlamanın, bahsi geçen bu yaygın tanım olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Büyükkaragöz, 1995). Türkçe sözlükte de demokrasi tanımı, “*halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi*” şeklindedir (Kükürtcü, 2019).

1.6.2. Dünyada İnsan Hakları Gelişimi

İnsan Haklarının dünyadaki gelişimine Hz. Muhammed’in Veda Hutbesinde, birey olmanın doğuştan getirdiği hakları ve daha fazlasını insanlara aktardığını hadislerden görmekteyiz. Hz. Muhammed Veda Hutbesinde birçok grubun haklarından söz etmiş, adaletsizlik, ırkçılık ve zulüm gibi insan onurunu yok edebilecek haksızlıklara dikkat çekmiş ve bireyin doğuştan itibaren sahip olduğu hakların korumasını anlatmıştır (Dam ve Karataş, 2014).

Avrupa da İngiltere kralı ile feodal beyler arasında olan anlaşmazlığın sonucunda 1215 yılında “Magna Carta Libertatum” ilk özgürlük fermanı ortaya çıkmıştır (Mumcu, 1992). Magna Carta’nın amacı, 14 feodal beyine ait ayrıcalıkların kral tarafından benimsenmesi ve kralın tek güç olmadığını anlatmaktır (Kepenekçi, 2000).

17. Yüzyılın İngiltere’inde de hak ve özgürlüklere dair benzer gelişmeler yaşanmış; kamu hukukunda yasama organının hak ve yetkilerini belirleyen dokümanlara imza atılmıştır (Dahl, 2001). Tarihte insan haklarını destekleyip güvenceye alan Virginia Anayasasıdır (12 Haziran 1776). Virginia Anayasası, bireylerin eşit hakları olduğunu ve yönetimin bu hakları gözetmekle sorumlu

olduğunu vurgulamaktadır. Bu anayasal değişimi 1776 yılında yayımlanan Amerikan Bağımsızlık Bildirisi ile Fransız İhtilali İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi takip etmiştir. Ancak tarihteki bu alanda en büyük ve en önemli bildiri, Fransız Devrimi'nin bir sonucu olarak gelişen haklar bildirisi'dir. Bu bildiride halkların ifade gücünün sorgulanamaz, engellenemez, yargılanamaz olduğu ve toplumun her derecesinden insanın saygıya değer olduğu defalarca vurgulanmıştır (Dahl, 2001). Tüm bu gelişmeler sonucunda tüm dünyada insanlar, vatandaşlık kavramının farkına daha iyi varıp haklarını öğrenmeye başlamışlardır (Aras, 2000).

Yirminci yüzyılda insan hakları alanındaki en önemli gelişme, bireyin hem ulusal hukuk öznesi olması hem de uluslararası hukuk öznesi durumuna gelmiş olmasıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonucunda ortaya çıkan acı tablo, insanın değerini, insanlar arasındaki eşitlik görüşünün oluşması için insan haklarına saygılı bir düzenin kurulması ihtiyacını ortaya çıkarmış ve Birleşmiş Milletler kurulmuştur (Aras, 2000). 26.06.1945 tarihinde imzalanan ve hakların demokratik değerleri kabullenmesinin sağlanması sürecinde, ilk kez 10 Aralık 1948 tarihinde, insan hak ve özgürlüklerinin eğitim ve öğretim vasıtası ile korunması düşüncesi, Birleşmiş Milletler tarafından İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile ortaya konmuştur. Aynı şekilde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde, birliği oluşturan ülkeler arasında birliğin sağlanabilmesi için yegâne yolun insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması, geliştirilmesi ve birlik ülkesi ülkelerin okullarında insan hakları dersinin zorunlu hale getirilmesi önerisine vurgu yapılmıştır. Sözleşmenin çocuk hakları ile ilgili bölümü ise çocuk haklarına ilişkin şimdiye dek hazırlanan en gelişmiş belgedir. Bu sözleşmenin 42. maddesine göre, sözleşmeye dâhil edilmiş olan tüm haklarla ilgili prensipler, toplumun hepsi tarafından öğrenilmeli ve bu haklar sadece çocuklar için değil yetişkinler için de geçerli olmalıdır (UNESCO, 1974).

Birleşmiş Milletlerin kuruluşunun sonrasında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 1948 yılında yasalaşması ile birlikte insan hakları konusunda çok fazla çalışma yapılmıştır. İnsan haklarını milletlerarası benimsenen bir hale getirmek için UNESCO'nun 1974 yılında görevlendirilmesi ile insan hakları eğitimi gündeme gelmiştir (Aras, 2000).

1978 yılında Avrupa Komisyonu'nun almış olduğu “İnsan Hakları Eğitimi” konusundaki karar ile milletlerarası eğitime önemli bir bakış açısı kazandırılmıştır. Avrupa Komisyonu bu karar ile 16 üyesinde de insan hakları eğitimlerinin, eğitimin her kademesinde verilmesi gerektiği ve bu eğitimlerde demokrasi eğitiminin de yer alması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca üniversitelerde seçmeli ders şeklinde sunulmasını da belirtmiştir. Kamuda ve özel sektörde çalışanların ise işleri kapsamında insan haklarına saygılı olmaları ve korumalarına yönelik eğitim almaları gerekli görölmüştür (Dahl, 2001). Avrupa Konseyi, tüm insanların insan haklarını ve bu hakların vermiş olduğu sorumlulukları en erken yaşta öğrenmenin ve insan hakları ile ilgili eğitimlerin zorunlu olarak alınmasının gerekli olduğunu bu konseyde vurgulamaktadır (Dahl, 2001).

1978 yılında Viyana'da düzenlenen “Uluslararası İnsan Hakları Eğitimi” Kongresi öğretmenleri, eğitim profesyonellerini, insan hakları alanında çalışanları ve kamu çalışanları temsilcilerini bir araya getirmiş ve bu grupların yaptıkları işler ile ilgili görüşlerini gündeme taşımalarına olanak sunmuştur. Bu anlamda kongrenin bir ilk olması da oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu kongrede Birleşmiş Milletler Genel Konseyi, uluslararası iş birliği ve barış için, insan haklarına gerekli saygının gösterilmesini ve bu konuda gereken eğitim ve öğretime önem verilmesini önermiştir. Viyana'da düzenlenen kongrede, insan hakları eğitiminin disiplinler arası bir yaklaşım ile ele alınması ve uyumlu bir şekilde devam etmesi gerektiği üzerinde durulmuştur (Akbaşlı, 2000).

Avrupa Konseyinden onaylanan (14 Mayıs 1985) tavsiye mektubunda, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ne değinilmiştir. Hemen iki yıl sonrasında, Malta'da 1987 yılında gerçekleştirilen İnsan Hakları Eğitimi, Bilgilendirme ve Dokümantasyonu Uluslararası Kongresi'nde insan hakları eğitimi veren kişilerin hem eğitim alması hem de güvende bulunmaları için tavsiyelerde bulunulmuştur (Parker, 1996). Uluslararası Montreal İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Kongresinde, eğitimin örgün veya örgün olmayan her aşaması için derslerin niteliğinin belirlenmesi ve bu eğitimlere katılacak kişilerin birbirinden farklı özelliklerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu konferansta, dünyada yaşayan farklı türden bilgiye sahip birçok insan topluluğunun olması ve bu insanların

farklı eğitimler almasından dolayı ayrı ayrı hazırlanmış birçok insan hakları eğitim programlarına ihtiyaç olacağı tespit edilmiştir (Özden, 2011).

Birkaç yıl sonra, 1993 yılında Montreal’de yapılan “İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Uluslararası Kongresi’nde, insan hakları ve demokrasi eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve bunlara dair yapılan görüşmelerin sonucunda bazı noktalara değinilmiştir (Abowitz ve Hanish, 2006). İnsan hakları ve demokrasi eğitimine özel özen gösterilmesi gerektiği, insan hakları ve demokrasi eğitiminin bir hak olarak uygun olduğu ve bu hakkın kullanılabilmesi ile toplumların barış içinde yaşayacakları, insan haklarını bozacak şeylerin ortadan kalkmasına yardımcı olacağı, demokratik eğitim ile insan hakları eğitiminin başarıya ulaşabileceğinden bahsedilmiştir (UNESCO, 1993). Avrupa’da Güvenlik ve İş Birliği Konferanslarında belirlenen kararların aslında insan hak ve özgürlüklerinin olduğu ifade edilebilir.

Dünyadaki pek çok ülkede, insan hakları eğitimi ilköğretim seviyesinde başlamaktadır. Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri’nde, bu ders ile ilgili özel eğitim programları hazırlanmıştır. Ortaöğretim kurumlarının öğretim programlarına, genel olarak da tarih ve politika derslerinin içeriğine eklenmiştir. Avrupa ülkelerinde de insan hakları eğitimi, tarih, edebiyat, din, vatandaşlık, coğrafya, dil ve sosyal bilgiler derslerinin öğretim programlarında yer almaktadır. Orta Doğuda, Asya ve Pasifik ülkelerinde de insan hakları eğitimi vatandaşlık dersleri içeriğinde yer almaktadır (Özden, 2011).

1.6.3. Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Haklarının Tarihçesi

Türkiye’de insan hakları ile ilgili ilk gelişme Osmanlı İmparatorluğu ile başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk anayasal gelişme Sened-i İttifaktır. Bu belge Padişahın egemenliğini sınırlamaya yönelik Kamu Hukuku belgesidir. Sened-i İttifak sayesinde Tanzimat Dönemine kapıların açılması sağlanmıştır (Pamir, 2004). Anayasal gelişmeler Sened-i İttifak ile başlamış, ilk yazılı anayasa olan Kanun-i Esasi’nin ilanına kadar devam etmiştir. Bundan sonra Cumhuriyet’in ilanına kadar Kanun-i Esasi, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ile birlikte yürürlükte kalmıştır. Kanun-i Esasi (1876) Osmanlı Devleti’nin ilk ve son anayasası olarak kabul edilmektedir. Buna göre imparatorluk anayasa çerçevesinde idare edilecektir. Bu anayasa ile meşrutiyet kurulmaya çalışılmıştır. Kanun-i Esasiye’de egemenliğin kaynağında

Meşrutî Monarşik devlet anlayışı yer almıştır. Bu anayasanın 8. ile 26. maddeleri arası Osmanlı Devleti'nin vatandaşları için hazırladığı genel haklar yer almıştır. Hazırlanan bu haklar sadece müslüman halk için geçerli olmayıp, bütün vatandaşları için geçerli olmuştur. Osmanlı vatandaşlığı, kişilerin özgürlüğü, din özgürlüğü, güvenliği, mezhep ayrıcalıkları, eğitim özgürlüğü, konut dokunulmazlığı, dilekçe hakkı, devlet memuru olma hakkı, şirket kurma hakkı, işkence ve eziyet yasağı Osmanlı Devleti'nin ilk anayasasında yer almış hak ve özgürlüklerden bazılarıdır (Bucaktepe, 2014). Zaman içerisinde bütün bu anayasal gelişmelerle birlikte insan hakları alanında da önemli gelişmeler olmuştur (Altıntaş, 2019). Osmanlı Devleti bünyesinde birçok dine mensup ulus yaşamasına rağmen, bu uluslar tanınan haklar sayesinde kendi kültürlerini, din ve dillerini koruyabilmişlerdir. 20 Ocak 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanununu ile hem devlet yapısı hem de idare alanında yeni bir dönem başlamıştır (Altıntaş, 2019). Teşkilat-ı Esasiye Kanununun esin kaynağını halkçılık programı oluşturmuştur (Çevik, 2002).

Teşkilat-ı Esasiye ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temelleri atılmıştır (Gözübüyük, 2000). Millet egemenliğinin yer aldığı anayasada saltanat ve hilafet ile ilgili hiçbir sözcük yer almamıştır (Çevik, 2002). 1921 Anayasasından hemen sonra 1924 Anayasası çıkarılmıştır. 1924 Anayasası gerçekleştirilen inkılapların ve değişen hayat şartlarının gerekçesi ile ortaya çıkmıştır. Ancak kişi haklarını saydığı halde güvenceye alamamıştır (Altıntaş, 2019). Eğitim hakkıyla ilgili olarak 1924 Anayasası'nda bir madde yer almıştır. Bu maddede kadın, erkek bütün Türklerin ilköğretimden geçmesi gerektiği ve ilköğretimin devlet okullarında parasız olduğu belirtilmektedir. 1924 Anayasası'nın hemen ardından aynı yıl Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanun ve kanunda yapılan değişiklikler Türk eğitim sisteminde, günümüze kadar gelen yapının oluşturulmasında önemlidir. 1934'te yapılan anayasal değişiklik ile kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilirken, 1928 ve 1934 senelerinde yapılan anayasa değişiklikleriyle her bireyin din ve inanç özgürlüğüne sahip olduğu belirtilmiştir.

1946 yılına kadar devleti tek parti iktidarı yönetirken, 1946 yılında çok partili hayata geçilmiş, 1950'de ise ilk defa bir parti seçimle iktidara gelmiştir. Bu dönemlerin demokraside çok önemli bir yeri vardır (Altıntaş, 2019). Bu yıllara kadar

vatandaşı, kimin yöneteceği sorulmamıştır. Ama bu zamandan sonra sorulmaya başlanmış ve isteklerine önem verilmiştir (Yeşil, 2002).

1961 Anayasası ise Kurucu Meclis'in hazırlamış olduğu ve halkın oyları ile kabul edilen anayasa olma özelliğini taşımaktadır. Temel hak ve özgürlükler konusundaki yaklaşımları ile dikkat çekmiştir. 1961 Anayasasının genel amacını, “insan hak ve hürriyetleri” ile “demokratik hukuk devleti” gibi evrensel değerler oluşturmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Kamu Hukukunda da köklü değişiklikler yapan 1961 Anayasası bireyi esas almıştır. “Temel haklar, hürriyetler ve ödevler” adı altında ayrıntılı ve çok sayıda düzenlemeyi içermiştir. Sosyal devlet anlayışı ile insan haklarını korumak için düzenlemeler yapmıştır. Ayrıca 1924 Anayasası'nda yer alan sosyal haklar da 1961 Anayasasında düzenlenmiştir. 1961 Anayasası'nda “insan haklarına dayanan devlet niteliği” kabul edilmiştir. 1961 Anayasası, askeri bir darbe ile askıya alınmıştır (Tanör, 1994).

Tüm bu gelişmeler sonrasında 1982 Anayasası oluşturulmuştur. Bu anayasa Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kullanmakta olduğu yürürlükteki anayasasıdır. 1982 Anayasa halk oylaması ile kabul edilmiş ve bu anayasa ile birlikte tek meclis sistemi benimsenmiştir. Ayrıca özgürlüklerin sınırlandırılması konusunda da yeni ve daha keskin sınırlar getirilmiştir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK), Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) gibi özerk statüye sahip kuruluşlar oluşturulmuştur. 1961 Anayasası'nda ‘insan haklarına dayalı’ ifadesi yer almışken, 1982 Anayasası'nda ise, ‘insan haklarına saygılı’ ifadesi yer almıştır. 1961 Anayasasında Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayalı olması bir kayıt ve şarta bağlı tutulmamışken, 1982 Anayasasının Türkiye Cumhuriyeti'ne saygılı olması, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde kalmalıdır. Bu şekliyle anayasada devlet ve otorite birinci planda, hak ve özgürlük ise ikinci planda yer almaktadır (Tanör, 1994). 1982 anayasasından şu ana kadar anayasada birçok konuda değişiklikler yapılmıştır. Anayasada düşünce ve ifade özgürlüğü, dernek kurma hakkı, adil yargılanma hürriyeti, konut dokunulmazlığı, haberleşme hürriyeti, gözaltı süresi ve ölüm cezası gibi önemli konularda 34 değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin 27'si insan haklarını doğrudan ilgilendiren değişikliklerdir. Yeni Medeni Kanun ile kadın-erkek eşitliği, dernek

kurma hakkı, çocuk hakları gibi insan haklarının temel başlıklarını oluşturan konularda iyileştirmeler yapılmıştır (Aydeniz, 2010).

1.6.4. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi

İnsanoğlu yaratılışından bu zamana dek her zaman eğitime ihtiyaç duymuş ve yaratılışı gereği de hep eğitim almak zorunda kalmıştır. Eğitim, geleceğe yönelik yapılan gelişmek ve olgunlaşmak için yapılan etkinliklerdir. İnsanlığın temel prensiplerini kazanmamış olan bireyler, insan olmak gibi önemli değerlere sahip olamazlar. İnsanlar düşünme, hissetme ve bilme alanında kendilerini geliştiremedikleri sürece eğitimin bir önemi de yoktur. Bununla birlikte insanların demokratik düşünme ve ona uygun olarak hareket etme gibi davranışları da doğuştan gelen bir özellik değildir. Esasen tüm bunların sonucunda ortaya çıkan bir eğitim sorunudur. İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi eğitimi kavramlarının ilişkisi, işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi kavramları ve bu kavramlar ile ilişkili diğer kavramları anlamak, bunlara uygun olarak hareket etmek sadece eğitimle yapılabilir (Özbek, 2004). Demokrasilerde, bireylerin etkin olarak katılması ve sorumlu yurttaşlar olarak yetiştirilmesinde eğitimin önemli bir rolü vardır (Gülmez, 2001).

Dünya üzerinde yer alan pek çok ülkenin eğitim sistemine bakıldığında zaman, eğitimin en esas amacının iyi vatandaş yetiştirmek olduğu da belirlenmiştir (Duman ve ark. 2001). Türkiye’de, insan hakları ve vatandaşlık eğitimine yönelik değişik zamanlarda birçok farklı uygulama yapıldığı da bilinmektedir.

1.6.5. İHYD Dersinin Türkiye’deki Gelişimi

Türkiye’de İnsan Hakları ve Vatandaşlık eğitimi bir ders olarak da uygulanmış, farklı dersler içerisinde bulunan bir program halinde de yer almıştır (Akdağ ve Taşkaya, 2011).

Türkiye’deki Demokrasi Eğitimi alanındaki gelişmelerin başlangıcı Osmanlı İmparatorluğuna dayanır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra verilmeye başlanan ‘Vatandaşlık Bilgisi’ dersinin bir önceki hali Osmanlı İmparatorluğu okullarındaki eğitim programlarının içeriğine kadar uzanır. Cumhuriyetin kurulumu ile birlikte de bu alanda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Cumhuriyetperver dönemde,

demokrasi eğitimi konuları ilköğretimin ilk beş yılında Temel Bilimler ve Sosyal Bilimler alanlarında yer almıştır. Bunu takip eden üç yıllık periyotta da Sosyal Bilimler, Türk Devrimleri ve İnkılapları ve Kemalizm dersleri içeriği olarak devam etmiştir (Aslantürk, 2018).

Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 3 Mart 1924'te kabul edilmesinden kısa bir süre sonra program değişikliği yapılmıştır. Bu programda bulunan demokratik değerler, haklar ve özgürlükler gibi konuların yer aldığı derslerin çoğu 1926 yılında Yurttaşlık dersine eklenmiştir. Daha sonra 1948'de de dersin adı Yurttaşlık Bilgisi olarak değiştirilmiştir (Aslantürk, 2018). 1948 yılında demokratik değerler açısından dersin amacı ve nesnelleştirilmesi daha da genişletilmiştir. 1962 yılında bu ders ilköğretim okullarındaki Tarih ve Coğrafya derslerine verilerek bir çatı altında toplanmıştır. 1968'de kullanılan ilkokul eğitim programı değişikliği ile Yurttaşlık Bilgisi dersinin adı Hayat Bilgisi olarak değiştirilmiştir (Karataş, 2002).

1968 yılından itibaren de Vatandaşlık Eğitimi adı ile yer almıştır. 1995-1996 eğitim öğretim yılında Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersi adı ile ilköğretimlerin 8. sınıflarında verilmeye başlanmıştır. 1997-1998 eğitim öğretim döneminden itibaren 7. ve 8. sınıflarda haftada bir saat olacak şekilde değiştirilmiştir. 2005 yılında yapılan eğitim düzenlemesi ile birlikte bu ders programdan kaldırılmıştır (Sağlam ve Hayal, 2015). 2005-2006 eğitim öğretim yılı ile birlikte de İnsan Hakları ve Vatandaşlık ara disiplini adıyla ilköğretimde yerini almıştır. Bu şekilde derslerde öğretmenlerin vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları konularını derslerle ilişkilendirilmesi istenmiştir. 2010-2011 eğitim öğretim yılında ise haftada bir ders saati olacak biçimde 8. sınıflarda Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi adıyla yeniden değiştirilmiştir. İlk sene müfredatta seçmeli ders olarak yer alan ders, 2011-2012 eğitim öğretim yılında ise zorunlu ders haline getirilmiştir ve bunu takiben tekrar uygulamadan kaldırılmıştır. 30 Mart 2012'de kademeli geçiş ile alakalı olarak yasal düzenleme hazırlanmıştır. Sonrasında da yeni bir kararla "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi" adıyla 4. sınıflarda yer almıştır. İnsan Hakları ve Vatandaşlık ile ilgili konular ve kazanımlar ara disiplin olarak ele alınmış ve ilköğretim 1., 2. ve 3. sınıflarda Hayat Bilgisi dersi ile 4., 5., 6. ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi konu ve kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Bu dersin dışında

diğer derslerle de insan hakları ve vatandaşlık eğitimi konu ve kazanımları ders içi ve ara disiplin şeklinde yer almıştır (Sağlam ve Hayal, 2015).

İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları en başta toplumsal birliktelik açısından önemli içerik ve değerlere sahiptir. Bu değerlerin öğrencilerin ilk yıllarından itibaren aktarılması ve sadece ayrı bir ders içeriği ile kazandırılması bir gerekliliktir. Bu sebeple Talim ve Terbiye Kurulu 25.06.2012 tarih ve 69 sayılı karar ile 2015-2016 öğretim yılı itibari ile ilkokul 4. sınıflarda “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersini, ders kapsamına almış ve eğitime başlanmıştır (MEB, 2017; Aslantürk, 2018). 2015 yılında İlkokul 4.sınıf öğrencileri için haftada 2 saat verilmek üzere İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı’nın uygulamaya girmesi ile birlikte, önemli bu üç kavramın birbirleriyle ilişkileri Türkiye’yi tüm Dünya’da temsil edecek şekilde hazırlanmıştır (MEB, 2017).

2. KURAMSAL TEMELLER

Bu bölümde 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin teorik ve uygulama boyutuna yönelik konular üzerinde durulmaktadır.

2.1. Eğitim ve Öğretim Programı

Eğitim, insanoğlunun varoluşundan beri her zaman hayatımızda yer almıştır ve yer almaya devam edecektir. Eğitim, *“bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak, istendik değişme meydana getirme süreci”* olarak tanımlanmaktadır (Aydeniz, 2010). Eğitimin amaçlarını öğretim ile yerine getirmek mümkün olur. Öğretim kavramı eğitim kavramının bir parçasıdır. Öğretimin tanımı Varış tarafından; *“öğrenmenin gerçekleşmesi ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür”* şeklinde tanımlanmıştır (Varış, 1988).

Çoğu zaman karıştırılan ve birbirlerinin yerlerine kullanılan eğitim ve öğretim programları aslında birbirlerinden farklıdırlar. Temelde eğitim programı daha kapsamlı bir yapıyı temsil eder. Bu ayrımı göstermesi bakımından Varış tarafından yapılan tanımlama önemlidir (Varış, 1988). Buna göre eğitim programı; çocuklar, gençler ve yetişkinler için planlanan, milli eğitim politikalarına ters düşmeyen tüm etkinlikleri ve yaşam şekillerini içeren, eğitim ve kurumların hedeflerini yakalamaya yönelik tüm etkinlikler olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkarak öğretim programları, yönetmeliklerle düzenlenen eğitsel etkinlikler ve kulüp faaliyetleri, rehberlik hizmetleri, sanatsal etkinlikler, geziler ve kültürel çalışmaların hepsi eğitim programı kapsamında değerlendirilir (Küçükahmet, 1997). Öğretim programı, eğitim programının hedefinde yer alan ve ilgili dersin öğretilmesi için öğrencilere kazandırılmak istenen bilgi ve becerilere ilişkin planlanmış faaliyetler bütünüdür (Ayan, 2018).

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” baz alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim seviyelerinde her biri, birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yönelik olmalıdır (MEB, 2018).

1. Okul öncesi eğitimi tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundurularak bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek
2. İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak.
3. Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak.
4. Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir mesleğe, yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak (MEB, 2018).

2.2. İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı ve Temel Amaçları

İHYD dersi 30 Mart 2012’de kesintili zorunlu eğitim ile ilgili yasal düzenlemenin ardından, Milli Eğitim Bakanlığının 25/06/2012 tarih ve 69 sayılı kararı ile “İlkokul İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersi olarak 2015–2016 eğitim-öğretim yılından itibaren ilkokul dördüncü sınıflara haftada 2 saat olacak şekilde müfredattaki yerini almıştır (Aslan ve Aybek, 2018).

İHYD dersi öğrencilere kavramsal bilginin öğretilmesinin yanı sıra insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ile ilgili temel kavramları öğretmeyi

amaçlamaktadır. Ders ayrıca öğrencilerin bu bilgi ve değerleri bir yaşam biçimi ve kültür hâline getirmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

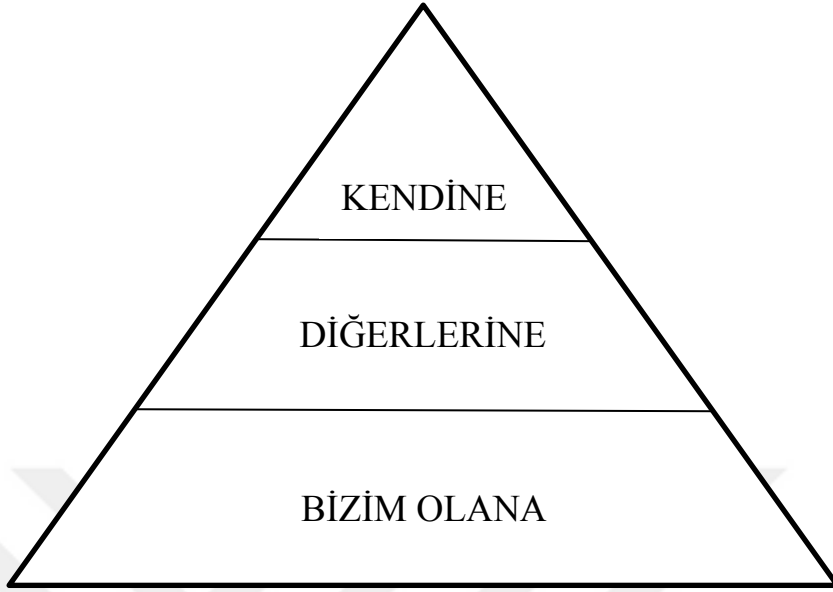
1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitimi'nin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri kapsamında İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı;

- İnsani değerleri benimseyen,
- Hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi için sorumluluk üstlenen,
- İş birliğine ve bilgiye dayalı demokratik karar alma süreçlerine katılan,
- Hak, özgürlük ve sorumluluk bakımlarından çocuk olmanın ayrıcalıklarını keşfeden,
- İnsan hakları ve demokrasi kültürünün geliştirilmesi için adaleti ve eşitliği gözetken,
- Aktif yurttaşlığı benimseyen ve buna uygun davranan,
- Ortak yaşama ilişkin sorunların çözümünde uzlaşma arayan,
- Kurallara uyarak hak ve özgürlüklerin korunmasına ve geliştirilmesine destek olan,
- Birlikte yaşama koşullarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için sorumluluk üstlenen,
- Cumhuriyet ve değerlerinin insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi alanındaki gelişmelere katkısını bilen bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2018).

2.2.1. İHYD Dersi Öğretim Programının Temel Yaklaşımı

Öğretim programı değerler çerçevesinde inşa edilmiştir. Kendini toplumun önemli ve vazgeçilemez bir parçası olarak gören ben değil biz mantığıyla toplumu var eden değerlerine bağlı bireyler yetiştirmek esas alınmıştır. Değerleri olan ve değerlerine sahip çıkan bireyler ve toplumlar varlıklarını sürdürür. İnsan olmanın gereği, eşitlik, adalet, sorumluluk, uzlaşma, hak ve özgürlükler, kurallar, paylaşma ile birlikte yerine gelir. İnsan aldığı kararlarla bazen kendini, bazen diğerlerini bazen de toplumun bütünü etkiler. Toplumun diğer adı ise “biz”dir. Bu nedenle insanın, kararlarında “biz”i hesaba katarak adil, eşit, hoşgörülü, saygılı, sorumlu davranması

bir zorunluluktur. Şekil 2.1’den de anlaşılacağı üzere insan her zaman kendine, diğerlerine ve topluma karşı sorumlu olduğunu unutmamalıdır (MEB, 2015).

Şekil 2.1. İHYD Dersi Temel Yaklaşımı

Ünite ve kazanımların yapılandırılması amacı ile insan kavramı merkeze alınarak “yurttaşlık”, “hak”, “özgürlük”, “yaşama hakkı ve beden bütünlüğü”, “sorumluluk”, “adalet”, “eşitlik”, “birlikte yaşama”, “uzlaş”, “farklılıklara saygı”, ve “hukukun üstünlüğü” gibi başlıklar temel çerçeveyi oluşturmuştur (MEB, 2017).

2.3. Hedefler (Kazanımlar)

Hedefler; bir öğrencinin, planlanan ve düzenlenen belirli bir eğitim ve yaşantı ile kazanılan davranışı olarak ifade edilebilir (Ertürk, 1993). Hedefler; genel anlamıyla ulaşılmak istenen nokta, eğitimde kişiden beklenen istendik özellikler olarak tanımlanmaktadır (Sönmez, 2001).

Eğitim programlarının geliştirilmesi sistematik bir çalışma gerektirir. Eğitim programı geliştirilirken öncelikli olarak ihtiyaç analizi yapılır, ihtiyaçlara dayalı olarak öğretim hedefleri belirlenir, içerik seçilir ve düzenlenir, öğretim etkinlikleri belirlenir ve son olarak ölçme araçları geliştirilir (Arslan ve Eker, 2020). Hedefler (kazanımlar) eğitim programının başlangıç ögesidir. Programın hedefleri belirlendikten sonra bunların davranış yönünden ifade edilmesi gerekmektedir. Hedefler davranışa dönüştürülmediği takdirde işlevsel olmaz. Çünkü hedefler, eğitim düzenini örgütleme, uygulama ve değerlendirme sırasında yol gösterici, seçici ve

eleyici birer ölçüt niteliğindedir (Aslantürk, 2018). Hedeflerin (kazanımların) program geliştirme açısından belirli niteliklere sahip olması gerekir. Bu nitelikler;

- a. Toplumun koşullarına ve gereksinimlerine yanıt vermeli,
- b. Bireyin temel gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmalı,
- c. Konu alanının özelliklerine uygun olmalı ve bir içerikle ilişkili olmalı,
- d. Gerçekleşebilecek nitelikte olmalı,
- e. Öğrenci davranışlarına dönük olmalı,
- f. Öğrenme özelliğini belirtecek nitelikte olmalı,
- g. Genel ve aynı zamanda sınırlı olmalı,
- h. Bir öğrenme ürününü kapsamalı,
- i. Hangi konu içeriğiyle ilgili olarak gerçekleşebileceğini belirtmeli,
- j. Birbirini destekler nitelikte ve kendi içinde tutarlı olmalı,
- k. Gözlenebilir ve ölçülebilir olmalı,
- l. Bir ya da birkaç ders saatinde gerçekleştirilebilir olmalı,
- m. Öğrencinin daha sonraki yaşamında işe yarayacak ve kullanılacak davranışları içermeli,
- n. Eğitimle oluşturulabilir olmalıdır (Demirel, 2008).

Türkiye’de yürürlükte olan öğretim programlarında hedef ve davranış yerine bilgi, beceri, anlayış ve tutumları kapsayacak şekilde “kazanımlar” ifadesi kullanılmıştır. Benzer şekilde öğrenciye kazandırılacak olan hedefin türü ve düzeyi de öğretmenlere nasıl bir öğretim gerçekleştirmeleri gerektiği konusunda rehberlik eder. Öğretmenler öğretim etkinliklerinin programda yer alan hedefleri öğrencilere kazandıracak şekilde planlayacağı için en uygun yöntemi seçmeye çalışırlar. Bu yüzden öğretmenler öğretim yöntemini seçerken de öncelikli olarak öğretim hedefine bakar ve en uygun yöntemi seçerler. Hedefler, eğitim programının son ögesi olan değerlendirme ögesinin de planlanmasına rehberlik eder. Öğrencilerden beklenen şey öğretim sürecinin sonunda öğrenme ürünlerini (hedef) elde etmesidir. Bu yüzden öğrenci başarısı değerlendirilirken öğrencilerin dersin hedeflerine ne kadar

ulaştıklarına bakılır. Benzer şekilde öğretim programları değerlendirilirken de öncelikli olarak programın hedeflerinin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılır. Programın hedeflerinin gerçekleşmiş olması o programın nitelikli olduğuna dair bir bilgi olarak kabul edilir (Arslan ve Eker, 2020).

2.3.1. İHYD Dersi Hedefleri (Kazanımları)

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar, ünitelere göre numaralandırılmıştır. Tablo 2.1.'de dersin kodu, sınıf düzeyi, ünite numarası ve kazanım numarasına örnek verilmiştir. Kazanımlarla ilgili sınırlamalar ve açıklamalar kazanımı izleyen satırda ifade edilmiştir.

Tablo 2.1. Kazanımların Şekilsel Görünümü

Dersin Kodu	Sınıf Düzeyi	Ünite Numarası	Kazanım Numarası	Kazanım İfadesi	Kazanım Açıklaması
Y.	4.	1.	1.	İnsan olmanın niteliklerini açıklar.	İnsanın diğer canlılarla ortak ve farklı yönlerine değinilir. İnsanı insan yapan değerlere odaklanılır.

İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı'nda 6 ünite ve toplamda 29 kazanım bulunmaktadır.

“İnsan Olmak” adlı 1. ünite 4 kazanım bulunmaktadır. Bu ünite insan olmanın nitelikleri, insan olmaktan dolayı sahip olunan haklar, haklarına dair hayatından örnekler ve hak, görev, sorumluluk, özgürlük ve temel ihtiyaçlarını karşılama gibi kavramlar açısından yetişkinler ile çocukların arasındaki farklar vurgulanmak istenmiştir (MEB, 2018).

“Hak, Özgürlük ve Sorumluluk” adlı 2. ünite 7 kazanım bulunmaktadır. Bu ünite hak, özgürlük ve sorumluluk kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkilere

ve hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocuklar arasındaki farkı anlayabilme, hak, özgürlük ihlalleri ve bunların çözümleri, hak ve özgürlüklere saygı göstermeyi ve hak ve özgürlükleri kullanmanın birlikte yaşama kültürüne etkisini konu almıştır (MEB, 2018).

“Adalet ve Eşitlik” adlı 3. ünite 5 kazanım vardır. Bu ünite insanların farklılıklarına saygı göstermeyi, adalet ve eşitlik arasındaki ilişkiyi, insanların hak ve özgürlükler bakımından eşitliği, adaletin ve eşitliğin davranıldığı veya davranılmadığı durumları karşılaştırmayı, adil ve eşit davranılmadığında insanlarda oluşabilecek duygular konuları yer almaktadır (MEB, 2018).

“Uzlaşma” adlı 4. ünite 4 kazanım bulunmaktadır. Bu ünite insanlar arasındaki anlaşmazlıkların sebeplerini, uzlaşma gerektiren ve gerektirmeyen durumları karşılaştırmasını, anlaşmazlıkları çözmek için uzlaşma yolları arama sürecini ve bu süreçte yapılması gerekenleri, anlaşmazlık ve uzlaşma durumlarının sonuçlarını örneklerle karşılaştırma konuları üzerinde durulmuştur (MEB, 2018).

“Kurallar” adlı 5. ünite 4 kazanım bulunmaktadır. Bu ünite kural kavramını sorgulama, kural, özgürlük ve hak arasındaki ilişkiyi değerlendirme, kurallara uyma, kurallara uymanın toplumsal uyuma ve birlikte yaşamaya olan katkısını değerlendirme ve kuralların uygulanmasına katkı sağlama konuları üzerinde durulmuştur (MEB, 2018).

“Birlikte Yaşama” adlı 6. ünite 5 kazanım bulunmaktadır. Bu ünite birlikte yaşamak için bir yurda ihtiyaç duyma, birlikte yaşamak için düzenleyici bir kuruma ihtiyaç duyma, devletin yurttaşlara karşı sorumluluklarını fark etme, yurttaş olmanın sorumluluklarını bilme, birlikte yaşama kültürüne yönelik günlük hayattan örnekler verme konularına yer verilmiştir (MEB, 2018). Dersin kazanımları (Bkz Ek-1)’de verilmiştir.

2.4. Öğretim Programında İçerik

Eğitim programının ikinci ögesi ise içeriktir. İçerik ögesi, programın muhteva ve faaliyetlerin seçimiyle ilgilidir (Varış, 1988). İçerik, hedeflenen davranışları kazandıracak biçimde ders konularının düzenlenmesi şeklinde tanımlanabilir. İçerik hedeflenen davranışlar için temel araçtır. Önce hedeflenen davranışlar belirlenir,

sonra da bu hedeflenen davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak şekilde ders içeriği düzenlenir. Belirlenen eğitim hedeflerine ulaşmak için “Ne öğretelim?” sorusuna yanıt aranır (Aslantürk, 2018).

Ders içeriğinin hedeflere ve öğrencilerin özelliklerine uygunluğu, bilgilerin hiyerarşik sıralaması, basitten karmaşığa, somuttan soyuta, kavramlardan ilke ve genellemelere göre sıralanmış olması gerekir (Aykaç, 2006). İçerik, bilimsel, çağdaş, sanatsal ve felsefi bilgi ve beceriyle donanmış olmalı. Ardışık bir konu takibiyle birlikte kademeli bir düzene sahip olmalı. Somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora, parçadan bütüne ya da bütünden parçaya, yakından uzağa doğru konular sıralanmalı. İçerik hedef davranışlarla tutarlı olmalı ve öğrencilerin hazır bulunuşluluk düzeyine uygun olacak şekilde düzenlenmelidir. İçerik hazırlanırken öğrencilerin gelişim düzeyleri, içinde yaşadığı doğal ve toplumsal şartlar, ilgi ve ihtiyaçları da göz önüne alınmalıdır (Aslantürk, 2018).

2.4.1. İHYD Dersi Öğretim Programının İçeriği

İHYD dersi öğretim programının içeriğinde Hak, İnsan Olmak, Uzlaş, Özgürlük ve Sorumluluk, Adalet ve Eşitlik, Birlikte Yaşama, Kurallar olmak üzere altı ünite yer almaktadır. İnsan olmanın mahiyetleri ve bu mahiyetlerin haklarla olan ilişkisi ile başlayan birinci ünite, çocuk haklarına vurgu yapılmaktadır. İnsan olmaktan kaynaklı ve birbiri ile alakalı üç kavram olan özgürlük, hak ve sorumluluk ise ikinci üniteyi oluşturmaktadır. Bu kavramlar arasındaki ilişkiyi öğrencilerin özümsemesine yönelik kazanımlarla devam ederek özgürlük, hak ve sorumlulukların kullanıldığı, ihlal edildiği durumlar ile bunların hep birlikte yaşama kültürüne etkilerinin nasıl olduğu değerlendirilmiştir. Üçüncü ünite, özgürlük, hak ve sorumluluk kavramlarının uygun bir şekilde kullanılıp ve kullanılmadığı durumlarda ortaya çıkan durumlar belirlenerek adalet ve eşitliğe dikkat çekilmektedir. Dördüncü ünite, anlaşmazlıkların nedenleri ve bu nedenler sonucunda ortaya çıkanlar ele alınarak tüm bu anlaşmazlıkların uzlaş gerektirip gerektirmediğine bakılmakta ve uzlaş yollarının neler olduğu belirlenmektedir. Birlikte yaşama kültürüne katkı sağlayacak kurallar ise beşinci ünite, yer almaktadır. Kurallar, demokrasinin vazgeçilmeyen unsuru olan “hukukun üstünlüğü”nün temeli, belirleyicisi ve de aynı zamanda toplumsal uyuma yaptığı

katkı üzerinde durulmaktadır. Son ünite Birlikte Yaşama da ise birlikte yaşanan mekânlardan hareketle ortak sahiplik, yurttaşlık ve paylaşımın, devlet ile vatandaş arasındaki ilişkisine vurgu yapmaktadır (MEB, 2018). Üniteler ve ünitelere göre kazanım sayıları Tablo 2.2’de verilmiştir.

Tablo 2.2. Üniteler ve Kazanım Sayılarının Dağılımları

Sıra No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Yüzdesi
1	İnsan Olmak	4	14
2	Hak, Özgürlük ve Sorumluluk	7	24
3	Adalet ve Eşitlik	5	17
4	Uzlaş	4	14
5	Kurallar	4	14
6	Birlikte Yaşama	5	17
TOPLAM		29	100

Her ünite kendi içerisinde değerlerden hareket ederek insan hakları, yurttaşlık ve demokrasiye ilişkin bilgi, eylem ve beceriyi kapsayacak şekilde oluşturulmuştur. Bu yaklaşım çerçevesinde okul hem öğrencilerin yetişkinliğe hazırlandığı bir yer, hem de öğrencilerin birlikte zaman geçirdiği yerdir. Bu birliktelik sayesinde öğrenciler birbirlerinden öğrenme imkânı kazanırken bulunulan ortam da öğrencilere sosyal beceriler de kazandırır. İHYD dersinde sadece sınıf değil, tüm okul bir topluluk olur (MEB, 2018).

2.5. Eğitim Durumları (Öğrenme-Öğretme Süreci)

Eğitim Programının üçüncü ögesi olan eğitim durumları ögesi, istendik davranış değişikliğinin meydana geldiği veya öğrenmenin gerçekleştiği ögedir. Bu ögede öğrencilerde görülmek istenen özellikleri kazandıracak öğrenme-öğretme etkinlikleri düzenlenir. Bu amaçla kullanılacak öğretim stratejileri, yöntem ve teknikleri, öğrenme araç-gereç ve materyalleri, sürenin düzenlenmesi gibi faaliyetler planlanır (Ayan, 2018).

Eğitim durumları, öğretim programlarının ve planlarının işleniş boyutunu oluşturur. Bu boyutun en önemli gerekliliği eğitimde kullanılacak araç-gereç ve

malzemelerin içeriğin gerektirdiği uygunluğa sahip olmasıdır. Özellikle, fiziksel çevreyi tanıma, derslerde öğrencinin etkileşimi artırıcı bir nitelik arz etmektedir. Bu yüzden, ders araç ve gereçlerin gerçekçi ve fiziksel çevre ile uyumlu olması sağlanmalıdır. Bunun için ders ve çevre arasında ilgi çekici materyaller, teknikler ve yöntemler uygun hale getirilmelidir (Aykaç, 2006).

2.5.1. İHYD Dersi Eğitim Durumları (Öğrenme-Öğretme Süreci)

İHYD Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasına öğretmenlere; İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasiye ilişkin kavramlar birbirleriyle ilişkili olarak ele alınması gerektiği, öğrenme öğretme sürecinde kazanım açıklamaları konu alanı sınırını belirlediğinden açıklamalara dikkat edilmesi gerektiği, insan hakları, yurttaşlık ve demokrasiye ilişkin eğitim içerikleri, kavramlar ve konuları ele alınırken öğrencilerin gelişim özellikleri ve düzeylerine uygun olarak terminoloji, örneklerin ve etkinliklerin kullanılması gerektiği, birlikte yaşama kültürünün millet, vatan, devlet birliği ve bayrak ile gerçekleşeceğinin vurgulanmasını, öğretmen, öğrencilerin millî, kültürel, insani, manevî ve evrensel değerlerini pekiştirmesinin gerekliliği; millî, çağdaş, üniter, laik, demokratik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda onlara rol model ve aynı zamanda yol gösterici olmasını, gereken durumlarda Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi gibi temel belgelerin kullanılması gerektiği, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın ilgili konuları ile ilişki kurulmasını 2018 yılı İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programında bahsedilmiştir (MEB, 2018).

2.6. Ölçme-Değerlendirme

Programın son ögesi olan ölçme-değerlendirme ögesi aynı zamanda sınama durumu düzenlemeyi ifade eder ve hedeflerin gerçekleşme derecesini belirleme sürecidir. Bu öge, program ve gerçekleştirilen öğretim için karar verme işidir. Programın gerçekleştirilmesi sürecinde toplanan birtakım bilgilerin, önceden ya da daha sonra belirlenecek standartlara göre karşılaştırılarak birey, gerçekleştirilen öğretim süreci ya da program hakkında karar verilmesi ile bir anlamda programın eksikliklerinin belirlenmesi ve giderilmesi yoluyla programlar süreklilik kazanır

(Ayan, 2018). Değerlendirme boyutunda öğrencilerin noksanlıklarını belirleme, yeterlilikle ilgili hedefleri (kazanımları) ne oranda geliştirdiklerini anlama, uygulanan metodun verimliliğini test etme ve genel olarak uygulanan yöntemin hangi oranda daha verimli olduğunu anlamak amacıyla yapılır. Programın hedeflere ne derecede ulaştığını belirlemek ve eksikliklerin ortaya çıkarılmasını sağlamak değerlendirme ile mümkün olur. Ölçme değerlendirme verileri olmadığı süreçte öğretme ve öğrenme ortamını etkileyen bütün etkenlerin belirlenmesi, düzenlenmesi ve yenileştirilmesi imkânsızdır. Bu yüzden, değerlendirme eğitim ve öğretimin tamamlayıcı bir parçasıdır (Aslantürk, 2018).

2.6.1. İHYD Dersi Ölçme-Değerlendirme

Her insan birbirinden farklıdır. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme sürecinin herkes için aynı olması ve sabit olması beklenemez. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme sürecinin farklı ve esnek olması beklenir. Bu yolda öğretim programları bize yol göstericidir. Ölçme ve değerlendirme uygulamalarının tesirini sağlamak için öncelik öğretim programlarından değil, öğretmenlerden olmalıdır. Özgün olmak ve yaratıcı olmak öğretmenlerden beklenen davranışlardır. Tüm bu anlaşılmalardan öğretim programlarında yer alan ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeler için şunlar söylenebilmektedir. Ölçme ve değerlendirme çalışmalarında öğretim programının tamamının bileşenleri ile en az oranda uyumlu olmalı, kazanımların sınırları esas olmalıdır. Öğretim programı sadece, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemlerini yol gösterir. Ancak seçilen araç ve yöntemde, gerekli teknik ve akademik standartlara uyumlu olmalıdır. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları eğitimin ayrılmaz bir parçası olup ve süreç boyunca yapılır. Bu yüzden ölçme sonuçları yalnız başına değerlendirilmeyip, süreçle birlikte değerlendirilmelidir. Bireysel farklılıklardan dolayı bütün öğrencileri ilgilendiren tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek doğru olmaz. Eğitimde sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez. Ölçme ve değerlendirme uygulamalarında hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin aktif katılımı olmalıdır. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan tutum, ilgi, başarı ve değer gibi özellikleri zaman içerisinde değişiklik gösterebilir. Bu nedenle bu özellikleri tek zaman diliminde ölçmek değil süreç içindeki değişimlerini dikkate almak esastır (MEB, 2018).

2.7. İlgili Çalışmalar

Bu bölümde araştırmaya hem dolaylı olarak katkısı olabilecek hem de bu araştırmanın konusuna benzerlik gösteren çalışmaların bir kısmına değinilmiştir.

Gündoğdu (2004) “İlköğretimde Demokrasi ve İnsan Hakları Üzerine Bir Durum Çalışması” adlı doktora tezi çalışmasında, Türkiye’de demokrasi ve insan hakları eğitiminin bir devlet okulunda nasıl yapıldığını nitel veriler ışığında durum tespiti yapmayı amaçlamıştır. Bu çalışmada öğrenci, öğretmen, velilerle ve yöneticilerle insan hakları ve demokrasi eğitiminin farklı boyutlarına yönelik var olan ve de olması istenen konularla alakalı görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre, demokrasinin sadece bir yönetim biçimi olmadığı, okul toplumunca ve okul yönetimince temel stratejiler çerçevesinde yaşatılması ve yaşanması gereken bir gerçeklik olduğu ortaya çıkarken, okulda ve evde öğrenilenler arasında esasen farklılıklar bulunduğu, dolayısıyla teori ve gerçeklik arasında okul toplumunu oluşturan kişiler tarafından farklılıklar görüldüğü ortaya çıkmıştır. Etkili bir insan hakları ve demokrasi eğitiminin gerçekleşmesi için formal eğitim yanında, yazılı olmayan ve okul kültürü ile değerlerini yansıtan örtük programın da dikkate alınması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca insan hakları ve demokrasi eğitiminin karakter eğitimi ile de desteklenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Candan (2006), “İlköğretim 2. kademe 7. ve 8. sınıfta okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretimi ve Öğretiminde Karşılaşılan Güçlükler” adlı yüksek lisans tezinde, Ardahan’daki ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersinin öğretiminde karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı sonuçlar ortaya çıkarmak ve bu derse giren öğretmenlerin dersle ilgili sorunlarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu araştırmada tarama modeli uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, ilköğretim ikinci kademe 7. ve 8. sınıf “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi” dersinde; hazırlık, uygulama, planlama ve değerlendirme kısımlarında çeşitli problemler yaşadıkları belirlenmiştir.

Üste (2007) “İnsan Hakları Eğitimi ve İlköğretimdeki Önemi” adlı çalışmasında insan haklarının önemi ve demokrasi ile ayrılmaz bütün olduğunun

nasıl olduğunu belirlemek amaçlanmıştır. Buna yönelik olarak beşinci sınıf öğrencilerinin insan hakları konusundaki görüşleri alınmış ve ilköğretimde insan hakları konusunun okullarda nasıl ele alındığı üzerinde durulmuştur. Beşinci sınıf öğrencileri arasında yapılan anket çalışması sonucunda, öğrencilerin kendi okullarında tam olarak güvende hissetmedikleri, fikirlerini özgürce dile getiremedikleri, eşitlik ilkesinin istenilen düzeyde olmadığı, yeterince hoşgörü ve uzlaşma ortamı olmadığı, öğretmenlerin her zaman sevecen olmadıklarını, öğrenciler kendi aralarında barışçıl çözümleri sağlayamadığı, disiplin cezalarının insan onuruna yaraşır şekilde verilmediği şeklinde düşünenlerin oranı oldukça yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin özgüvenini geliştirme ve sorumluluk duygusu kazandırabilme gibi anket sorularına verdikleri cevapların oranı ise diğer sorulara göre yüksektir. Öğrenciler, insan hakları için esas olarak kabul edilen kavramların okullarında tam anlamıyla oluşmadığını vurgulamaktadır.

Kıral ve Kıral (2009) tarafından yapılan “İlköğretim Okullarında Verilen İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminin Yeterliği Üzerine Öğrenci Velilerinin Görüşleri” adlı araştırma insan hakları bilinci ve demokrasi gibi değerlerin gerçek hayatta kullanılmasında okullarımızın yeterli düzeyde olup olmadığını araştırmak amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak öğrenci velileri ile görüşme yapmışlardır. Nitel veriler ise sistematik bir şekilde gruplandırılmıştır. Araştırmada insan hakları ve demokrasi eğitimi konularının yaşama kazandırılmasında öğrencilerin yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda konuların işlenmesinde ve pekiştirilmesinde dersi veren öğretmenlerin yeterli olmadığı ve de okul meclisleri ile ilgili olarak velilerin de bilgi sahibi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Şahin (2009) “Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi” adlı çalışmasında insan hakları kavramı ve eğitimi, insan haklarının tarihsel gelişimi, demokrasi eğitimi ve demokrasi eğitiminin neden gerekli olduğu, eğitim sisteminin demokratikleşmesine engel olan faktörler, demokrasi eğitiminde; ailenin yeri, öğretmen, sınıf ortamı ve öğretim yöntemlerini belirlemek amaçlanmıştır. Eğitim sisteminin tüm çeşit ve sınıflarında demokrasi ve insan haklarına yer verilmesi gerektiği, öğretim programlarının bu amacı gerçekleştirecek biçimde düzenlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Korkmaz (2013) tarafından gerçekleştirilen “Okullarda Demokratik Eğitim Ortamının Gerçekleşmesine Yönelik Öğretmen Algıları” adlı doktora tezinde öğretmen algılarına göre sınıf içerisinde demokratik eğitim ortamının ölçütlerinin gerçekleşme düzeyi, bu düzeye etki eden etkenler ve bu ölçütlerin gerçekleştirilmesine engel olan problemlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma karma metot tasarımına uygun olarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin demokratik eğitim ortamı ölçütlerini genel olarak ve eğitim öğretim alt boyutları bakımından çoğu zaman gerçekleştirdikleri; öğretmen ilişkileri alt boyutu olarak ise her zaman gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte araştırma sonucunda sınıf içinde demokratik eğitim ortamı ölçütlerinin gerçekleştirilmesine engel olan problem kaynakları önem sıralamasına göre “aile kaynaklı problemler”, “öğrenciyle ilgili problemler”, “fiziki alt yapı ve eğitim teknolojilerinden kaynaklı problemler”, “eğitim/öğretim programları kaynaklı problemler”, “eğitim politikaları kaynaklı problemler” ve “öğretmen kaynaklı problemler” olarak belirlenmiştir.

Er, Ünal ve Özmen (2013) tarafından gerçekleştirilen “8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin 4. Sınıfa Alınmasına İlişkin Görüşler Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışma ilköğretim ikinci kademe 8. sınıfta yer alan Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin ilkökul 4. sınıfa İHYD dersi olarak alınmasına ilişkin öğretmenlerin ve akademisyenlerin görüşlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların bir kısmı “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi” dersinin 8. sınıftan 4. sınıfa alınmasını bir kısım olumlu karşılarken bir kısım olumsuz karşılamıştır.

Ünal (2014) “İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İnsan Hakları Boyutunda İncelenmesi” adlı çalışmada ilkökul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan insan haklarıyla ilgili kavramların incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırma sonucunda ders kitabı sayfaları işaret edilerek insan haklarına ilişkin sözlü ve sözsüz mesajlar belirlenmiştir. Bunların olumlu ve olumsuz yönleri gerekçeleriyle belirlenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda ders kitaplarındaki bu eksikliğin giderilmesi için de nelere dikkat edilerek hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

Ulubey (2015) “Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Programının Yaratıcı Drama ve Diğer Etkileşimli Öğretim Yöntemleri ile Uygulanmasının Akademik Başarıya ve Demokratik Değerlere Bağlılığa Etkisi” adlı doktora tezinde etkileşimli öğretim yöntemleri ve yaratıcı drama ile Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Programının uygulanması sonrasında öğrencilerin demokratik bağlılıklarının, akademik başarılarının, başarılı öğrencilerin başarıları olma sebeplerinin belirlenmesi ve program önerisi yapılması amaçlanmıştır. Araştırma karma yöntem desenlerinden “İç İçe Deneysel Desen” kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin başarılarını arttırmak için ve onlarda demokratik değerlere bağlılık oluşturmak için yaratıcı drama ve diğer etkileşimli öğretim yöntemleri ile zenginlik katılan Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Programı’nın MEB tarafından hazırlanan etkinlik temelli Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Ders Programı’na göre daha etkili olduğu belirlenmiştir. Öğrenciler yaratıcı drama yöntemi ve etkileşimli öğretim yöntemleri ile hayal güçlerinin ve yaratıcılıklarının geliştiğini, öğrendiklerini daha iyi anlayıp ve anlamlandırdıklarını açıklamışlardır. İlaveten sorumluluk duygularının, özgüvenlerinin ve derse yönelik tutumlarının geliştiğini ve öğrenmeye isteklerinin arttığını açıklamışlardır. Yapılan görüşmelerde de öğrencilerin temel insan hak ve özgürlüklerini öğrendikleri ve öğrencilerde demokrasi kültürünün oluştuğu belirlenmiştir.

Sağlam ve Hayal (2015) tarafından yapılan “Sınıf Öğretmenlerinin “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersinin İlkokul 4. Sınıfta Yer Almasına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmasının amacı sınıf öğretmenlerinin “insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi” dersinin ilkokul 4. sınıfta yer almasına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırma sonucunda “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” dersinin bağımsız bir ders olarak ilkokul 4. sınıfta yer alması gerektiğini düşünen öğretmenlerin oranı %70 olarak belirlenmişken, “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” kapsamındaki konuların “Sosyal Bilgiler” dersiyle birleştirilmesi gerektiğini düşünen öğretmenlerin oranı %78 olarak belirlenmiştir.

Dolanbay (2016) “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnsan Hakları ve Demokrasi Dersine İlişkin Görüşleri” adlı çalışmanın amacı İnsan Hakları ve Demokrasi dersine yönelik öğrenci görüşlerini alarak yardımcı olacak bulgular

ortaya koymak, ders ile ilgili sorunları belirlemek ve bu dersin daha verimli işlenmesi için gerekli olanları ortaya koymaktır. Bu araştırmada tarama modeli ve tür olarak da kesitsel desen uygulanmış ve örneklemini öğretmen adayları oluşturmaktadır. Çalışmadan, öğrencilerin derse girerken ön bilgilere sahip olmanın dersin başarısını artırdığı ve ders öncesinde çalışmanın gerektiği, düz anlatım yöntemini uygulamanın ve sınıf oturma düzenine göre klasik düzenli sıra olmasının etkili olmadığı, ders konularının güncel olduğu, dersin bütünlük taşıdığı, ders için kullanılabilecek rol oynama yönteminin etkili bir yöntem olduğu, bilgisayarın derste kullanılması gerektiği, ders süresini yeterli buldukları, sınıf mevcudunun kalabalık olmasının iletişimi olumsuz yönde etkilediği, ders kitabını öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimleri açısından uygun buldukları, ders kitabının insan hakları ve demokrasi kavramlarını öğretme noktasında yeterli olduğu ve ders kitabı konularının da ilgi çekici olduğu sonucuna varılmıştır.

Gürel (2016) “Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersine Yönelik Görüşlerinin Karşılıklı Olarak İncelenmesi” başlıklı araştırmasında sınıf öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf İHYD dersine yönelik görüşlerinin karşılıklı olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formlarından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık eğitimi bilgili, iyi ve değer sahibi vatandaşlar yetiştirmek olarak tanımladığı, Türkiye’de verilen eğitimin kesinlikle gerekli olduğu, ancak başarılı bir şekilde verilemediği, sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin bir kısmının kendini vatandaşlık eğitimi açısından yeterli görmedikleri ortaya çıkmıştır.

Nasırcı (2016) “Sınıf Öğretmenlerinin Demokrasi Algıları ve Demokrasi Eğitime Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı araştırmanın amacı sınıf öğretmenlerinin demokrasi algılarını ve demokrasi eğitime yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırma olgu bilim desende nitel bir çalışmadır. Araştırmada öğretmenlerin büyük çoğunluğunun demokrasi eğitimi ile ilgili hizmet öncesi veya hizmet içi eğitim almadığı tespit edilmiştir. Öğretmenler okullarda etkili bir demokrasi eğitiminin olması için dersin amacına göre eğitim programı hazırlanması

gerektiğini açıklamışlardır. Ayrıca öğretmenlerin demokratik olması gerektiğini vurgulamışlardır. Öğretmenler eğitim programının uygulama ağırlıklı ve günlük hayatla ilişkili olması, öğrencileri aktif kılacak etkinlikler yer almasını açıklamışlardır. Çalışmada demokrasiyle ilgili 122 metafor geliştirilmiştir. Araştırmada kadın öğretmenlerin geliştirdikleri metaforlar vazgeçilmezlik, eşitlik ve emek olurken; erkek öğretmenlerin geliştirdikleri metaforlar vazgeçilmezlik, toplumsal düzen ve özgürlük temaları şeklinde olmuştur.

Efe (2017) tarafından yapılan “İlkokul 4. Sınıfta Türkçe ile İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Derslerinde Eleştirel Pedagoji Uygulamaları” başlıklı çalışmada ilkokul 4. sınıfta Türkçe ile İHYD derslerinde eleştirel pedagoji uygulamalarının nasıl yapıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma modellerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; eleştirel pedagoji uygulamaları ile öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcı düşünme becerileri arasında farkındalık geliştiği ve kendileri ile ilgili alınan kararlara uymalarında demokratik yolların seçilmiş olmasının oldukça etkili olduğu gözlemlenmiştir. Uygulamalar sırasında, karar verme aşamasında öğrencilerin demokratik yolları seçerek bu durumu benimsedikleri de ortaya çıkmıştır. Birey olarak sevgi ve saygı duyulma eksiklikleri öğrenciler tarafından dile getirilmiş, öğrencilerin mutlu bir ortamda eğitim görmek istedikleri, sanatsal faaliyetlerin ise öğrenmeyi daha eğlenceli hale getirdiği ve bu şekilde öğrencilerin özgüveninin geliştiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin okulda sıkılıp oyun oynamak istedikleri ve kendilerini güvende ve mutlu olacakları okulda olmayı hayal ettikleri sonucuna varılmıştır.

Özdemir (2017) “2016- 2017 Eğitim Öğretim Yılında 4. 5. 6. ve 7. Sınıflarda Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Demokrasi ve İnsan Hakları Kavramlarına Yer Verilme Düzeyinin İncelenmesi” adlı çalışmada 4. 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler kitaplarından yararlanılarak demokrasi ve insan hakları kavramları tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla çalışmanın sonucunda 4. 5. 6. ve 7. sınıflarda kullanılan kitaplar içerisinde ünitelere göre demokrasi ve insan hakları kavramlarının yer almasına bakılıp, en çok 7. sınıf kaynaklarında yer verildiği görülmüştür.

Haçat ve Demir (2017) “İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersine İlişkin Görüşleri” adlı araştırmada İHYD dersini 4. sınıf öğrencilerinin nasıl açıkladığı, derste verilmesi gerekli olan konulara, kavramlara ve değerlere dair görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma nitel araştırma yöntemindedir. Araştırmanın analizi sonucunda öğrencilerin bu ders sayesinde özgürlük, hak ve sorumluluk yönünden çocuk olmanın ayrıcalıklarını keşfettikleri ve değerler hakkında bilgi sahibi oldukları, İHYD dersini aldıktan sonra soyut olan düşüncelerini somutlaştırabildiklerini, ders hakkındaki görüşlerinin olumlu şekilde olduğu ortaya çıkmıştır.

Toprak ve Demir (2017) tarafından yapılan “İlkokul 4. Sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersinde Yaşanan Sorunların Sınıf Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi” isimli araştırmasının amacı sınıf öğretmenlerinin ilkokul 4. sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinde yaşadıkları sorunları belirleyerek, konu ile ilgili öğretmenlerin İHYD dersiyle alakalı önerilerini belirlemektir. Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına göre hazırlanmıştır. Araştırmada 4. sınıf öğrencilerinin yaş grubu düşünüldüğünde, İHYD dersinin 4. sınıfta okutulmasının öğrencilere yararlı olduğu fakat ders kitabı içeriğinin, kazanımlarının öğrencilerin yaş grubuna uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Balbağ, Bayır ve Ersoy (2017) “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersini Öğretmenler ve Öğrenciler Nasıl Algılıyor?” adlı çalışmalarının amacı İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersine ilişkin öğrenci ve öğretmenlerin algılarını ve deneyimlerini incelemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemindedir. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin dersi işlevsel olarak anladığı, öykülere dayalı bir öğretim modeli benimsenmesi nedeniyle Türkçe dersi gibi anladığı, klasik değerlendirme metotlarının öğrencilerin demokratik değer kazanımlarını ölçmek için yeterli olmadığı belirlenmiştir.

Namlı ve Yıldırım (2017) “İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Aktif Öğrenme Yöntemi ile Kavram Öğretimi” adlı çalışmada İHYD dersindeki kavramlarla ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilişsel yapılarının aktif öğrenme

yöntemiyle düzenlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada yer alan kavramlar adalet, dayanışma, katılım, eşitlik, aktif vatandaş, ifade özgürlüğü, demokrasi, özgürlük, hak ve sorumluluktur. Araştırmanın amacına göre nitel araştırma desenlerinden olan eylem araştırması kullanılmıştır. Araştırmada yapılan testlerin değerlendirilmesi sonucunda aktif öğrenme modeli sonucunda öğrencilerin, kavramlarla ilgili olarak bilişsel yapılarında ön bilgilerinde bir ilerleme olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenciler kavramlarla ilgili tanımlamalar yapmış ve bu tanımlamalara göre içerik olarak daha etkili kelimeler bulmuşlardır. Ayrıca kavramlarla ilgili olarak bilişsel yapıyla öğrencilerin öğrenme düzeyleri ile öğrencilerin sosyo ekonomik durumları arasında bir bağlantı olduğu da belirlenmiştir.

Izgar (2017) “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Yapılandırmacı Yaklaşım Açısından Analizi” adlı araştırmasının amacı, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında uygulanmaya başlanan ilkokul 4. sınıf İHYD dersinin kitabı ile 4. sınıf İHYD dersi öğretim programının yapılandırmacı yaklaşım açısından analiz edilmesidir. Nitel araştırma deseninden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışma ile öğretim programında belirtilen kazanımların Krathwohl’un duyuşsal alan taksonomisindeki alma, değer verme, tepki verme, örgütleme basamaklarında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretim programında hedeflenen kazanımların, ders kitabının ünitelerindeki okuma parçaları ve bu okuma parçalarındaki sorularda yer alan tartışma tekniği ile öğrencilere aktarılmaya çalışıldığı, bunun dışında herhangi bir etkinliğe yer verilmediği sonucuna varılmıştır.

Buğday ve Küçükoğlu (2017) tarafından hazırlanan “4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Çocuk Katılım Hakkı İlkelerine Göre İncelenmesi” adlı araştırmasının amacı 4. sınıf İHYD ders kitabındaki masalların, çocuk katılım hakkı ilkeleri bağlamında incelenerek, çocuk katılım haklarının ders kitabındaki yerinin ve durumunun nasıl olduğunun belirlenmesidir. Araştırmada kullanılan yöntem doküman incelemesidir. Çalışmada kitaptaki masallar, değerlendirme soruları ve açıklamalar çocuk katılım ilkelerine göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda 54 tane olumlu, 35 tane de olumsuz durum belirlenmiştir. Olumlu durumların, saydam, çocuk dostu ve bilgilendirici, eğitimle desteklenen ilkelere daha yoğun yer aldığı, olumsuz durumların ise içermeci, ilgili, güvenli,

saygılı ve risklere duyarlı ilkelerinde daha yoğun yer aldığı tespit edilmiştir. Gönüllü ilkesi ile ilgili olarak herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Kurtdede, Fidan ve Gedik (2018) “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabında Yer Alan Değerler” adlı çalışmalarında, ilkokul 4. Sınıf İHYD ders kitabını Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan değerler açısından incelemeyi amaçlamışlardır. Nitel araştırma yaklaşımından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerlerin hepsine yer verilirken en çok adil olma, özgürlük, saygıya, sorumluluğa yer verildiği belirlenmiştir. En az yer verilen değerler misafirperverlik, aile birliğine önem verme, bağımsızlık şeklinde sonuçlanmıştır. Ayrıca İHYD ders kitabında, Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki değerler dışında farklı temalar olduğu da tespit edilmiştir.

Merey ve İşler’in (2018) “Öğretmenlerin İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Tutumları” adlı çalışmasının amacı öğretmenlerin insan hakları eğitimine dönük tutumlarını, farklı değişkenlere göre araştırmak ve öğretmenlerin tutum düzeylerini belirlemektir. Araştırma tarama modelindedir. Bu çalışma sonucunda cinsiyet, branş, mezun olunan öğrenim türü, yaş, öğretmenlik mesleğini severek veya sevmeyerek seçme gibi değişkenlere göre manidar bir farklılık bulunmamıştır. Ama görev yapılan okul türüne göre öğretmenlerin tutumlarında farklılık belirlenmiştir. Çalışmaya göre öğretmenlerin genelinin insan hakları eğitimine ilişkin tutumları olumlu yönde olmuştur.

Aslan ve Aybek (2018) “Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi” adlı çalışmada, sınıf öğretmenlerinin ilkokul dördüncü sınıf İHYD dersine yönelik görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada fenomenoloji deseni kullanılmış ve 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Elazığ ilinde görev yapan 10 sınıf öğretmeni çalışmaya katılmıştır. Çalışma sonucunda öğretmenler insan hakları dersinde öğrencilerin kendi haklarını öğrendiklerini, demokrasinin ve toplumsal vazifelerinin ne olduğunu öğrendiklerini ve bazı kazanımları sağladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca kazanımların öğrencilerin seviyesine göre hazırlandığı, öğrenci merkezli etkinliklere yer verildiği buna karşın içeriğin iyi hazırlanmadığı ve

ölçme-değerlendirme araçları ile ilgili yeterli bilginin yer almadığı belirlenmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı bu dersin 4. sınıf öğrencilerine uygun olduğunu, bazı öğretmenler ise uygun olmadığını düşünürken, öğretmen kılavuz kitabı ve ders kitabı ile çalışma kitabının olmamasının da sorunlar oluşturduğu belirtilmiştir.

Haçat, Önlen, Tatan ve Demir (2018) “İnsan Hakları, Yurttaşlık Ve Demokrasi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Analizi (1998, 2010, 2015, 2018)” başlıklı çalışmada 1998 yılından 2018 yılına kadar okutulan İHYD Dersi Öğretim Programlarının karşılaştırılmalı analizlerini ortaya koymuşlardır. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada 1998 yılında hazırlanmış programda daha çok yerel anlamda hak ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar yetiştirmek hedeflenmişken, 2010 yılı ve daha sonraki yıllarda yapılan programlarda yerellikten evrenselliğe geçildiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca 2010 ve sonraki yıllarda demokratik kişisel hak ve özgürlükler temelinde, katılımcı, aktif, farklılıklara saygılı, çok kültürlü, etkin vatandaş yetiştirmenin amaçlandığı belirlenmiştir.

Eker, İnce ve Sağlam (2018) “İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Okunabilirlik ve Yaş Düzeyine Uygunluk Açılarından Değerlendirilmesi” adlı çalışmada, ilkokul 4. sınıf İHYD ders kitabının okunabilirlik ve yaş düzeyine uygunluk açılarından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma verilerine ulaşmak için nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi metodu kullanılmıştır. Araştırmanın amacına yönelik olarak her ünitenin konu içeriklerinden 100 kelimelik bilgi metinleri rastgele seçilmiştir. Seçilen metinlerin okunabilirlikleri Flesch Kincaid Formülü, Gunning Fog İndex ve Ateşman formülleri kullanılarak hesaplama yapılmıştır. Araştırma sonucunda; ilkokul dördüncü sınıf İHYD ders kitabındaki bilgi metinlerinin Flesch-Kincaid formülüne göre çok zor olduğu ve okunabilirlik düzeyinin ise 25 yaş ve üstü olduğu gözlemlenmiştir. Gunning Fog İndex formülüne göre okunabilirlik düzeyinin zor olduğu sonucuna varılmıştır. Ateşman formülüne göre ise ders kitabının bilgi metinlerinin okunabilirlik düzeyinin birinci metinde çok zor; iki ve dördüncü metinlerde orta güçlükte; üç, beş ve altıncı metinde ise zor olduğu sonucuna varılmıştır. Neticede ders kitabının bilgi metinlerinin tümünün Felsch-Kincaid, Gunning Fog İndex ve Ateşman formüllerinin ortalamalarına bakıldığında zor olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Bu veriler sonucunda ilkokul

dördüncü sınıf İHYD ders kitabında yer alan bilgi metnlerinin 4. sınıf öğrencilerin seviyesine uygun olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Akdeniz (2018) “İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmada ilkokul 4. sınıf İHYD dersinin öğretim programını öğretmen görüşlerine göre değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışmasında karma (mixed) model kullanılmıştır ve toplamda Kastamonu ilinden 145 öğretmene ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin öğretim programına karşı olumlu görüşe sahip olduğu belirlenmiştir. Öğretmen görüşleri öğretmen cinsiyeti açısından anlamlı bir farklılık gösterirken, mesleki deneyim, mezuniyet durumu, okul yerleşim yeri ve okul türü gibi değişkenlere göre ise bir farklılık tespit edilmemiştir. Bunun yanı sıra araştırmada öğretmenler dersin konularının öğrencinin seviyesinin üstünde ve soyut olduğu, güncel olmadığını ve içerik itibarıyla sosyal bilgilerin içerisinde yer alabileceğini ifade etmişlerdir.

Aslantürk (2018) “İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmada ilkokul 4. sınıf İHYD dersi öğretim programını öğretmen görüşlerine göre incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma genel tarama modeline göre tasarlanmış betimsel bir çalışmadır. İstanbul ilindeki 155 sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Araştırmada, öğretmenler İlkokul 4. Sınıf İHYD ders programı ile ilgili kazanım ögesi dışında diğer alanlarda olumlu görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin program öğelerine ilişkin görüşleri ile yaş, kıdem, cinsiyet, mezun olunan alan, lisansüstü eğitim alıp almama durumu gibi değişkenlerine göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Programda yer alan kazanımların öğrenme düzeyine uygun olmadığı, ölçülebilir olmadığı ve bir etkinliğe dönüştürülebilir olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca kazanımları ölçecek ölçme aracı geliştirmede öğretmenlerin kendilerini yeterli görmedikleri sonucuna varılmıştır.

Kuzucu (2018) “İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ile Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Temel İnsani Değerler Açısından Karşılaştırılması” başlıklı çalışmada ilkokul 4. sınıf İHYD ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarını temel insani değerler açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma

yönteminden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda İHYD ders kitabında verilen değerler ile Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen değerler arasında benzerlik olduğu belirlenmiştir. Derslerin öğretim programlarının disiplinler arası yaklaşıma uygun olduğu ve derslerin içerdiği değerlerin tutarlılık gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Ayan (2018) “İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programının Cıpp Modeli İle Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında 4. sınıf İHYD dersi öğretim programının Stufflebeam’ın Bağlam, Girdi, Süreç, Ürün modeli (CIPP Model) ile değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma genel tarama modellerinden nedensel karşılaştırma araştırmasıdır. Araştırmada programın bağlam, girdi, süreç ve ürün ögeleri ile alakalı olarak öğretmen görüşleri kısmen de olsa benzeşmesine rağmen, öğretmen görüşlerinde farklılıklar vardır. Bağlam, girdi, süreç ve ürün ögesine göre öğretmen görüşlerinin yaş gruplarına ve eğitim düzeyine göre farklılık gözlenirken; cinsiyete, kıdemlerine ve mezuniyet alanlarına göre farklılık olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Akçeşme (2018) “Sınıf Öğretmenlerinin İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Dersine Yönelik Görüşleri” başlıklı çalışmasında İHYD dersine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve olgubilim deseninden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda İHYD’nin ilkokulda yer alması gerektiği, fakat ders içeriğinin, derste kullanılan öykülerin, ders kitabının anlatım dilinin öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olduğu sonucuna varılmıştır.

Kükürtcü (2019) “Çocuk Hakları ve Demokrasi Eğitiminin Çocukların Demokratik Davranışlarına Etkisi” adlı tezinde çocuk hakları ve demokrasi eğitiminin çocukların günlük hayattaki demokratik davranışları üzerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ön-test /son-test ve kontrol gruplu yarı-deneyssel desen kullanılarak yapılmıştır. Araştırma sonunda Çocuk Hakları ve Demokrasi Eğitimi’nin, çocukların demokratik davranışları üzerine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı ortaya çıkmıştır.

Tıraşoğlu (2019) “Sosyal Bilgiler Dersinde İlköğretim Öğrencilerinin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimine İlişkin Kazanım Düzeylerinin İncelenmesi” adlı

çalışmasında sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin 5. 6. 7. ve 8. sınıflarda verilen vatandaşlık ve demokrasi eğitimine ilişkin kazanım düzeylerinin belirlenmesini ve küreselleşen dünyada ihtiyacın getirdiği ve son dönemlerde artış gösteren özel okullar ile devlet okulları arasındaki karşılaştırmayı amaçlamıştır. Araştırma Gaziantep ilindeki özel ve resmi ortaokullarda yapılmıştır. Bulgular sonucunda devlet ve özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin cinsiyeti, anne baba mesleği, anne baba eğitim durumu, gelir düzeyi gibi değişkenlerde farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır.

Terzi (2019) “İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin İnsan Hakları ve Demokrasi Konusundaki Farkındalık Düzeyleri” adlı çalışmada insan hakları ve demokrasi konusunda 4. sınıf öğrencilerinin farkındalıklarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma Erzurum ilinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda, 4. sınıf öğrencilerinin farkındalıklarının cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, yerleşim yeri ve anne ve baba eğitim durumu değişkenlerine göre nasıl farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin insan hakları ve demokrasi alanındaki farkındalıklarının incelenerek katılımcıların demografik özelliklerine bakıldığı zaman insan olmak, uzlaş, kural, adalet, eşitlik ve birlikte yaşam boyutlarındaki farkındalıkların genellikle yüksek seviyede olduğu; özgürlük, hak ve sorumluluk boyutunda ise genellikle orta seviyede görüldüğü ortaya çıkmıştır (Terzi, 2019).

Can (2019) “İnsan Hakları ve Demokrasi Arasındaki İlişkinin Felsefî Analizi” başlıklı çalışmasında insan hakları ve demokrasi arasındaki ilişkinin felsefî analizini incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma sonucunda demokrasi ile insan hakları arasında, çok yönlü bir ilişki olduğu, insan haklarını siyasi ve medeni haklar, sosyal ve ekonomik haklar ve kültürel haklar olarak farklı bölümlerde değerlendirildiğinde bu hakların her birinin demokrasiyle ayrı ayrı bir ilişki içerisinde olduğunu, yaşadığımız yüzyılda geçerli olan demokrasinin hem siyasal demokrasi olduğu hem de çoğulcu ve sosyal demokrasi olduğu belirtilmiştir.

Purcu (2019) “İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programının Öğelerine İlişkin Öğretmen Görüşleri İle Öz-Yeterlik İnançları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı çalışması ile İlkokul 4. Sınıflarda uygulanan İHYD dersi eğitim ve öğretim programını öğretmen görüşlerine göre inceleyip bu

görüşler ile öz-yeterlik inançları arasındaki uyumun incelenmesini amaçlamaktadır. Çalışmada tekil ve ilişkisel tarama modelleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin derse olan öz-yeterlik inançlarının yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir. Öz-yeterlik inanç düzeyleri ile cinsiyet ve kıdem değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Aynı zamanda eğitim düzeyi ile öğretmenlerin dersi okutma sayısı arasında da anlamlı bir fark bulunamamıştır. Öğretmenlerin ders ile ilgili genel görüşleri olumludur ve davranışlarının örnek olması açısından kendilerini yeterli görürlerken, derste proje üretmeye yönelik kendilerini yetersiz görmektedirler. Ayrıca çalışmada içeriğin ve kazanımların soyut olduğu, öğrenci seviyesine uygun olmadığı, Atatürk'ün ve bize ait değerlerin dersin içeriğinde daha fazla kullanılması gerektiği, kullanılanlara ek olarak farklı ölçme araçlarının kullanılmasının gerektiği ve ailelerin dersin öğretiminin bir parçası olarak yer alması gerektiği sonuçları elde edilmiştir.

Alataş (2019) “Yaratıcı Dramanın İlköğretim 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Kullanılması” adlı çalışmasında 4. sınıf İHYD dersinde “Adalet ve Eşitlik, Hak, Özgürlük ve Sorumluluk,” ünitesinin yaratıcı drama yöntemi ile işlenebilirliği araştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada öğrencilerde vatandaş olmada, yaratıcı drama yönteminin İHYD dersinin öğretiminde etkili olup olmadığı ve yaratıcı drama yönteminin ders kapsamında öğrenci başarısına etkisinin olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada nicel araştırmadan ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma yaratıcı dramanın İHYD dersinde kullanımının öğrencilerde ders başarısını olumlu yönde etkilediği gibi bu derste öğrenilen bilginin kalıcılığını da sağladığı sonucuna varılmıştır.

Hastürk (2019) “Sosyal Bilgiler Öğretimi Uzmanları ve Öğretmenlerinin Gözünden “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersine Bakmak: Bu Dersi Kim Vermeli?” adlı çalışmasında 8. sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin 4. sınıf İHYD dersi olarak yer alması ile ilişkili olarak Sosyal Bilgiler dersi akademisyenleri ve öğretmenlerinin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Veriler ise içerik analizi yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda İHYD dersinin 8. sınıftan 4. sınıf seviyesine alınması ile ilgili olarak sosyal bilgiler dersi öğretmenleri ve akademisyenleri, İHYD dersinin içeriğinde soyut kavramların yer

alması sebebiyle 4. sınıftaki öğrencilere verilmesi yerine üst sınıflardaki öğrencilere verilmesi gerektiğine ve İHYD dersini vermede vatandaşlık eğitimi alan bilgisine sahip olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin daha uygun olacağını ifade etmişlerdir.

Ünlü (2019) “İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına Yönelik Araştırmaların İncelenmesi” çalışmasında ilkokul 4. sınıf İHYD dersine yönelik çalışmaların incelenip buna göre çıkan sonuçların değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmalar değerlendirildiğinde İHYD dersinin ilkokul 4. sınıfta yer almasının doğru olup olmadığı hakkında farklı görüşlerin yer aldığı, ders öğretmenlerinin ise deneyimli ve yeterli bilgiye sahip olup olmadığının tartışıldığı, öğrencilerin bu derse karşı ilgili oldukları ve derste öğrendikleri kavramları özel yaşamlarında kısmen kullanabildikleri, derse yönelik etkinliklerin ve uygulamaların kısıtlı olduğu, ders kitabı ve müfredatta güncelliğin korunması gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

Mangal (2020) çalışmasında İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinde dijital öyküleme etkinliklerinin öğrencilerin girişimcilik becerilerine ve derse yönelik tutumlarına etkisini belirlemek ve öğrencilerin derste geliştirilen dijital öykülemelere yönelik olarak görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada karma yöntem kullanılmıştır. Araştırma sonucunda şu bilgilere ulaşılmıştır. İHYD dersinde yapılan dijital öykü uygulamalarının öğrencilerin derse olan tutumlarını olumlu yönde etkilediği, başarı faktöründe, problem çözme faktöründe ve yenilikçilik faktöründe olumlu sonuçlar elde ettikleri görülmektedir. Çalışma sonunda sadece kendine güven faktörü konusunda gruplar arasında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Çalışmanın devamında dijital öyküleme uygulamaları ile ilgili görüşler değerlendirilmiş ve öğrenciler dijital öyküleme uygulamaları ile konuları daha iyi öğrenebildiklerini, yeni beceriler kazandıklarını ve dersin daha eğlenceli geçtiğini belirtmişlerdir. Bunun yanında çalışma sonunda öğrenciler arasındaki sosyal ilişkilerde gelişmeler olduğu kanaati elde edilmiştir.

Durdi (2020) çalışmasında sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi (İHYD) dersi öğretim programına ilişkin görüşlerini belirlemek istemiştir. Araştırma sonucunda İHYD dersi öğretim programına ilgili olarak sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin genel görüşleri, derse

ayrılan sürenin yetersiz olduğu, dersin ilkokulda değil ortaokulda sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından yürütülmesi şeklindedir. Dersin öğretim programına ilişkin görüşler ise kazanımların öğrencilerin ön bilgi düzeyine uygun ve güncel olmasına karşılık, kazanımlar anlaşılır ve ulaşılabilir değildir şeklindedir. İçerikte ise farklı kültür ve değerlere saygı duymayı ve yurttaşlık bilinci oluşturmaya esas alındığı ve içeriğin kendi içinde tutarlı olduğu belirlenmiştir. Buna karşın öğretmenler içeriğin öğrencilerin problem çözme becerisini geliştirmede etkili olmadığını belirtmişlerdir. Dersin etkinlikleri içeriğe uygun bulunmasına karşılık etkinlik sayısının yeterli olmadığı, öğrenci düzeyine uygun olmadığı ve öğrenci merkezli olarak hazırlanmadığı öğretmenlerin görüşlerinde yer almıştır. Öğretmenler değerlendirmeyi genel olarak kazanım, içerik ve öğrenme-öğretme sürecinin birbiri ile ilişkili bulduklarını ifade etmişlerdir.

Leblebici (2020) “Öğretmen Adaylarına Yönelik İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programının Geliştirilmesi: Sınıf Öğretmenliği Üzerine Bir Uygulama” adlı doktora tezinde sınıf öğretmeni adaylarına yönelik İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı’nın nasıl düzenlenmesi gerektiğini, tasarlanmasının nasıl olacağını, uygulanmasını ve dersin uygulama sürecinin ve sonuçlarının değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırma nitel ve nicel verilerin birlikte kullanıldığı karma desene dayalı olarak üç aşamada yürütülmüş çalışmadır. Yapılan içerik ve betimsel analiz sonuçlarına göre, hedefleri belli olan İHYD dersinin zorunlu ders olarak sınıf öğretmenliği okuyanlara verilmesinin gerekli olduğu, öğretmen adaylarının çocuk hakları ile ilgili bilgi sahibi olmadıkları, araştırmacı tarafından ders tasarımı için belirlenmiş olan hedeflerin öğretmen adayları tarafından önemsenmesine rağmen bu hedefleri uygulama açısından kendilerini yetersiz gördükleri ortaya çıkmıştır.

Şentürk (2020) “İlkokul Öğrencilerinde Demokrasi Anlayışının Gelişmesinde Müfredatın Rolü” adlı çalışmada, ilkokul öğrencilerinde demokrasi anlayışının geliştirilmesinde müfredatın rolünü öğretmen görüşlerine başvurarak incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma nitel bir araştırmadır. Araştırma sonucunda hem erken yaşlarda demokrasi eğitiminin verilmesi hem de toplumun genç bireylerinde demokrasi bilinci ve anlayışı oluşturmaya yönelik gayretlerin olması, bireyin daha sonraki yaşamında diğer bireylerin kendi hak ve özgürlüklerin farkında olarak diğer

bireylerin hak ve özgürlüklerine saygı gösteren, sınırlarını bilerek de başkalarının sınırlarına ve fikirlerine saygı göstermesi gerektiğini bilen, bunun yanı sıra bireylerin toplumun önemli bir parçası olduklarını bildiren, bireylerde araştırmayı, düşünmeyi, sorgulamayı ve doğruyu bulma gibi yönlerin gelişmesini sağlayan, dolayısıyla da toplumun olumlu yönde gelişmesini sağlayacağı ortaya çıkmıştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Yöntemi

İlkokul 4. sınıf İHYD dersinin teorik ve uygulama boyutunun öğretmen görüşleri alınarak incelendiği bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden olgu bilim deseninden yararlanılmıştır. Nitel araştırma, insanla ilgili problemleri sosyal yaşamı kendine özgü tekniklerle sorgulayarak anlamlandırma süreci olarak ifade edilmektedir (Creswell, 1998). Bu süreçte araştırmacı bütüncül bir araştırma tablosu ortaya koyarken, kelime analizleri, detaylı katılımcı görüşme raporları kullanır ve araştırmayı doğal ortamında düzenler. Nitel araştırma, insan deneyimlerini, olguları ve sosyal olayları doğal ortamlarında birden fazla teknik kullanılarak anlamlandırmayı ve yorumlamayı hedefleyen bir araştırma türüdür. Nitel araştırma özellikle “nasıl” ve “niçin” sorularına cevap arayarak araştırması yapılan sosyal olayın derinlemesine incelenmesine imkân verir (Işıkoğlu, 2005). Olgu bilim deseni, bizim fark ettiğimiz ancak ayrıntılı anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgu bilim araştırmalarında veri kaynakları araştırmanın odaklanmış olduğu olguyu hem yaşar hem de bu olguyu dışa vurabilecek veya yansıtabilecek kişiler veya gruplardır (Büyüköztürk ve ark. 2013). Bu bilgiler doğrultusunda ilkokul 4. sınıf İHYD dersinin teorik ve uygulama boyutunu (olgu) öğretmen görüşlerine (veri kaynağı) göre inceleyerek derinlemesine inceleme yapılmaya çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Yozgat ilinde bulunan resmi ilkokulların 4. sınıflarını okutan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Yozgat ilinde bulunan resmi ilkokulların 4. sınıflarını okutan toplam 30 sınıf öğretmeninden meydana gelmektedir.

Araştırma grubunun oluşturulmasında amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Araştırmada ölçüt örneklem, belli durumları karşılayan kişiler, olaylar, durumların araştırmaya dâhil edilmesine olanak sağlaması ve istenilen ölçütü karşılayan birimleri çalışma grubu olarak belirlemeye fırsat sunması gibi özelliklerinden dolayı kullanılmıştır (Büyüköztürk ve ark. 2013). Ölçütler ilkokul 4. sınıf öğretmeni olmak, İHYD’yi okutmak, Yozgat il merkezinde

çalışmak olarak belirlenmiştir. Araştırma için Yozgat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 23.12.2020 tarihli ve E.55005497-604.01.01-18312786 sayılı yazısı ile araştırma izni alınmıştır (EK 3). Araştırmaya katılım gönüllülük esasına bağlı olarak gerçekleştirilmiş ve çalışmanın uygulanacağı öğretmenlere araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmak isteyen öğretmenlerden yüzyüze görüşme yapılanlara, gerekli açıklamalar uygulama öncesi yapılmış ve araştırmada kullanılan veri toplama araçları verilmiştir. Covid 19 salgını nedeni ile yüzyüze görüşme yapılamayan diğer öğretmenler ile zoom programı ile uzaktan erişim sağlanmış ve görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Bu öğretmenlere gerekli açıklamalar yapılmış ve sorular tek tek iletilerek cevap alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerden alınan verilere göre çalışma grubunda yer alan öğretmenlere ait demografik bilgiler tablolar halinde verilmiş ve açıklamalar yapılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgiler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Üniteler ve Kazanım Sayılarının Dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kadın	14	46,6
Erkek	16	53,4
Toplam	30	100

Tablo 3.1'e göre araştırmaya katılan katılımcı sayısı 30 ve katılımcıların %46,6'sı kadın, %53,4'ü erkektir.

3.3.2. Yaş Bilgisi

Araştırmaya katılan öğretmenlere ait yaş bilgisi Tablo 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.2. Çalışma Grubunun Yaşlarına İlişkin Bilgiler

Yaş Aralığı	n	%
25-30 yaş	3	10
31-35 yaş	4	13,3
36-40 yaş	10	33,3
41-45 yaş	5	16,6
45 yaş ve üzeri	8	26,6
Toplam	30	100

Tablo 3.2’de öğretmenlerin yaşlarına ilişkin olarak, katılımcıların %10’u 25-30 yaş aralığında, %13,3’ü 31-35 yaş aralığında, %33,3’ü 36-40 yaş aralığında, %16,6’sı 41-45 aralığında iken, %26,6’sı ise 45 yaş ve üzerindedir.

3.3.3. Mesleki Deneyim

Araştırmaya katılan öğretmenlere ait mesleki deneyimlere ilişkin bilgiler Tablo 3.3’te sunulmaktadır.

Tablo 3.3. Çalışma Grubunun Mesleki Deneyimlerine İlişkin Bilgiler

Mesleki Deneyim	n	%
1-5 yıl	3	10
6-10 yıl	3	10
11-15 yıl	9	30
16-20 yıl	6	20
20 yıl ve üzeri	9	30
Toplam	30	100

Tablo 3.3 incelendiğinde, öğretmenlerin %30’u 20 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahipken, %20’si 16-20 yıl, %30’u 11-15 yıl, %10’u 6-10 yıl ve %10’u 1-5 yıl arasında mesleki deneyime sahiptir. Buradan hareketle öğretmenlerin çoğunluğunun uzun yıllar görev yapan öğretmenlerden oluştuğu söylenebilir.

3.3.4. Mezuniyet Durumu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezuniyet durumlarına ilişkin bilgiler Tablo 3.4’te verilmiştir.

Tablo 3.4. Çalışma Grubunun Mezuniyet Durumuna İlişkin Bilgiler

Mezuniyet Durumu	n	%
Ön lisans	1	3,3
Eğitim Fakültesi	26	86,6
Yüksek lisans	3	10
Toplam	30	100

Tablo 3.4 incelendiğinde, öğretmenlerin %3,3'ü ön lisans mezunu, %86,6'sı eğitim fakültesi mezunu iken, %10'u yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Bu verilere dayanarak öğretmenlerin çoğunluğunun eğitim fakültesi mezunu olduğu, azınlığının ise yüksek lisans mezunu ve ön lisans mezunu olduğu söylenebilir.

Ayrıca tüm bu verilerin dışında çalışma grubunun tamamı kadrolu ve resmi okullarda çalışmaktadır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada araştırmacılar tarafından sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin neler olduğunu belirlemek amacıyla nitel veri toplama aracı olan “Yarı Yapılandırılmış Öğretmen Görüşme Formu” kullanılmıştır (Ek-2). Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi birleştirir (Büyüköztürk ve ark. 2013).

Görüşme formunun hazırlanmasında öncelikle konu ile ilgili literatür taranmış ve İlkokul 4. sınıf İHYD ders kitabından da yararlanılmıştır. İlgili literatür taraması ve İlkokul 4. sınıf İHYD ders kitabı incelenerek görüşme formu maddeleri ile bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu soru havuzdan faydalanılarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu alan eğitimi uzmanı 3 öğretim üyesi tarafından incelenmiş, dönütler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapılmış ve pilot uygulamaya geçilmiştir. Ön uygulama sürecinde örneklem grubuna dâhil edilen 2 öğretmen ile görüşülerek formda düzeltmeler yapılmış ve İHYD dersine ve dersin öğretim programının geneline ilişkin toplam 22 soru bulunan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada, 30 katılımcının görüşleri, yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular doğrultusunda Covid 19 salgını nedeniyle çevrim içi görüşmeler ve yüz yüze görüşmeler yapılarak elde edilmiştir. Katılımcılar ile görüşmeler 01.09.2020 ile 01.01.2021 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. 30 öğretmenden, 16 tanesi ile çevrim içi görüşme yapılırken 14 tanesi ile yüzyüze görüşme yapılmıştır. Veri kaynaklarından görüşler alınırken açık uçlu sorular kullanılarak konuyla ilgili görüşlerin daha geniş ve derinlemesine yansıtılması sağlanmaya çalışılmıştır. Çevrim içi görüşmeler 40 dakika ile bir saat arasında değişen zamanlarda yapılmıştır. Çevrim içi görüşmeler yazılı hale dönüştürülerek 38 sayfalık, toplamda ise 71 sayfalık yazılı doküman elde edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, belirli kurallara dair kodlamalar ile metne ait belli sözcüklerin daha küçük olan içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir yöntem olarak tanımlanmıştır. Aynı zamanda herhangi bir düşüncenin belli özelliklerinin sistematik ve objektif bir şekilde anlaşılmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir teknik olarak açıklanmaktadır (Büyüköztürk ve ark. 2013). Araştırmada içerik analizi kullanılmasının nedeni, nitel veri analizinde sıklıkla kullanılması, birbirlerine benzeyen verilerin belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirme olanağı sağlaması ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenleyerek yorumlama fırsatı sunması gibi gerekçelerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu işlem, verilerin kodlanması sonrasında temaların oluşturulması ve kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması gibi bir takım aşamalardan oluşmaktadır (Akdeniz, 2018). Buna göre araştırmada öğretmenlerden elde edilen veriler Ö-1, Ö-2, Ö-3, vb. şeklinde numaralandırılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler deşifre edilerek metinlere dönüştürülmüştür. Görüşmelerden toplamda 71 sayfalık metin elde edilmiştir. Metinlere bağlı analizler yapılmıştır. Veriler, bazen bir kelime, bazen de bir tümce olacak şekilde kodlanmıştır. Kavramlar incelenip bunların birbiri ile olan ilişkisi ortaya konulmuş, kendi aralarında oluşan bu ilişkiler daha üst düzey bir kategoride açıklanmıştır. Kodlanmış olan veriler benzerliklerine

ve farklılıklarına göre gruplandırılarak alakalı olan kodlar bir araya getirilerek sınıflandırılarak yorumlanmıştır. Öğretmenler ile görüşmeler sonrasında elde edilen verilerle iki önemli kavram ortaya çıkmıştır. Birbirlerine benzeyen temaların ortaya çıkardığı ortak kavramlardan biri teorik, diğeri ise uygulama şeklinde olmuştur. Teorik kısmının ortak kavramlarını İHYD dersinin kazanımları, öğretim programı ve ders kitabı oluşturmuştur. Uygulama kısmının ortak kavramları ise İHYD dersinde kullanılan araç-gereç, yöntem-teknik ve ölçme ve değerlendirme şeklinde ortaya çıkmıştır.

3.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Öğretmen görüşme formunun geçerliği boyutunda, kapsam geçerliği işe koşulmuştur. Kapsam geçerliği amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur (Büyüköztürk, 2012). Alanında uzman üç öğretim üyesinden form ile ilgili görüş alınmıştır. Uzman görüşleri sonrasında, öğretmen görüşme formunda yer alan sorulardan aynı anlamı teşkil edenler çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra öğretmen görüşme formunda soruların cevaplarına bırakılan satır aralığı mesafesi düzenlenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca pilot uygulama sürecinde 2 öğretmen ile görüşülerek öğretmen görüşme formunda düzeltmeler yapılmıştır.

3.7. Etik Komisyon Kurul Kararı

Bozok Üniversitesi Etik Komisyon'nun 18.11.2020 tarih ve 15 sayılı toplantısında alınan 95799348-050.01.04-E.29934 sayı nolu kararla, Doç. Dr. Mehmet Sağlam tarafından sunulan İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinin Teorik ve Uygulama Boyutunun İlkokul Dördüncü Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi” isimli proje Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonu Yönergesi kapsamında değerlendirilerek uygun bulunmuştur (Bkz Ek 4).

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma doğrultusunda 4. sınıf İHYD dersinin teorik ve uygulama boyutuna dair hazırlanan görüşme formuna yönelik, öğretmenlerden elde edilen bulgular yer almaktadır. Bulgular tablo ve grafikler aracılığı ile gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. İlkokul 4. Sınıf İHYD Dersinin Kazanımları ile İlgili Görüşler

Öğretmenlerin İHYD dersinin kazanımları ile ilgili düşüncelerine ilişkin görüşleri Tablo 4.1’de açıklanmıştır.

Tablo 4.1. Öğretmenlerin İHYD Dersinin Kazanımları ile İlgili Düşünceleri

Görüşler	f	%
Kazanımların gerçekleştirilebilir ve yararlı olması	11	36,6
Kazanımların yaş grubuna uygun olması	6	20
Kazanım sayısının fazla olması	5	16,6
Kazanımların soyut konuları içermesi	5	16,6
Kazanımlara bazı eklemelerin yapılması	3	10
Toplam	30	100

Tablo 4.1 incelendiğinde öğretmenlerin %36,6’sı İHYD dersinin kazanımlarının gerçekleştirilebilir ve yararlı olduğunu, %20’si kazanımların yaş grubuna uygun olduğunu, %16,6’sı kazanım sayılarının fazla olduğunu, %16,6’sı kazanımların soyut konuları içerdiğini, %10’u ise kazanımlara bazı eklemelerin yapılması gerektiğini düşünmektedir.

Kazanımların gerçekleştirilebilir olduğunu düşünen öğretmenlerden Ö-9’a göre; “Bu yaş grubu öğrencileri kendi hakları, eşitlik, adalet, ve toplumsal görevler gibi konuları çoğunlukla ilk defa bu ders ve kazanımlar sayesinde öğreniyor ve davranışa dönüştürüyor.” şeklindedir. Ö-25 ise “Bir vatandaş olarak hak ve hürriyetlerini öğrenmelerine yönelik, sorumluluklarını kavrayabilecekleri, vatandaş olarak üzerine düşenleri, görevleri öğrenmelerine yönelik kazanımların öğrenciler için yararlı olduğunu düşünüyorum.” diyerek görüşünü belirtmiştir. Kazanımların öğrenciler için yararlı olduğunu düşünen öğretmenlere göre; Ö-13 görüşünü “İnsanın kendi haklarını öğrenmesi, yurttaşlık görevlerini bilmesi için kazanımların

öğrencilere yararlı olacak şekilde hazırlandığını düşünüyorum.” şeklinde ifade ederken, Ö-20 de “Dersin kazanımları doğru seçilmiş ve çocuklara haklarının neler olduğunu kavratmasından dolayı çok faydalı. Ancak kazanımlarda Türk kültürünü, özümüzü anlatan konulara da yer verilmeli.” diyerek görüşlerini belirtmişlerdir.

Kazanımların yaş grubuna uygun olduğunu düşünen öğretmenlere göre kazanımlar 4. sınıf öğrenci yaş grubuna uygun ve anlaşılabilir seviyede olarak görülmektedir. Ö-16 bu soruya *“Kazanımlar 4. sınıf öğrencilerinin yaşına uygun olarak hazırlanmış ve öğrencilerin kolaylıkla anlayabileceği şekildedir.”* cevabını vermiştir. Ö-11 ise *“Kazanımların öğrencilerin yaş grubuna uygun olarak hazırlanmasını olumlu buluyorum.”* şeklinde cevap vermiştir.

Kazanımların sayısının fazla olduğunu düşünen öğretmenler şu şekilde görüşlerini bildirmişlerdir. Ö-8, *“Kazanımların sayısı oldukça fazla ve bazı kazanımlar öğrencilerin seviyelerinin üstünde. Hem öğrenciler hem de ben derste sıkılıyoruz.”* diye düşüncelerini belirtmiştir. Yine bir başka öğretmen *“Kazanımların verilen ders saati süresine göre fazla olduğunu düşünüyorum. Verilen süre içinde kazanımlar yetişmiyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir (Ö-30).

Kazanımların soyut konuları içermesinden şikâyet eden öğretmenlere göre; Ö-22 *“4. sınıfa göre hazırlanan kazanımlar soyut konuları içermekte ve soyuttan somuta geçiş döneminde olan bu çocukların konuları anlamasında sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle konuların öğrencilerin seviyelerinin üstünde olduğunu düşünüyorum.”* diye görüş bildirirken bir başka öğretmen *“Konuların mümkün olduğunca somut hale getirilmesi gerektiğini ve buna göre kazanımların hazırlanması gerektiğini, bu şekilde konuların daha anlaşılır olacağını ve de konuların hafifletilmesi gerektiğini düşünüyorum.”* demiştir. (Ö-29).

Kazanımlara ve konulara bazı eklemeler yapılması gerektiğini düşünen öğretmenler ise *“Kazanımlara bazı eklemeler olması gerekir ama genelde güzel.”* şeklinde görüş bildirmiştir (Ö-18). Bir başka öğretmen ise, *“Kazanımlara ve konulara eklemeler yapılması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle yeni gelişen teknolojiye konularda ve kazanımlarda yer verilmeli, yenilikler yapılmalıdır.”* şeklinde görüş bildirmiştir (Ö-17).

4.2. İlkokul 4. Sınıf İHYD Ders Kitabının Güçlü ve Zayıf Yönleri

Ders kitapları Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan yaygın ve örgün eğitim kurumlarının sınıf seviyelerine göre haftalık ders çizelgelerindeki derslerin öğretim programlarına göre hazırlanmıştır. Ders kitapları öğretmenler tarafından kullanılan en önemli ders öğretim araçlarındandır. Ders kitapları ile ilgili olarak öğretmenler güçlü ve zayıf yönleri ile ilgili olarak düşüncelerini sunmuşlardır.

4.2.1. İlkokul 4. Sınıf İHYD Ders Kitabının Güçlü Yönleri

Öğretmenlerin İlkokul 4. Sınıf İHYD ders kitabının güçlü yönleri ile ilgili görüşleri Tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2. Öğretmenlerin Ders Kitabının Güçlü Yönleri ile İlgili Görüşleri

Görüşler	f	%
Kitapta yer alan görsellerin uygunluğu	14	46,6
Etkinliklerin yeterli olması	8	26,6
Konuların anlatımının anlaşılır olması	6	20
Kitabın güçlü yanının olmadığını düşünenler	2	6,6
Toplam	30	100

Tablo 4.2’ye göre İHYD ders kitabının güçlü yönleri öğretmenlerin görüşlerine göre dört grupta toplanmaktadır. Ancak öğretmenlerin %6,6’sı (Ö-8 ve Ö-18) kitabın hiçbir şekilde güçlü yanının olmadığını ve de bu dersin gereksiz olduğunu düşünmektedirler. Ö-8 “*Kitabın güçlü yönü olduğunu düşünmüyorum. Kitap tamamıyla öğrencilerin seviyesine uygun değil. Konular başlama ve bitişleri net şekilde ayrılmamış ve de konuların anlatım dili öğrencilere uygun olmadığı için öğrenciler çabucak derste sıkılıyor.*” şeklinde düşüncesini belirtmiştir. Ö-18 ise “*Kitabın güçlü yanlarının olduğunu düşünmüyorum. Kitapta günümüz teknolojisine göre kazanım ve konulara yer verilmemiş. İçerik olarak çok dikkat çekici bir kitap değil.*” diye görüşünü sunmuştur.

Ö-8 ve Ö-18’in görüşleri dışında bütün öğretmenler ders kitabının güçlü ve zayıf yönlerini belirlemişlerdir. Kitabın güçlü yönlerini belirlemede öğretmenlerin çoğunluğunun ortak görüşü kitapta yer alan görsellerin öğrenciye uygun, dikkat çekici ve de konularla uyumlu olduğudur. Ö-22 “*Kitapta yer alan görseller gerçekten çok güzel hazırlanmış ve de öğrencinin iç dünyasına en iyi şekilde hitap ettiğini düşünüyorum.*” diye düşüncelerini ifade etmiştir. Ö-21 ise “*Ders içeriğinin*

eğlenceli anlatımı, yaş seviyesine uygun görsellerin olması ve de destekleyici etkinliklerle konuyu desteklemesi kitabın güçlü bir kaynak olduğunu gösteriyor.” diye görüşlerini belirtmişlerdir.

İHYD ders kitabının güçlü yönleri ile ilgili belirtilen ortak görüşlerden biri de kitapta yeterince etkinlik olması şeklindedir. Ö-3 *“Kitapta yer alan konuların 4. sınıf seviyesine uygun olarak seçildiğini düşünüyorum. Konulara uygun olarak bol miktarda etkinliklere yer verilmiş.”*, Ö-29 *“Kitapta konularla ilgili yeterince etkinliğe yer verilmiş. Bu etkinlikler öğrenciyi araştırma ve incelemeye yönelterek bilgiye kendilerinin ulaşmasını sağlıyor. Kitabın güçlü yanı olarak bunu söylemek istiyorum.”* şeklinde görüş bildirmişlerdir.

İHYD ders kitabının bir diğer güçlü yönü olarak konuların anlatımının çocukların yaş grubuna uygun ve de anlaşılır olması şeklindedir. Katılımcılardan Ö-19, *“Kitapta seçilen konular ve bunların anlatım şekli 4. Sınıf öğrenci yaş grubuna uygun olarak seçilmiştir. Ayrıca bu yaş grubunun anlayarak, özümseyerek ve de davranışa dönüştürebileceği şekilde konuların yer alması kitabın en güçlü yönü”* şeklinde görüş bildirirken, Ö-16 *“Kitabın öğrencilerin yaşına uygun olarak hazırlandığını düşünüyorum. Verilen metinler, öyküler çocukların anlayabileceği bir dil ile hazırlanmış. Bunun dışında görsellerin uyumu kitabın güçlü yanlarına verilecek örneklerdir.”* Ö-23 *“Kitap gerçekten çok güzel. Konuların anlatımında öykü ve masallardan yararlanılması, hayatın içinden örneklerle yer verilmesini kitabın güçlü yanı olarak görüyorum. Böylece konuların kalıcılığı sağlanmış oluyor.”* diyerek görüşlerini sunmuşlardır.

4.2.2. İlkokul 4. Sınıf İHYD Ders Kitabının Zayıf Yönleri

Öğretmenlerin İlkokul 4. Sınıf İHYD ders kitabının zayıf yönlerine yönelik belirttikleri görüşler Tablo 4.3’te verilmiştir.

Tablo 4.3. Öğretmenlerin Ders Kitabının Zayıf Yönlerine Yönelik Görüşleri

Görüşler	f	%
Güncel olmaması	12	40
Konuların yaş grubuna ağır olması	9	30
Uygulamaya ve değerlendirmeye yönelik etkinliklerin yeterli olmaması	7	23,3
Tekrarın fazla olması	2	6,6
Toplam	30	100

Tablo 4.3'e göre ilkokul 4. sınıf İHYD ders kitabının zayıf yönlerine verilen cevaplar beş ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar arasında %40'lık ortak noktada birleşen düşüncelerden biri kitabın güncel olmaması, seçilen hikâye ve metinlerde gündelik hayata yönelik örneklerle fazla yer verilmemesi şeklindedir. Bununla ilgili olarak Ö-2 *“Ders kitabında yer alan hikâyelerin, konuların güncel olmadığını düşünüyorum. Ders kitabının günlük hayatla ilişkilendirmesi yetersiz. Böyle olunca da öğrenciler dersti anlamakta zorlanıyorlar.”* diye görüş bildirirken, Ö-12 ise *“Konularda daha fazla güncel hayattan söz edilebilir. Konular içerik olarak daha da renklendirilebilir. Bu şekilde öğrencileri derse motive etmek kolaylaşır.”* şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Ders kitabının zayıf yönleri ile ilgili öğretmenlerin %30'unun verdiği bir diğer cevap da ders kitabında yer alan konuların öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması hatta seviyelerine ağır olduğu şeklindedir. Bu şekilde görüş bildiren öğretmenlerden Ö-22 *“Kitapta öğrencilerin anlayamayacağı terimlere yer verilmiş. Özellikle somuttan-soyuta geçiş dönemindeki çocukların anlayamayacağı türden kelimeler, terimler ve tanımlamalar oldukça fazla.”*, Ö-29, *“Kitapta yer alan konular öğrencilerin seviyelerine uygun değil.”* demişlerdir.

Öğretmenlerin %23,3'ü ise etkinliklere kitapta fazla yer verilmediğini ve uygulamalı etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu şekilde düşünen öğretmenlerden Ö-21, *“Kitapta destekleyici etkinliklere yer verilmiş ancak verilen etkinliklerin pratik uygulamalı olarak da desteklenmesi gerekir. Çünkü bu öğrenmeyi kalıcı kılacaktır.”* görüşünü bildirmiştir.

Ayrıca öğretmenlerin %6,6'sı İHYD ders kitabındaki konularda gereksiz miktarda tekrar yapıldığını düşünmektedir. Ö-11, *“Çok tekrardan kaçınılabilir.*

Genel olarak çok fazla tekrar yapılmaktadır. Bu durum çocukların derste sıkılmasına ve motivasyonlarının düşmesine neden olmaktadır.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

4.3. Dersin Hangi Eğitim Felsefesine Dayalı Olduğu

Öğretmenler ders kaynağının hangi eğitim felsefeleri veya felsefelerine dayalı olduğu sorusuna vermiş oldukları cevaplar Tablo 4.4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Dersin Hangi Eğitim Felsefesine Dayalı Olduğu ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Hiç bilgisi olmayan	13	43,3
Yapılandırıcı yaklaşım ile ilgili olduğunu düşünenler	9	30
Farklı yaklaşımlar ile ilişkili olduğunu düşünenler	8	26,6
Toplam	30	100

Tablo 4.4’e göre öğretmenlere iletilen ders kaynağının hangi eğitim felsefelerine dayalı olduğu sorusuna, öğretmenlerin %43,3’ü bu konu ile ilgili hiçbir bilgisinin olmadığını veya sorunun cevabı olabilecek bilgilerin dışında cevaplar vermiştir. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerden 41 yaş ve üzeri yaş grubunda yer alanların %69,2’si eğitim felsefeleri ile ilgili olarak hiçbir bilgiye sahip olmadıklarını dile getirmişlerdir. Ö-14 “*Ders kaynağı doğal hukuk, doğal hak, faydacılık gibi toplumdaki farklılık ve çeşitliliği ön plana alıyor. İyi bir yurttaş olmanın yollarını anlatan eğitim felsefesi ile ilgilidir.*” derken Ö-3, Ö-4, Ö-5, Ö-9, Ö-12, Ö-13, Ö-17, Ö-18, Ö-20, Ö-23, Ö-28, Ö-30 bu soruya herhangi fikrinin veya bilgisinin olmadığı şeklinde cevap vermişlerdir.

Yapılandırıcı yaklaşımla ilişkili olduğunu düşünen öğretmenler %30’dur. Bu soruya yapılandırıcı yaklaşım ile ilişkili olduğunu düşünüyorum şeklinde cevap veren öğretmenlerden Ö-25, “*Yapılandırıcı eğitim felsefesine uygun hazırlandığını düşünüyorum. Çünkü hayatın içinden yakından yaşadığı olayları örneklerle anlatıp genelleyerek bilgiye ulaştırıyor. Ardından öğrendiklerini uygulayıp yaşam haline getirmesini hedefliyor.*”, Ö-6; “*Kaynak yapılandırıcı yaklaşıma göre hazırlanmış.*

Ancak kitabın kullanımı ve dersin anlatımı ile ilgili klasik yaklaşımdan sıyrılamamaktayız.” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

Bunun dışında kalan öğretmenlerden Ö-21, ders kaynağında daimicilik, esasicilik, ilerlemecilik, yeniden kurmacılık eğitim felsefelerinin hepsinden parça parça yararlanıldığını söyleyerek şu şekilde görüşünü belirtmiştir. Ö-21; *“Ders kaynağında sağlam karakterli ve doğru insanlar yetiştirmek amaçtır. Maddi ve manevi öğeler birlikte verilmelidir. Eğitim hayata hazırlar (Daimicilik). Davranışçıdır. Konu alanı üzerinde durur (Esasicilik). Deneyim önemlidir. Çünkü geçmiş, geleceğe yön verir. Öğrenci merkezlidir ve öğrenci aktiftir. Okul ve yaşam iç içedir (İlerlemecilik). Demokrasiyi sağlamak ve toplumu bu yönde düzenlemek temel amaçtır. Toplum, eğitim eliyle her seferinde yeniden yapılandırılmalıdır. Demokrasi eğitimi önemlidir (Yeniden Kurmacılık).”*

Kalan yedi öğretmen ise daimicilik, esasicilik ve ilerlemecilik eğitim felsefelerinden birinden yararlandığını söylemişlerdir. Onlardan Ö-23; *“Kitabın daimiciliğe göre hazırlandığını düşünüyorum. Genel olarak konular çocukları hayata hazırlamak amaçlı olduğu için, sağlam karakterli insanlar yetiştirmek amaç edindiği için bu şekilde düşüncelerim.”*, Ö-8; *“İlerlemecilik öğrenci merkezli öğrenmeyi amaçlar, öğretmen rehber konumundadır, uygulamaya önem verir ve işbirlikçi öğrenme vardır. Kitap bu şekilde hazırlanmaya çalışılmıştır.”*, Ö-1; *“Esasicilik eğitim felsefesinden yararlanılmıştır. Çünkü konular öğretmen merkezli verilmekte, geleneksel usullerden yararlanarak öğretim yapılmaktadır.”* diye düşüncelerini söylemişlerdir.

4.4. İHYD Dersi İşlerken Başka Araç Gereç ve Kaynaklardan Yararlanılması

Öğretmenler İHYD dersinin işlenişi esnasında genel olarak farklı araç gereç ve kaynaklardan yararlandığını görüşmede dile getirmişlerdir. Ders kitabının dışında başka araç gereç ya da kaynak kullanılmasının gerekmediğini düşünen öğretmenlerden ikisi elde olmayan imkân neticesi ile sadece kitaptan yararlandığını belirtmiştir. Ders işlerken başka araç gereç veya kaynak kullanıyor musunuz sorusuna ait öğretmen görüşleri Tablo 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.5. Dersin İşlenişi Esnasında Farklı Araç Gereç Kullanmaya Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Evet kullanıyorum	19	63,3
Hayır kullanmıyorum	11	36,7
Toplam	30	100

Tablo 4.5’e göre öğretmenlerden %63,3’ü ders işlenişi esnasında farklı araç gereç kullandığını görüşlerinde belirtmiştir. Başka araç gereç ve kaynak kullandığını söyleyen öğretmenlerin çoğu görsel işitsel araçlardan ya da dijital materyallerden yararlandığını belirtmekte iken başka kaynaklardan yararlandıklarını da söylemektedir. Ö-10 “Akıllı tahta sayesinde konu ile ilgili eğlendirici ve bilgilendirici animasyonlardan faydalaniyorum. Ayrıca internetteki yazılı kaynakları da kullanıyorum. Ayrıca bir kitap aldırmiyorum.”, Ö-27 “Konuların çocuklarda kalıcılığını artırmak, öğrenmeyi kolaylaştırmak için dijital ortamlardaki videolardan, eğitim kaynaklı sitelerden etkinliklerden ve uygulamalı etkinlikler hazırlayarak (kes-yapıştır) sadece ders kaynağını kullanmıyorum. Bu şekilde dersin monotonluğunu engelleyip dersi daha anlaşılır ve eğlenceli hale getirdiğimi düşünüyorum.”, Ö-21 “Dersin öğretiminde kazanım destekleyici çalışma ve etkinlikler için farklı kaynak ve araçlardan yararlanmak kaçınılmaz bir gerekliliktir şeklinde düşünüyorum.” şeklinde düşüncelerini dile getirmişlerdir. Buna karşın %36,7’lik kısım herhangi bir araç gereç veya kaynak kullanmadığını ve gerek görmediğini belirtmektedir.

4.5. Dersin Kazanımlarının Günlük Hayatta Kullanılabilirliğinin Değerlendirilmesi

İHYD dersi için hazırlanan kazanımların günlük hayatta kullanılabilirliği açısından öğretmenlerin değerlendirmesi Tablo 4.6’da verilmiştir.

Tablo 4.6. Dersin Kazanımlarının Günlük Hayatta Kullanılabilirliğine Dair Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Günlük hayatta kullanılabilir.	24	80
Günlük hayatta kullanılamaz.	6	20
Toplam	30	100

Tablo 4.6'ya göre dersinin oranı kazanımlarının günlük hayatta kullanılabileceğini söyleyen öğretmenler %80'dir. Dersin kazanımlarının kullanılabilir olduğunu söyleyen öğretmenler öğrenilen yeni konuların çocuklarda farkındalık oluşturarak, çocukları hayata hazırladığını söylemektedir. Ö-9; *“Yaşama hakkı, beden bütünlüğü, adalet, eşitlik, uzlaş, farklılıklara saygı, birlikte yaşama, hukukun üstünlüğü gibi konularda öğrencileri düşündürüp ve bu konularda temel düşünme becerileri kazandırdığını düşünüyorum.”* Ö-23; *“Kazanımlar günlük hayatta kullanılabilir nitelikte. Öyle ki bu ders sayesinde öğrencilerimde farkındalık oluştu. Birey olarak hakları olduğunu bu hakların kimse tarafından engellenemeyeceğini engellenirse yapabilecekleri konusunda bilinçlendiler. Topluma çevreye karşı görev ve sorumluluklarının farkına vardılar.”* Ö-16; *“Günlük hayatta her yerde evde, okulda, sokakta, markette, parkta, bahçede olsun öğrencimin kullanılabilir kazanımlar olduğunu düşünüyorum.”* diye fikirlerini söylemişlerdir.

Öğretmenlerin %20'si ise dersin kazanımlarının günlük hayatta kullanılamaz olduğunu düşünmektedir. Bu soruya günlük hayatta kullanılabilirliği olmadığı şeklinde cevap veren öğretmenlerden Ö-5; *“Kazanımlar kullanılabilir değil. Çünkü kazanımların birçoğu çocukların seviyesinin üzerinde.”* Ö-6; *“Kazanımların birçoğunun günlük hayatta kullanılabilir olduğunu düşünmüyorum. Toplumumuzun genel yapısından dolayı okulda verilen kazanımların havada kaldığını düşünüyorum. Verilen kazanımlar uygulanmaya çalışıldığı zaman bu çocuklarda geri çekilmeye neden olmakta ve zamanla davranışın sönmesine yol açmakta. Bunun sonucunda da toplumdaki genel-geçer kuralların benimsenmesine gitmektedir.”* demişlerdir.

4.6. İHYD Dersi Kaynağındaki Görseller ile Yazılı Metinler Arasındaki İlişki

Ders kaynağındaki görseller ile yazılı metinler arasındaki ilişkiyi öğretmenler uyumlu ve de uyumlu değil şeklinde cevaplandırmışlardır. Tablo 4.7.'de öğretmenlere ait görüşler yer almaktadır.

Tablo 4.7. İHYD Dersi Kaynağındaki Görseller ile Metinlerin İlişkisine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Uyumlu olduğunu düşünenler	24	80
Uyumlu olmadığını düşünenler	6	20
Toplam	30	100

Tablo 4.7’ye göre ders kaynağındaki görsellerin yazılı metinler ile uyumlu olduğunu düşünen öğretmenler çoğunluktadır. Öğretmenler verilen görsellerin konuyu destekleyici şekilde ve amacına uygun olarak hazırlandığını düşünmektedir. Ö-9; “Görseller ve yazılı metinler gayet uyumlu, düşünmeye yönlendirici nitelikte olduğunu düşünüyorum.” diye görüşlerini belirtirken, Ö-21 de, “Genel olarak kitaptaki görseller yazılı metinleri destekleyecek şekilde yerinde ve amacına uygun olarak kullanılmıştır.” diye görüş bildirmişlerdir. Diğer öğretmenler ise daha fazla görsellerden yararlanılması gerektiğini, metinlere uygun ilgi çekici ve daha renkli görsellerden ve karikatürlerden yararlanılmasını ifade etmektedirler. Ö-16; “Resimler metne göre sönük kalıyor. Daha ilgi çekici ve vurgulayıcı olabilir. Karikatürlerden yararlanılabilir.”, Ö-23; “Kaynaktaki görseller çocukların ilgisini çekecek nitelikte ve yazılı metinler ile uyumlu değil. Görsellerde çocukların sevdiği karakterlerden yararlanmak veya bu kitap için hazırlanacak olan bir karakterden yararlanılması daha uygun olacaktır. Tabi görsellerin hazırlanmasında öğrencilerin yaş grubu da dikkate alınması gerekir.” şeklinde cevap vermişlerdir.

4.7. İHYD Ders Kitabındaki Konulara Özgü Etkinlik ve Araştırmalar ile İlgili Görüşler

Ders kaynağındaki konulara özgü etkinlik ve araştırmalar ile ilgili öğretmenlerin görüşleri kaynakların yeterli olduğu veya olmadığı şeklindedir. Bu konuya dair bilgiler Tablo 4.8’de verilmiştir.

Tablo 4.8. Ders Kitabındaki Konulara Özgü Etkinlik ve Araştırmalara Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Yeterli olduğunu düşünenler	25	83,4
Yetersiz olduğunu düşünenler	5	16,6
Toplam	30	100

Tablo 4.8'e göre öğretmenlerin %83,4'ü kitapta yer alan etkinlikleri yazılı metinler ile uyumlu, yeterli miktarda ve çeşitliliği açısından uygun bulmaktadır. Bu şekilde düşünen öğretmenlerden Ö-10; *“Kitapta doğru-yanlış soruları, boşluk doldurma ve test soruları, bir metni okuyup anlamaya dayalı soruların yanında eşleştirme ve bulmaca gibi çocukların sevdiği etkinlikler yer almakta. Araştırma bölümleri ise öğrencilerin sonraki konuya hazırlıklı gelmeleri için çok güzel hazırlanmış.”*, Ö-1; *“Ders kitabında yer alan etkinlikler ve alıştırmalar kazanımlara uygun şekilde hazırlanmış ve aynı zamanda farklı alıştırmalardan yararlanılması da gayet başarılı.”*, Ö-20; *“Araştırma ve etkinlikler yeterli miktarda yer almaktadır. Bu alıştırmalar çocuklarda merak uyandırıcı nitelikte ve yaş grubuna uygundur.”* demişlerdir.

Öğretmenlerin %16,6'sı ise kaynakta yer alan etkinlik ve araştırmaları yetersiz, sorulardan bazılarının öğrencilerin seviyelerine uygun olarak hazırlanmadığını ve çeşitliliğin artırılması gerektiğini söylemektedirler. Ö-13; *“Kaynakta yer alan sorular daha çok çeşitlendirilmelidir. Hazırlanan sorular çocukların yaş grubuna uygun ve kazanımlara göre hazırlanmalıdır.”* şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

4.8. Öğrencilerin Öğrenmekte Güçlük Çektiği Konu ve Kavramlar

Öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplara göre, bir kısım öğretmen öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektiği konular yok derken, çoğunluk öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektiği ortak kavramlardan bahsetmiştir. Öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektiği konu ve kavramlara öğretmenlerin verdiği cevaplar Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.9. Öğrencilerin Öğrenmekte Güçlük Çektiği Konu ve Kavramlara Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Öğrenmekte güçlük çektiği kavramlar var diyenler	23	76,6
Öğrenmekte güçlük çektiği kavramlar yok diyenler	7	23,4
Toplam	30	100

Tablo 4.9'a göre öğrencilerin İHYD dersinde öğrenmekte güçlük çektiği konuların olup olmadığı sorusuna cevap olarak öğretmenlerin %76,6'sı adalet, eşitlik, hürriyet, hak, demokrasi gibi kavramların öğretilmesinde sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Yine aynı öğretmenler bu yaş grubu öğrencilerinin somut işlemler döneminde olduklarını ve konu ve kavramların çoğunluğunun soyut olmasından dolayı kavramların öğretilmesinde sorunlar yaşadıklarını söylemektedir. Ö-6; *“Özgürlük, demokrasi, adalet, hak, eşitlik gibi kavramların bu seviyede anlaşılabilirliği biraz zor ve karmaşık geliyor öğrencilere.”* şeklinde görüş bildirmiştir. Ö-21 ise, *“Ders içeriğini oluşturan hak, özgürlük, sorumluluk, değerlerin içerdiği kazanımların somut dönemde bulunan çocuklar için soyut öğelerinin somutlaştırılmasının önemli ve zor olduğunu söyleyebilirim.”*, Ö-10; *“Vicdan özgürlüğü gibi çok duymadıkları kavramlarda, hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi kurmakta bazen zorlanıyorlar. Kavramlar çocuklara soyut geliyor. Bunun giderilebilmesi için daha fazla örnek olayla desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum.”* şeklinde öğretmenler düşüncelerini söylemişlerdir.

Geriye kalan %23,4'lük dilimdeki öğretmenler ise öğrencilerinin öğrenmekte güçlük çektiği kavramların olmadığını söylemektedir.

4.9. İHYD Dersinin Kazanımlarının Diğer Derslerle İlişkisi

Öğretmenlere yöneltilen İHYD dersinin kazanımlarının diğer derslerle ilişkisinin olup olmadığı sorusuna cevap olarak diğer derslerle ilişkili olduğu cevabını vermişlerdir. 30 öğretmenin tamamı 4. sınıf İHYD dersinin kazanımlarını Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkili bulmuş ve bunun yanında diğer dersler ile de ilişkisinin olduğundan bahsetmişlerdir. Öğretmenlerden Ö-21; *“Kazanımların içeriği açısından daha çok Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkili olduğu kadar, sorumluluk ve kurallar kavramları ile de hemen her dersle ilişkilendirilebilir olduğunu düşünüyorum.”*, Ö-30; *“Dersin kazanımları genel olarak bakıldığında Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkilidir. Daha önce Sosyal Bilgiler dersi başlığında işlenen bu konular ve kavramlar daha sonra 4. sınıflara İHYD dersi içeriğinde verilmektedir. Ancak birçok dersin içeriği ile de dersin kazanımlarının ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin Hayat Bilgisi, Türkçe.”* şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir.

4.10. İHYD Dersinin Yürütülmesinde Öğretmenlerin Yeterlilikleri

Öğretmenlere bu başlık ile ilgili olarak “Bu dersi yürütmede kendinizi ne düzeyde yeterli görüyorsunuz?” sorusu yönlendirilmiştir. Bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 4.10’da şu şekilde yer almaktadır.

Tablo 4.10. İHYD Dersinin Yürütülmesinde Öğretmen Yeterliliklerine Dair Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Kendini yeterli bulanlar	27	90
Kendini yeterli bulmayanlar	3	10
Toplam	30	100

Tablo 4.10’a göre öğretmenlerin %90’ı kendisini bu dersin yürütülmesinde yeterli bulmaktadır. Ö-2; “*Bu dersin yürütülmesinde kendimi yeterli buluyorum. Her derste olduğu gibi bu derse gelmeden önce de derse hazırlık yaparak geliyorum. Bunun sonucunda da hem dersin yürütülmesi kolaylaşıyor hem de ders daha eğlenceli hale geliyor.*”, Ö-21; “*Sınıf öğretmenlerinin soyut kavramları somut öğrenme yöntemleri ile öğrenciye aktarmada daha başarılı olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle bu dersin içeriğini ilgili yaş grubuna öğretimde yeterli olduğumuzu düşünmekteyim. Ancak değişen ve gelişen dünya şartları, eğitim ve teknoloji göz önüne alındığında gerekli görüldüğü zaman destek alınması gerektiğini de düşünüyorum.*”, Ö-29; “*Dersin içeriğinde yer alan kavramlar ve konulara göre dersin aktarımında kendimi yeterli görüyorum.*” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Bu soruya cevap olarak öğretmenlerin %10’u kendilerini yeterli düzeyde görmemekte ve de en çok zorlandıkları ders olarak bu dersi söylemektedir. Ö-11; “*Bu dersin yürütülmesi hususunda kendimi geliştirmem gerektiğini düşünüyorum.*”, Ö-8; “*Yürütmekte en çok zorlandığım ders İHYD dersi diyebilirim. Bu dersin uygulanması ile ilgili olarak öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyorum.*” diye düşüncelerini belirtmişlerdir.

4.11. İHYD Dersini Hedeflenen Düzeyde Yürütebilmek İçin Gerekli Olanlar

“Dersin hedeflenen düzeyde yürütebilmeniz için ne tür desteklere ihtiyacınız vardır? Bu ders için herhangi bir eğitim veya hizmet içi eğitim aldınız mı?” sorusuna

öğretmenler, bir önceki soruda kendilerini ne kadar yeterli görseler de bu soruya çoğunlukla ders ile ilgili eğitim veya hizmet içi eğitim alınması gerekir yönünde cevap vermişlerdir. Dersin hedeflenen düzeyde yürütülmesi için gerekli olanlara dair görüşler Tablo 4.11’de sunulmaktadır.

Tablo 4.11. Dersin Hedeflenen Düzeyde Yürütülmesi İçin Gerekli Olanlara Dair Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Eğitim veya hizmet içi eğitim alınması gerektiğini düşünenler	26	86,6
Eğitim veya hizmet içi eğitim alınmasını gerekli görmeyenler	4	13,4
Toplam	30	100

Araştırmaya katılan öğretmenlerden sadece iki tanesi bu ders ile ilgili hizmet içi eğitim almış ve bu öğretmenler bu ders için herhangi bir eğitim veya hizmet içi eğitim alınması gerekir diye cevap vermişlerdir. Tablo 4.11’e göre öğretmenlerin %86,6’sı herhangi bir eğitim veya hizmet içi eğitime katılmak gerektiğini belirtmişlerdir. Bununla ilgili olarak öğretmenlerden Ö-10; *“Bu ders ile ilgili herhangi bir eğitim almadım. Ama eğitim alınması gerektiğini düşünüyorum. Daha verimli olmak adına eğitim düzenlenip, eğitim alınabilir. Ben bu dersi bir drama salonunda veya bir tiyatro salonunda çocuklara örnek olaylar verip onların sunumlarını izleyerek işlemek isterdim.”*, Ö-9; *“Bu ders ile ilgili olarak eğitim almadım. Hizmet içi eğitim alınabilir özellikle drama ile ilgili. Öğrencilerin canlandırmalar, minik skeçler gibi etkinliklerle kazanımları daha iyi anlayabileceğini düşünüyorum.”*, Ö-21; *“Ders içi etkinliklerinin zenginleştirilmesi, öğretimin daha verimli hale getirilmesi için hizmet içi eğitimin gerekli olduğunu söyleyebilirim. Ben bu ders ile ilgili herhangi bir eğitim almadım.”* diyerek görüşlerini açıklamışlardır. Cevapların %13,4’ünü oluşturan öğretmenlerin ortak söyledikleri ise *“Bu ders ile ilgili olarak herhangi bir eğitim alınması gerektiğini düşünmüyorum.”* şeklindedir.

4.12. Dersin Öncesinde Dersin İşlenişine Yönelik Yapılan Hazırlık

Ders öncesi hazırlık çalışması ders için hedeflenen kazanımlara veya amaçlara ulaşmaya yardımcı olur. Öğretmenlerin ders öncesinde dersin işlenişine yönelik hazırlıklara dair görüşlerini içeren bilgilere Tablo 4.12.’de yer verilmiştir.

Tablo 4.12. Dersin Öncesinde Yapılan Hazırlıklara Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Hazırlık yapıyorum	27	90
Herhangi bir hazırlık yapmıyorum	3	10
Toplam	30	100

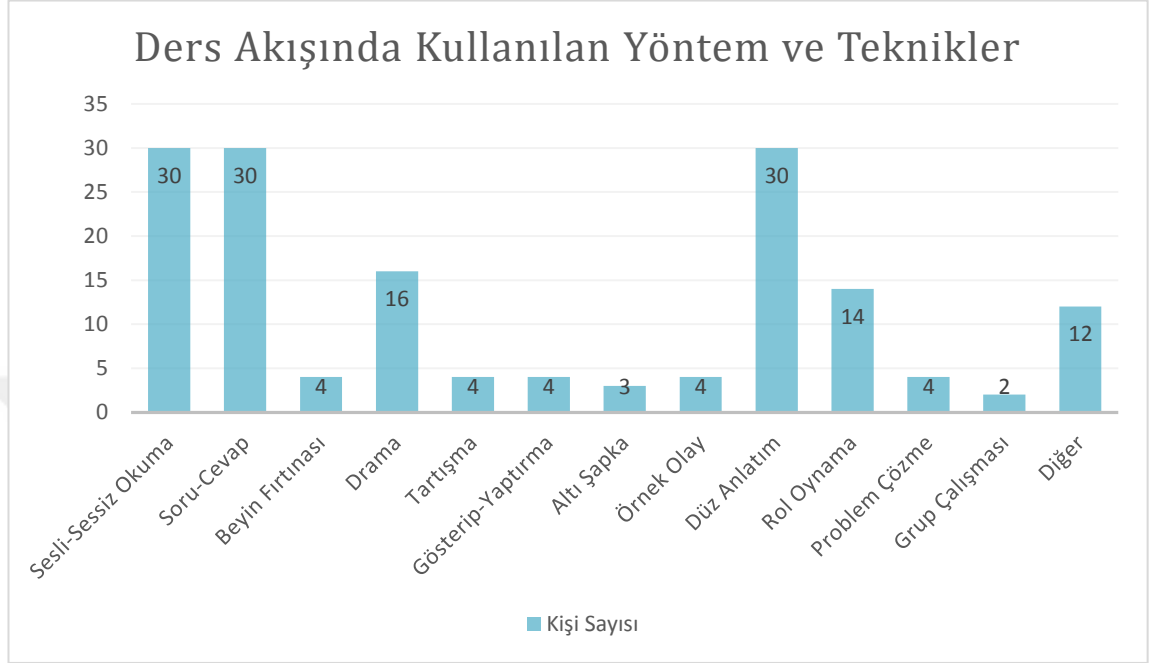
Tablo 4.12'ye göre öğretmenlerin %90'ı dersin işlenişine yönelik ders öncesinde hazırlık yaptıklarını ve neler yaptıklarını söylemişlerdir. Öğretmenler derse hazırlıklı gelinmesi gerektiğini ve bunun dersin işlenişinde kolaylık sağladığını düşünmektedir. Ö-16; *“Ders öncesi hazırlık yapıyorum ve bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Konuyla ve kazanımlarla ilgili kısa video veya animasyonlar hazırlıyor, çizgi filmler buluyorum. Konu ile ilgili öğrenci katılımlı olacak kes-yapıştır etkinlikleri hazırlıyorum.”*, Ö-21; *“Ders öncesi öncelikle konunun içeriğine hazırlık yapmak gerekiyor. Sonrasında ders kitabı dışında kullanılacak etkinlik ya da kaynak varsa kaynakların kazanımlara uygunluğunun kontrol edilmesi ve hazırlanması gerekiyor.”*, Ö-17; *“Ders öncesi hazırlık yapıyorum. Öncelikle ders kitabının taramasını yapıyor, yararlanabileceğim başka kaynaklar varsa onlardan etkinlik yönünde yararlanıyorum. Ayrıca somutlaştırmak için konu ile ilgili görsellerden ve videolardan, eğitim sitelerinden yararlanıyorum.”* Ö-6; *“Her ders için yaptığım gibi bu ders için de hazırlık yapıyorum. Standart hazırlıklar dışında bu ders için gündemdeki ulusal ve uluslararası haberleri takip edip ilgili konuları notlar tutarak sınıfa getiriyorum.”* şeklinde öğretmenler görüşlerini belirtmişlerdir.

Hazırlık yapmayan öğretmenlerden Ö-22 *“Bu ders için hazırlık yapmıyorum. Geçmiş yıllardaki bu ders ile ilgili tecrübelerimden yararlanıyorum.”* diye görüşünü belirtirken, Ö-30 *“Dersin işlenişine yönelik önceden bir hazırlık yapmıyorum. Ders ile ilgili önceki bilgilerimden yararlanıyorum.”* şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Dersin işlenişine yönelik önceden hazırlık yapmadan gelen öğretmenlerin açıklamalarından hazırlık yapmamalarına gerekçe olarak tecrübelerinden veya ders ile ilgili önceki bilgilerinden yararlandıklarını söyleyebiliriz.

4.13. Ders Akışı Sürecinde Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Öğretmenlere bu başlık ile ilgili olarak ders akışı esnasında hangi yöntem ve teknikleri kullandıkları sorulmuştur. Cevaplarında birden fazla yöntem ve teknik

olması nedeni ile veriler grafik ile gösterilmiştir. Öğretmenlerin cevaplarına Şekil 4.1.'de yer verilmiştir.

Şekil 4.1. Ders Akışında Kullanılan Yöntem ve Tekniklerin Grafikselsel Gösterimi

Şekil 4.1. incelendiğinde öğretmenlerin tamamı derste kullanmış oldukları yöntem ve teknik olarak sesli-sessiz okuma, soru-cevap, düz anlatımı görüşlerinde belirtmişlerdir. Bunların dışında öğretmenlerin tercih ettiği diğer yöntem ve teknikler arasında en çok tercih edileni drama ve rol oynamadır. Şekil 4.1.'de diğer olarak belirtilen kısımda ise yöntem ve teknik olarak görsel ve videolardan yararlanma cevap olarak verilmiştir. Ayrıca 8 kişi bu diğer yöntem ve teknikleri, 1 kişi empati kurmayı, 2 kişi hikayeleştirmeyi ve 1 kişi dinlemeyi kullandıklarını belirtmiştir.

Öğretmenlerden Ö-21 “*Ders akışında öncelikle soru-cevapla konuya güdüleme yaparak konu içeriği hakkında anlatım yöntemiyle bilgi veriyorum ve okuma yaptırıyorum. Konu içeriğini anlama durumunu gözlemlemek için beyin fırtınası yaptırarak öğrencilerin kazanımlar hakkında görüşlerini söylemelerine olanak sağlıyorum. Sonrasında öğrenmenin kalıcılığını sağlamak için yapılan etkinliklerle gösterip yaptırma, soru cevap ve problem çözme teknikleri*

kullanıyorum.” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö-22, “*Genel olarak düz anlatım yöntemini, okuma ve soru cevap yöntemini kullanıyorum.*”, Ö-16 “*Soru-cevap, problem çözme, sesli-sessiz okuma, rol oynama, drama, anlatım, altı şapkalı düşünme (bazen altı renk olarak değiştiriyoruz.) yöntem ve tekniklerinden yararlanıyorum.*”, Ö-8 “*Düz anlatım, soru-cevap dışında örnek olay yöntemini kullanıyorum. Konuyu okuyup öğrenciler ve ben hayatımızdan örnekler veriyoruz.*”, Ö-30 “*Anlatım, soru-cevap, okuma yaptırıyorum. Bunun dışında varsa eğer konu ile ilgili video ve görsellerden yararlanıyorum.*” şeklinde öğretmenler görüşlerini ifade etmişlerdir.

4.14. Dersin İşlenişinde Kullanılan Yöntem ve Teknikleri Gerçekleştirirken Karşılaşılan Sorunlar

Ders işlenirken kullanılan yöntem ve teknikleri gerçekleştirirken yaşanan sorunlar Tablo 4.13’te gösterilmiştir.

Tablo 4.13. İHYD Derste Kullanılan Yöntem ve Tekniklerde Yaşanan Sorunlarla İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Sorun yaşamayanlar	7	23,3
Süre yetersizliği	13	43,4
Ders Kitabı kaynaklı	10	33,3
Toplam	30	100

Tablo 4.13.’e göre ders işlenirken kullanılan yöntem ve teknikleri gerçekleştirme esnasında öğretmenlerin %23,3’ü herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını söylemektedir. Öğretmenlerin %43,4’ü ders esnasında yöntem ve teknikleri uygulamada sürenin yetersiz olduğunu söylemiştir. %33,3’ü ise yöntem ve teknikleri uygulamakta ders kitabı kaynaklı sorun yaşadıklarını ifade etmiştir.

Öğretmenler ders esnasında sınıf mevcudunun az olması, öğrenci seviyelerinin üst seviyede olması gibi nedenlerle bu derste yöntem ve teknikleri gerçekleştirmede bir sorun yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Ö-6; “*Sınıf mevcudunun az olmasından dolayı yöntem ve teknikleri gerçekleştirmede bir sorun ile karşılaşmamaktayım.*”, Ö-27’ye göre ise, “*Sınıf seviyemin iyi olması nedeniyle*

öğrencilerde bu dersin uygulama boyutu ile ilgili bir problem yaşamadım.” şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Öğretmenler derste yöntem ve teknikleri gerçekleştirirken günün şartlarını gerektiren modern öğretme ve öğrenme stratejilerini uygularken süre yetersizliği sorununu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ö-10; *“Derste farklı yöntem ve teknikleri konulara göre tercih ederim. Konuların daha iyi anlaşılması için videolar, farklı sosyal materyallerden yararlanırım. Rol oynama ve drama da en çok tercih ettiğim yöntem ve tekniklerdendir. Ancak tüm bunları yaparken süre yetersizliği problemini yaşamaktayım.”*, Ö-23 ise *“Sınıf mevcudumun kalabalık olması, kazanımları uygun yöntem ve tekniklere göre verebilmek için süre yetmiyor.”* diye görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin derste kullandıkları en önemli araç gereç ders kitaplarıdır.

Öğretmenler yöntem ve teknikleri gerçekleştirmede ders kitabı kaynaklı problemler yaşadıklarını ifade edip şunları söylemişlerdir: Ö-21’e göre, *“Öğrenciler hazırlanan kitaptaki konulardan çabuk sıkılmakta. Onların ilgisini konuya çekmek, çabuk sıkılan öğrencileri etkinliklerle konunun içinde tutmak, etkinlikleri yaparken öğrencileri konu dışına çıkmaması için sürekli kontrol etmek sık sık karşılaştığımız problem oluyor.”*, Ö-13; *“Ders kitabında yer alan konular öğrenciler için soyut kaldığından, konuları somutlaştırarak anlatmaya çalışıyorum. Dersin uygulama aşamasında da bununla ilgili sorunlar yaşıyorum.”*, Ö-29; *“Öğrenciler kaynaktaki konuların günlük hayatla ilişkilendirilmesinin zayıf olmasından dolayı anlama güçlüğü yaşamaktadırlar. Aynı zamanda bazı konu ve kavramlarda çocukların yaş seviyesinin üstünde. Bu yüzden de dersin işlenişi esnasında problemler yaşanmaktadır.”* şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

4.15. İHYD Dersinin Kazanımlarının Öğrencilerin Bilişsel Seviyelerine Göre Durumu

İHYD dersinin kazanımlarının öğrencilerin bilişsel seviyelerine göre uygunluğu ile ilgili bilgiler Tablo 4.14.’te verilmiştir.

Tablo 4.14. İHYD Dersinin Öğrencilerin Bilişsel Seviyesine Uygunluğu ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Bilişsel seviyelerine uygun bulanlar	18	60
Bilişsel seviyelerine uygun bulmayanlar	12	40
Toplam	30	100

Tablo 4.14.'e göre öğretmenlerden %60'ı dersin kazanımlarını öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygun olduğunu söylemişlerdir. %40'ı ise kazanımların öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygun olmadığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerden Ö-25'e göre, *"4. Sınıf seviyesinde bir öğrencinin somut dönemde olduğu gerçeğine rağmen kazanımların kaynak ve etkinliklerde somutlaştırılarak öğrencilere aktarıldığı ve bilişsel seviyelerine uygun olduğu kanısındayım."*, Ö-9; *"Kazanımlar genel olarak öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygundur diyebiliriz. Ama biraz daha basitleştirilirse daha da uygun olacağını düşünüyorum."* şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir.

4.16. Sınıf Ortamının İHYD Dersinin Amaçlarını Gerçekleştirmeye Uygunluğu

Sınıf ortamının dersin amaçlarını gerçekleştirmeye uygun olup olmadığı ile ilgili bilgi Tablo 4.15.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.15. Sınıf Ortamının Uygunluğu ile İlgili Öğretmen Görüşleri

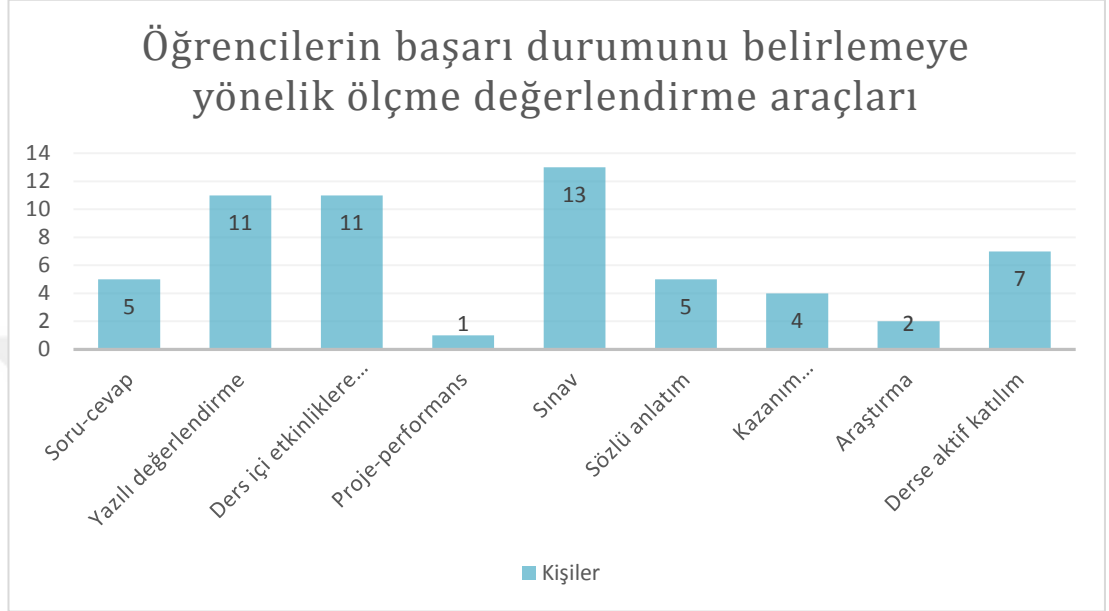
Görüşler	f	%
Amaçlarını gerçekleştirmeye uygun	27	90
Amaçlarını gerçekleştirmeye uygun değil	3	10
Toplam	30	100

Tablo 4.15'e göre öğretmenlerin %90'ının sınıf ortamını dersin amaçlarını gerçekleştirmek için uygun buldukları, buna karşın öğretmenlerin %10'unun ise sınıf ortamını dersin amaçlarını gerçekleştirmek için uygun bulmadıkları anlaşılmaktadır. Sınıf ortamının uygun olduğunu düşünen öğretmenler sınıfta etkinliklerini yapabilecekleri imkânların var olmasından ötürü bu şekilde cevap vermişlerdir. Ö-26'ya göre *"Sınıf mevcudumun az olması, fiziki anlamda sınıfımın yeterliliği gibi sebepler, sınıfımın dersin amaçlarını gerçekleştirilmesinde uygun ortam olduğunu göstermektedir."* şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Sınıf ortamının uygun olmadığını düşünen öğretmenler sınıf mevcudunun fazla olmasını, sınıf ortamının imkânlarının yetersiz olmasını sebep olarak göstermektedir. Bununla ilgili olarak Ö-3; *“Sınıf mevcudumun kalabalık olması nedeni ile yapmak istediğim etkinlikler sınırlı kalmaktadır. Aynı zamanda sınıfta akıllı tahta bulunmasına karşın, internet erişimimiz sınırlı veya sürekli sıkıntılı durumda. Böyle olunca da yine etkinliklerin çoğunluğu gerçekleştiremiyorum. Tüm bunlar sınıf ortamımızın dersin amaçlarını gerçekleştirmeye uygun olmadığını göstermektedir.”* şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Ayrıca bu sene uzaktan eğitimle derslere devam ettikleri için sınıf ortamından uzakta kaldıklarını uzaktan eğitimde kullanılan eğitim uygulamalarının da dersin işlenişini, dersin amaçlarını yerine getirmeyi zorlaştırdığını dile getirmişlerdir. Ö-29; *“Bu sene derslerimizin büyük çoğunluğu uzaktan eğitim ile EBA üzerinden yapılmıştır. Bu platformda ders yapmaya başlangıçta hem biz hem öğrenciler hazır olmadığımız için sorunlar yaşadık. Hem de öğrencileri sınıf ortamındaki gibi kontrol şansımız, takip şansımız yeterli değil. O yüzden bu problemleri de belirtmek gerekir diye düşünüyorum.”* diyerek düşüncesini belirtmiştir.

4.17. İHYD Dersinde Kullanılan Ölçme Değerlendirme Araçları

Öğretmenlerin İHYD dersinde öğrencilerin başarı durumunu belirlemek için kullandıkları ölçme değerlendirme araçları Şekil 4.2.'de açıklanmıştır.

Şekil 4.2. Öğrencilerin Başarı Durumunu Belirlemeye Yönelik Olarak Öğretmenlerin Söyledikleri Ölçme Değerlendirme Araçlarının Grafikselsel Gösterimi

Şekil 4.2'ye göre öğretmenler başarı durumunu belirlemek için kullandıkları ölçme değerlendirme araçlarını bir veya birden fazla çeşitle yapmaktadır. Bu ölçme değerlendirme araçlarından en çok tercih edilen sınav (klasik ve çoktan seçmeli sorular, eşleştirme, boşluk doldurma sorularının bulunduğu) daha sonrasında ise yazılı değerlendirme ve ders içi etkinliklere katılımdır. Ö-11; “Öğrencilerin başarı durumunu belirlemek için klasik yazılı değerlendirme ve sınıf içi etkinliklere katılımına göre değerlendirme yapıyorum.” diyerek düşüncesini belirtmiştir. Ö-25; “Kendimin hazırladığı içerisinde klasik ve çoktan seçmeli soru, eşleştirme ve boşluk doldurma şeklinde hazırladığım sınav şeklinde ve ders içi etkinliklere katılımlarına göre değerlendirme yapıyorum.” şeklinde görüşlerini açıklamıştır. Bunların dışında ise öğretmenlerin verdiği cevaplardan biri de derse aktif katılım şeklindedir. Bunu bulunduğumuz sene içerisinde yapılan uzaktan eğitime bağlı olarak söylemektedirler. Değerlendirme boyutunda çocukların uzaktan eğitime katılması nedeni ile bu sene sadece derse aktif katılımı değerlendirme olarak kabul ettiklerini dile getirmişlerdir.

Ö-21'e göre, *“Pandemi öncesine kadar ders içi etkinlikler, yazılı değerlendirme sınavları ile değerlendirme yapılmaktaydı. İçinde bulunduğumuz dönemde uzaktan eğitime aktif katılım tek değerlendirme aracı olarak görünüyor.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Grafikten de anlaşılabacağı üzere en az tercih edilen değerlendirme şekilleri proje-performans, araştırma, sözlü anlatım olarak tercih edilmiştir. Proje-performans görevi veren öğretmen, öğrencilerin isteklerine göre bu şekilde değerlendirme yaptığını söylemektedir.

4.18. İHYD Dersinin Kazanımlarının Öğrencilerde Davranışa Dönüşmesi

Dersin kazanımlarının öğrencilerde davranışa dönüşme durumu ile ilgili açıklama Tablo 4.16.'da gösterilmektedir.

Tablo 4.16. İHYD Dersi Kazanımlarının Öğrencilerde Davranışa Dönüşmesi ile İlgili Öğretmenlerin Görüşleri

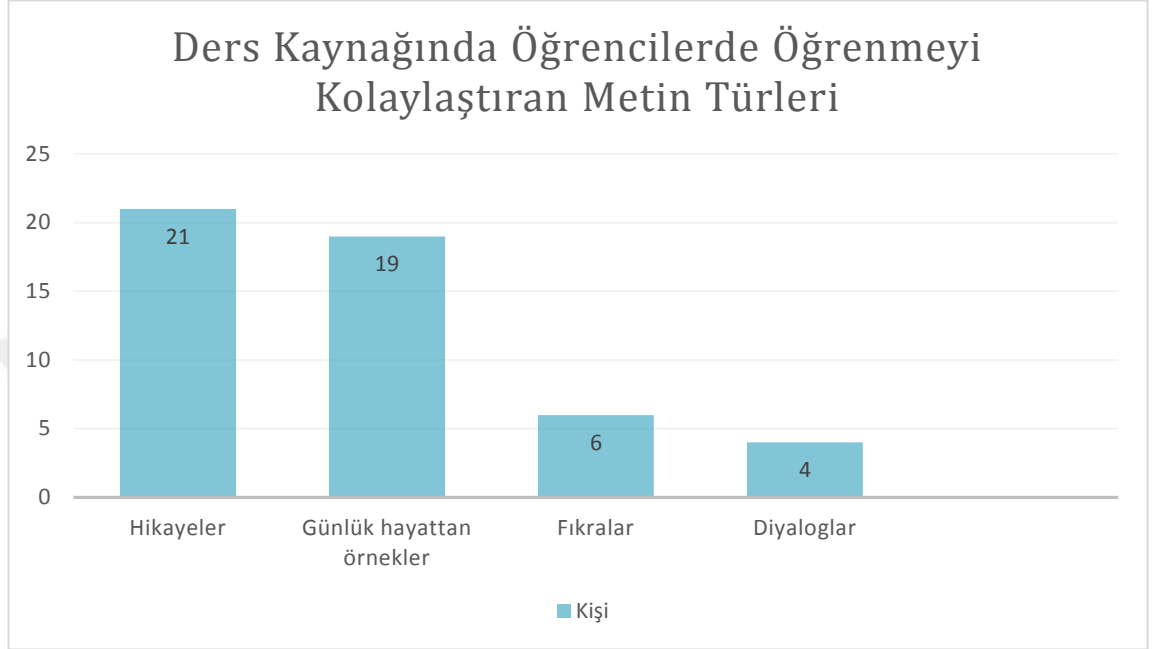
Görüşler	f	%
Davranışa dönüşmüştür	20	66,6
Kısmen davranışa dönüşmüştür	10	33,4
Toplam	30	100

Tablo 4.16'ya göre öğretmenlerin %66,6'sı kazanımların davranışa dönüştüğünü düşünmekte iken %33,4'ü ise kısmen davranışa dönüştüğünü ifade etmektedir. Öğretmenler kazanımların öğrencilerde davranışa dönüştüğünü bunları günlük hayatta, okulda, arkadaşı ile arasında geçen diyaloglarda ve oyunlarda gözlemlenebildiğini söylemektedirler. Ö-9; *“Bu dersi işlemede işin daha çok başında olduğumuzu düşünüyorum. Konuların öğrenciler için çok yeni olduğunu, zamanla daha iyi kavrayacaklarını ve zamanla davranışa dönüşeceğini düşünüyorum.”* Ö-22; *“Çocukları okulda, arkadaşları ile birlikte iken gözlemlediğimizde kazanımların davranışa dönüştüğünü gözlemlemekteyim. Büyüdüklerinde yetişkin birey olduklarında da tamamen davranışları uygulayan bireyler olmalarını temenni ediyorum.”* diye ifade etmiştir.

Geriye kalan %33,4'lük öğretmen grubunun cevapları ise kısmen davranışa dönüştüğü şeklindedir. Ö-16 bununla ilgili olarak *“Bu soruya tam olarak cevap vermek zor olur. Ancak konuyu içselleştiren, benimseyen öğrenci davranışa dönüştürüyor.”* diye cevap vermiş ve görüşlerini belirtmemişlerdir.

4.19. Ders Kaynağındaki Metinlerin Türleri

Ders kaynağında öğrenmeyi kolaylaştıran metin ve içerik türleri Şekil 4.3.'te grafiksel olarak gösterilmiştir.

Şekil 4.3. Ders Kaynağında Öğrencilerde Öğrenmeyi Kolaylaştıran Metin Türlerine Ait Öğretmen Görüşler

Şekil 4.3'e göre öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıran metin türleri olarak dört çeşit metin türü öğretmenler tarafından görüşlerinde açıklanmıştır. Öğretmenlere göre öğrenmeyi kolaylaştıran metin türünün başında hikâyeler gelmektedir. Daha sonra sırasıyla günlük hayattan örnekler, fıkralar ve diyaloglar yer almaktadır. Öğretmenlerin birçoğu hikâyeler ya da öyküleyici metinlerin öğrencilerin daha çok ilgisini çektiği ve her öğrenciye hitap ettiğini söylemişlerdir. Ö-8; “*Öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıran metin türü olarak hikâyeleri söylemek isterim. Çünkü hikâyeleri akılda tutmak kolaydır ve çabuk anlaşılır. Nerdeyse her öğrenci grubuna hitap etmektedir.*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Ö-9; “*Günlük hayatla ilgili metinler, yaşantılardan alınmış kısa öyküler, anılar öğrencilerin ilgisini çekmekte, öğrencilere daha eğlenceli gelmektedir. Aynı zamanda da bu tür metinler öğrencilerin öğrenmesini kolaylaştıran metin türlerindendir.*” Ö-2 ise “*Diyaloglar öğrenciler tarafından çok sevilmekte. Diyaloglar daha eğlenceli ve de öğrenmesi*

kolay metinlerdir.”, Ö-21 de, “Fıkralar, Hacivat Karagöz metinlerinin öğrenmeyi kolaylaştırdığını ve daha eğlenceli olduğunu düşünüyorum.” şeklinde düşüncelerini ifade etmişlerdir.

4.20. Dersin Teorik Boyutunun Uygulamaya Daha İyi Yansıması İçin Öneriler

Dersin teorik boyutunun uygulamaya daha iyi yansıması için öğretmenler tarafından verilen birçok örnek bulunmaktadır. Bunları ders kaynağı bakımından, öğrenme ve öğretme süreci bakımından ele almak daha uygun olacaktır. Tablo 4.18.’de bu konuya ait bilgiler verilmiştir.

Tablo 4.18. İHYD Dersinin Teorik Boyutunun Uygulamaya Daha İyi Yansıması ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f	%
Ders kitabı kaynaklı	17	56,6
Öğrenme-Öğretme süreci bakımından	13	43,4
Toplam	30	100

Tabloya göre öğretmenlerin görüşleri iki başlık altında toplanmaktadır. Buna göre öğretmenlerin %56,6’sı dersin teorik boyutunun uygulamaya daha iyi yansıması için ders kitabı kaynaklı sorunların düzeltilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Öğretmenler ders kitabının daha güncel ve uygulanabilir olması, müfredat ve kaynakların öğrenci merkezli hazırlanması gerektiği, ders kaynağında görsellere daha fazla yer verilmesi, konuların gelişen teknolojiye uygun olması, konu sıralamasına önem verilmesi gibi öneriler vermişlerdir. Bununla ilgili olarak Ö-25, “*Ders kaynağında yer alan konuların gelişen teknolojiye hitap edecek şekilde hazırlanması, konuların güncel hayata uygun hazırlanması verebileceğim önerilerdendir. Karşılaştığımız bu durumların zamanla düzelebileceğini düşünüyorum.*” derken Ö-5, “*Ders kitabında yer alan konular daha güncel olmalı böylece ders kaynağı ve kazanımlar daha fazla uygulanabilir olacaktır. Bu şekilde dersin teorik boyutunu da daha iyi bir şekilde uygulamaya yansıtmış olacağız.*” demiştir. Ö-16 da “*Müfredatın ve ders kitaplarının öğrenci merkezli yaklaşıma göre hazırlanması istendik davranışları kazandırmada daha etkili olacaktır.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

Öğretmenlerin %43,4'ü ise dersin teorik boyutunun uygulamaya daha iyi yansması için öğrenme-öğretme sürecinde yapılabilecek bazı önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenler öğrenme- öğretme sürecinde yapılabilecek öneriler olarak dersin daha verimli geçmesini sağlayacak şekilde daha fazla gezi-gözlem yapılması, derse yönelik projelere yer verilmesi, ailelere bu derse yönelik eğitimler verilmesi, ders için okullarda drama veya tiyatro salonlarının açılması gibi önerilerde bulunmuşlardır. Bununla ilgili Ö-23; *“Bu ders ile ilgili çocukların öğrendiklerini destekleyici, uygulanabilirliğini artıracak etkinliklere aileleri ile birlikte katılmalarını sağlayacak faaliyetler düzenlenmeli. Bu şekilde teorik bilginin uygulaması daha eğlenceli olacak ve kalıcılık artacaktır. Ailelere bununla ilgili eğitimler verilmesi, toplantılar yapılarak bilgilendirmeler yapılması bence gerekli ve önemli.”*, Ö-14 ise; *“Milli eğitimden gerekli izinler alınarak derste daha fazla gezi-gözleme yer verilmeli. Konu ile ilgili olabilecek şekilde okullara yetkili kişiler gelerek çocuklara eğitim vermeli.”* şeklinde görüşlerini ve önerilerini belirtmişlerdir.

4.21. İHYD Dersine Yönelik Öğretmen Anıları

Öğretmenler görev yaptıkları süre içerisinde sayısız insan, sayısız öğrenci, sayısız olayla karşılaşmaktadır. Birçok hatırlanması anıyı da biriktirmektedir. Öğretmenlere İHYD dersi ile ilgili anılarının olup olmamasına ilişkin yönelttiğimiz soruya 5 öğretmen anılarını açıklayarak cevap verirken, 25 öğretmen ise derse yönelik anılarının bulunmadığını ya da hatırlayamadıklarını söylemiştir. Anılarını hatırlayan öğretmenlerden Ö-21; *“4. sınıf öğrencisinin yazılı kâğıdında bir soruya cevap olarak “Öğretmenim ben o gün çok hasta oldum, okula gelemedim siz de bu konuyu anlatmışsınız o yüzden ben şimdi bu soruyu yapamıyorum.” demişti. Dürüstlük de bir değerdir.”*, Ö-16 da *“Temel Hak ve Özgürlüklerimiz konusunu işlerken eğitim hakkından bahsediyordum, ülkemizde eğitimin zorunlu ve parasız olduğunu söylediğimde öğrencilerimden bir tanesi ısrarla paralı olduğunu söylüyordu. “Neden paralı olduğunu düşünüyorsun?” dediğimde yanıtızsız kaldı. Acaba bu öğrenciye eğitimin paralı olduğunu düşündüren şey neydi?”*, Ö-2 ise, *“Bir öğrencim “Bize eşit mi, adaletli mi davranıyorsunuz?” dedi. “Sevgi de eşit, notlarda adaletli davranıyorum.” dedim. Ö-26 ise, “İHYD dersinin zorunlu olarak ilk başladığı yıllarda kırsal bir yerde öğretildim. Öğrencilere temel haklarını anlatırken öğrencimin biri “Öğretmenim böyle haklarımız mı var? Bizim evde tek*

babamın hakkı var.” diye cevap vermesi beni çok etkilemişti.”, son olarak Ö-14 de öğrencisinin konu ile ilgili anlattığı anısını şu şekilde ifade etmiştir. “Komşumuz sürekli balkona gelen fareyi yakalamak için yere yapışkan sürmüştü. Gece fare yerine kuş gelince, kuşun tüyleri yapışkanın etkisiyle yapışıp kopmuş. Bu kuş için çok üzülmiştim. Onu eve alıp besleyip iyi olunca tekrar doğaya salıverdim. Öğretmenim bu dünyada sadece bizlerin değil, hayvanların da insanlar gibi yaşamaya, barınmaya ve korunmaya ihtiyaçları vardır.” diyerek anısını anlatmıştır.

4.22.İHYD Dersi ile İlgili Öğretmenlerin Önerileri

Öğretmenlerin İHYD dersi ile ilgili olarak eklemek istedikleri Tablo 4.19.’da gösterilmiştir.

Tablo 4.19. İHYD Dersi ile İlgili Tavsiyeleri

Görüşler	f	%
İHYD dersinin bir başka dersin ara disiplini olması	14	46,6
Ders kaynağı ile ilgili düzenlemeler	6	20
İyi dilek ve temenniler	10	33,3
Toplam	30	100

Bu dersin müfredatta ayrı bir ders olarak yer almasını öğretmenlerin %46,6’sı gerekli görmemektedirler. Bu dersin Sosyal Bilgiler dersinin içeriğine dâhil edilerek verilmesinin daha uygun olacağını söylemektedirler. Ö-5; *“Bu ders Sosyal Bilgiler dersinin bir temasında yer alarak uygulanabilir. Ayrı bir ders olarak verilmesine gerek olmadığını düşünüyorum. Zaten birçok öğretmen bu dersi hakkı ile işlemediği gibi bu derste ana dersleri işlemektedir.”* diye görüşünü belirtmiştir. Ö-23, *“Bence bu ders eskiden olduğu gibi ortaokul kademesine verilmeli, ilkokul grubu için ise diğer derslerin ara disiplini olmalı çünkü 4. sınıf öğrencilerinin yaşına uygun değil ve çoğu konu ve kavram bu yaş grubuna soyut kalmaktadır.”* demiştir. Ö-30 da, *“Bu dersin kazanımlarını bu yaş grubuna uygun hazırlanmadığını düşünüyorum. Ayrıca bu ders ile ilgili birçok kazanımı zaten diğer derslerin kazanımları arasında vermekteyiz. Öğrencilere konular uzak kaldığı için derste çok çabuk sıkılıyorlar, dolayısı ile birçok konuyu da anlamıyorlar. Bence bu ders ayrı bir ders olarak değil diğer derslerin temalarında işlenmelidir.”* şeklinde görüşlerini açıklamışlardır.

Öğretmenlerin %20'si İHYD dersinin kitabında düzenlemeler yapılmasını tavsiye etmektedir. Ders kitabının içeriğini uygun bulmadıklarını, bu yaş grubuna hitap edecek şekilde hazırlanmasını tavsiye etmektedirler. Ö-22; *“Bana göre ders kitabının eksikleri var. Kitap içeriği bakımından daha güncel, görseller açısından daha zengin, konularda geçen karakterler çocuklar tarafından sevilen ve kültürel değerlerimize uygun şekilde hazırlanmış olursa bu dersin daha verimli geçeceği düşüncesindeyim. Aynı zamanda derse yeterince zaman ayrılıp tam anlamıyla konular işlense çok faydalı ve yeterli olacağını düşünüyorum. Ama genelde eksik fen matematik konularının tamamlandığı ders saati olarak kullanılıyor.”* şeklinde düşüncesini aktarmıştır. Ö-16 da *“İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi kitabında her konuya bilinen bir hikâye ile giriş yapılabilir. Bazı konularda hikâyenin içeriği değiştirilip böylece öğrencilerin dikkati çekilebilir. Konular drama yapmaya ve rol oynama tekniğine uygun olursa öğrenci derse daha aktif katılabilir. Her konuda bir problem belirtilip öğrencilerin çözüm yolları bulması sağlanabilir.”* diye önerisini açıklamıştır.

Öğretmenlerden %33,4'ü de ders ile ilgili eklemek istediklerinin olmadığını, araştırma için iyi dilek ve temennilerde bulunarak çalışmadaki görüşlerini tamamlamışlardır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlara ve sonuçlarla bağlantılı belirlenen önerilere yer verilmiştir. Çalışma ile ilgili sonuçlar üç başlık altında toplanmıştır. 4. sınıf İHYD dersi ile ilgili yapılan bu çalışmadan elde edilen verilere göre dersin teorik ve uygulama boyutu ve ders ile ilgili genel sonuçlara varılmıştır.

5.1. İHYD Dersinin Teorik Boyutuna Göre Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma

Yapılan çalışma ile elde edilen veriler teorik ve uygulama başlığı altında toplanarak tartışılmış ve bazı sonuçlara varılmıştır. Teorik boyut bölümünde kazanım ve içerik ile ilgili önemli sonuçlar elde edilmiştir.

İlkokul 4. Sınıf İHYD dersi öğretim programı kazanımları ile alakalı öğretmenler, olumlu ve olumsuz görüşler ileri sürmüşlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu kazanımları gerçekleştirilebilir ve yararlı olarak düşünmektedir. Aynı zamanda kazanımların günlük hayatta kullanılabilir ve davranışa dönüştürülebilir, yaş grubuna uygun olarak hazırlanmış ve öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygun olduğunu da görüşlerinde belirtmişlerdir. Kazanım boyutuna yönelik bu şekilde olumlu görüşlerinin olmasının yanı sıra kazanımların sayısının fazla olduğu ve ders saati süresi içinde yetişemediği, kazanımların soyut kaldığı, bazı kazanımların yetersiz kaldığı ve bazı eklemeler yapılması gerektiği şeklinde olumsuz görüşleri de yer almaktadır.

Araştırma sonuçları literatürdeki araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığı zaman bazı benzerlik ve farklılıkların olduğu görülmektedir. Toprak ve Demir (2017) ilkokul 4. sınıf İHYD dersinde yaşanan sorunları inceledikleri araştırmalarında, kazanım sayısının fazla olduğu ve ders saati süresi içerisinde kazanımların yetişmediği sonucu ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan sonuç bu çalışma ile benzerlik gösterirken, yine aynı çalışmada ortaya çıkan kazanımları günlük hayata aktaramadıkları görüşü ile öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygun olmadığı sonucu ise bu çalışma ile farklılık göstermektedir. Tıraşoğlu (2019) ise ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık ve demokrasi eğitime yönelik kazanım düzeylerini incelemeye yönelik çalışmasında öğrencilerin 5. sınıfta somut dönemde oldukları ve 6. sınıfta soyut döneme geçtiklerine değinilmiş ve derste soyut

kelimelere yer verildiği belirtilmiştir. İlkokul 4. Sınıf öğrencileri somut dönemde yer aldıkları düşünülerek bu ders için hazırlanan kazanımların çocuklara göre soyut kaldığı sonucu bu çalışmayı destekler niteliktedir. Öte yandan Güdücü (2008) çalışmasında öğretmenlerin görüşlerine göre programda yer alan amaçların tam olarak gerçekleşmediği ve amaçların gerçekleşme düzeyi ile ilgili öğretmenlerin vermiş oldukları yanıtlarda biraz seçeneğinin azımsanmayacak düzeyde olduğu belirtilmiştir. Bu durum mevcut çalışmanın ortaya çıkardığı sonuçla benzerlik taşımadığını göstermektedir.

Çalışma neticesinde ilkokul 4. Sınıf İHYD dersi içeriğine dair öğretmenlerin çoğunluğu olumsuz görüşlere sahiptir. Öğretmenlerin %76'sı, öğrencilerin öğrenmekte güçlük çektiği konuların olduğunu ve bunun nedeninin öğrencilerin yaş grubuna göre somut işlemler döneminde yer almalarına bağlı olarak konuların soyut olduğu yönündedir. Yine öğretmenlerin tamamı 4. sınıf İHYD dersi kazanımlarını ve dersin içeriğini Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkilendirmektedir. Bu çalışma ile benzerlik gösteren araştırmasında Sadık ve Sarı (2012), öğrencilerin ders ile ilgili kavramları ve konuları öğrenmek istedikleri ancak bunları davranışa dönüştürmekte ve anlamlandırmakta zorlandıkları ortaya çıkmış ve bunun nedeninin öğrencilerin gelişim özelliklerinden kaynaklı olduğu ve öğretilmek istenen konuların soyut olmasına bağlamaktadır. Toprak ve Demir (2017) ise ilkokul 4. Sınıf İHYD dersi ile ilgili araştırmalarında, İHYD ders kitabında yer alan destanların ve masallarda yer alan ifadelerin anlaşılmasının zor ve kitapta yer alan konuların soyut olduğu ve bu kavramların öğretilmesinin zor olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç ile mevcut çalışmadan elde edilen sonuç paralellik göstermektedir. Ayrıca araştırmanın sonuçlarına benzerlik gösteren bir diğer çalışma, Ulusoy ve Erkuş (2016)'un ilkokul 4. sınıfta İHYD dersinin işlenmesi ile ilgili sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin görüşlerini incelediği araştırmadır. Bu araştırma neticesinde öğretmenlerin, İHYD dersinin 4. sınıftan başlanarak işlenmesine olumlu baktıkları görülürken, öğretmenlerin bir bölümü hem konuları hem de ders etkinliklerini soyut bulup, öğrencilerin derse odaklanamayacaklarını belirtmişlerdir. Çalışma ile benzerlik gösteren Sağlam ve Hayal (2015)'in İHYD dersinin ilkokul 4. sınıfta yer almasına ilişkin araştırmada sınıf öğretmenleri İHYD dersi konularını Sosyal Bilgiler dersi ile bütünleştirilmesini tercih etmişlerdir.

5.2. İHYD Dersinin Uygulama Boyutuna Göre Elde Edilen Sonuçlar ve Tartışma

Yapılan çalışma ile elde edilen verilerden uygulama başlığı altında öğrenme-öğretme süreci ve değerlendirme ile ilgili önemli sonuçlar elde edilmiş ve tartışılmıştır.

Araştırma sonucunda 4. Sınıf İHYD dersinin öğrenme ve öğretme süreci ile ilgili derste farklı yöntem ve teknikler kullanıldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin kullanmış oldukları yöntem ve tekniklerin ilk beş sıralaması soru cevap, düz anlatım, sesli ve sessiz okuma, drama, rol oynama şeklindedir. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu derse hazırlık yaparak girmekte ve dersin işleniş esnasında farklı araç ve gereç kullanmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğu sınıf ortamını da dersin işleniş için uygun bulmaktadır. Tüm bu olumlu görüşlere karşılık öğretmenlerin kullandıkları yöntem ve tekniklerde yaşadıkları sorunların yanı sıra süre yetersizliği ve ders kitabı kaynaklı sorunlara da vurgu yapmışlardır.

Literatür ile araştırmanın karşılaştırılmasında çalışma sonucunu destekleyen ifadelerin çoğunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada öğretmenlerin tamamı ders kitabında yer alan metinleri okutup daha sonra konu ile ilgili soru cevap ve düz anlatım yöntemini kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu yöntemlerin dışında en çok başvurulan diğer yöntemler drama, rol oynama, beyin fırtınası, tartışma ve şeklindedir. Oğuşgil (2008), çalışmasında öğrenciyi öğrendiklerini davranışa dönüştürebilen, aktif kılan, yaparak-yaşayarak öğrenme fırsatı sunabilen yöntemlerin kullanılmasını İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi eğitiminin başarıya ulaşmasında anahtar rol oynadığını belirtmiştir. Ersoy (2007), derste öykülerle öğretimin yapılmasının yanında drama, örnek olay anlatımları, proje yapma, problem çözme, iş birliğine dayalı öğretim gibi yurttaşlık eğitiminde kullanılabilecek birçok yöntemden faydalanılması gerektiğini ileri sürmüştür. Balbağ, Bayır ve Ersoy (2017), çalışmaları sonucunda bu dersin Türkçe dersi gibi işlendiğini ve öğrenciler tarafından Türkçe dersi gibi algılandığını ortaya çıkarmış olup, öğretmenlerin derste konuları okutup soru cevap şeklinde dersi tamamladıklarını, az miktardaki öğretmenin farklı yöntem ve tekniklere başvurduklarını belirlemişlerdir. İHYD dersinin öğrenme ve öğretim sürecinde sadece öykülere dayanan öğretim

yaklaşımının benimsenmesinin öğrenci merkezli eğitim ve etkin öğretim açısından yeterli olmayacağını açıklamışlardır. “İlköğretim Programlarında Yer Alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersine İlişkin Öğretmen Algısına Yönelik Manisa Örneği” adlı çalışmasında öğretmenlerin Vatandaşlık İnsan Hakları Eğitimi dersini işlerken, düz anlatımdan ve soru-cevap yönteminden daha fazla yararlandıkları, beyin fırtınası dramatizasyon ve grup tartışması yöntemini ise ara sıra kullandıkları veya nadir kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır (Güdücü, 2008). Bu durum mevcut çalışma ile farklılaşmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği günümüz eğitim sisteminde öğrencilerin daha aktif olduğu yöntem ve tekniklerin kullanılmasının daha yararlı olduğu da çalışma sonucunda yer almaktadır.

Çalışmada öğretmenlerin çoğunluğu derse hazırlıklı olarak geldiklerini, farklı araç gereçlerden yararlandıklarını ve etkinliklere yer verdiklerini belirtmiş ve bunun konuların öğretilmesinde etkili olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca dersin işleniş sürecinde kullanılan sınıf ortamının uygun olduğunu belirtmişlerdir. Er, Ünal ve Özmen (2013), 8. sınıf vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinin 4. sınıfa alınmasına ilişkin öğretmen ve akademisyenlerin görüşlerini inceledikleri araştırmada, demokratik değerlerin verilmesi ve becerilerin kazandırılmasına öncelik veren ve daha çok etkinlik temelli olan uygulamaya dönük bir öğretim programının hazırlanmasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, dersin içeriğine yönelik çocuklarda farkındalık oluşturacak biçimde etkili bir eğitimin verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Öğretmenler öğrenme ve öğretme sürecinin en mühim parçası olan ders kitapları ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşler sunmuşlardır. Ders kitabı ile ilgili olarak görsellerin konulara uygun, konuların anlaşılır ve etkinliklerin yeterli miktarda olmasını ders kitabının güçlü yönleri olarak belirtirlerken, zayıf yönlerini ise ders kitaplarının güncel olmamasını ve konuların yaş grubuna ağır geldiği yönündedir. Öğretmenler, ders kaynağında öğrenmeyi kolaylaştıran metin türleri için hikâye, günlük hayattan örnekler, fıkra ve diyalog örneklerini vermişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu ders kaynağındaki etkinlik ve araştırmaların yeterli olduğu görüşündedir. Ders kaynağının hangi eğitim felsefesine göre hazırlandığı sorusuna öğretmenlerin neredeyse yarıya yakını bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer öğretmenlerin yarısı yapılandırmacı yaklaşıma göre

hazırlandığını, geri kalan kısım ise farklı yaklaşımlara göre hazırlandığını açıklamışlardır. Bu çalışmada ders kitabında yer alan konuların güncel olmaması da ortaya çıkan sonuçlardandır. Şentürk'ün çalışmasından elde ettiği demokrasi eğitimi müfredatına yönelik bildirilen bir başka sorun da müfredatın kavramsal açıdan güncel olmaması, demokrasi eğitime yönelik müfredatta yer alan teorik/kavramsal bilgiler güncel akademik çalışmalarda geçenlerden eski ve eksik kaldığı yönündedir. Bu durum mevcut çalışmanın bu konudaki sonucunu desteklemektedir (Şentürk, 2020).

Çalışmada öğretmenler ders kitabı dışında farklı materyal ve kaynaklardan yararlandıklarını söylemiş ve ders kitabında öğrenmeyi kolaylaştıran metin türlerini belirlemişlerdir. Akçeşme (2018) de bu sonucu destekler nitelikte çalışmasında sınıf öğretmenlerinin İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi dersinde, genellikle ders kitabını kullandıkları, bunun dışında farklı araç-gereçler de kullandıkları, kullanmış oldukları araç-gereçlerin başında internet, bilgisayar ve etkileşimli tahtanın geldiği belirtmiştir. Ayrıca, konuyla ilgili görsellerden, videolardan, kamu spotlarından ve filmlerden yararlanmak için etkileşimli tahtayı kullandıkları, ders ile ilgili internet üzerinden projelere katılarak düşüncelerini özgürce dile getirebildikleri ve bu şekilde karar alma süreçlerine öğrencilerin katılımını sağlayarak onların becerilerini geliştirdikleri sonucuna varmıştır. Karagözoğlu (2017) araştırmasında İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi dersinin işlenişinde güncel olan gazete haberlerinden faydalanmanın öğrenciler üzerinde hem etkili olduğu hem de öğrenmeyi kolaylaştırdığını belirlemiştir. Ersoy (2007) çalışmasında öğretmenler, İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi dersi eğitiminde, ulusal ve uluslararası belge, video, slayt, grafik, poster film ve afiş gibi görsel araç gereçlerden yararlanabileceklerini ve televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarını rahatlıkla kullanabileceklerini ifade etmiştir.

Çalışma sonuçlarının aksine Güdücü (2008), araştırmasında öğretmenler Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders kitabının içerisinde bulunan resimlerin öğrencilerin ilgisini arttırmadığını ve kitapta verilen sözcüklerin öğrencilerin gelişim düzeyine uygun olmadığını ileri sürmüştür. Ayrıca öğretmenler Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ders kitabını hem fiziksel hem de nitelik açısından yeterli olmadığını düşünmektedirler. Aslan ve Aybek (2017) araştırmalarında öğretmenler, ders

kitabında yer alan öykülerin öğrenci kademesine uygun olmadığı, ders kitabı ile çalışma kitaplarındaki görsellerin uygun olmadığı, ders kitaplarında yer alan etkinliklerin az olduğu ve araç-gereç yetersizliğinden söz etmektedirler. Toprak ve Demir (2017) çalışmalarında katılımcılar (MEB, 2015) ders kitabında bulunan çoğu kelimenin öğrenciler tarafından bilinmediği, ders kitabının içerisinde öğrencilerin konu ve kavramları öğrenebilmesini kolaylaştıracak etkinliklerin olmadığı, kelimelerin anlaşılmasının öğrenci yaş seviyesine uygun olmadığı belirtmişlerdir. Buna ek olarak, konu sonlarında yer alan konu sonu sorularının çok fazla olduğu, metinlerin uzun ve karmaşık yapıda yer aldığı ve tüm öğrencilerle konuların yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak tartışılmadığı belirtmişlerdir.

Öğrenme ve öğretme yöntemi ile ilgili olarak bu çalışmada öğretmenlerin yaşadıkları sorunların başında süre yetersizliği ve ders kitabı kaynaklı sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Ders süresi ile ilgili olarak öğretmenler kazanımların verilmesinde ve yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak ders anlatımı yaptıklarında ders saati süresinin yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Akdeniz (2018), çalışmasında öğretmenlerin çoğunluğu öğrenme-öğretme süreci boyutunda sorun olmadığını, bir kısmı ders kitabının uygunsuzluğu nedeniyle öğrenme-öğretme sürecinde sorun yaşandığını bazı öğretmenler ise sürenin yetersiz kaldığını vurgulamışlardır. Ders saatinin 3 saat değil 2 saat olması programın zayıf yönü olarak görülmektedir. Gözel (2005)'in araştırmasında haftalık bir saat verilen insan hakları ve vatandaşlık eğitimi dersinin 3 saate çıkarılması önerisi de çalışmanın bu konudaki sonucunu desteklemektedir. Ayrıca öğretmenler, belirlenen hedeflere ulaşmanın zor olmasının nedenini öğretim programında yer alan kazanım sayısının çok fazla olmasına bağlamışlardır (Başaran,2007). Akçeşme çalışmasında dersin kazanımlarının verilmesi ve içeriğin ders sürecinde tamamlanabilmesi için öğretmenlere sağlanan ders saati sayısının yeterli olmadığı sonucuna varmıştır (Akçeşme,2018).

Çalışmada öğretmenlerin öğrencilerin başarı durumlarını belirlemek için kullanmış oldukları ölçme değerlendirme araçlarının en çok tercih edilme sıralamasına göre sınav (klasik, boşluk doldurma çoktan seçmeli ve doğru yanlış sorularının yer aldığı), yazılı değerlendirme ve ders içi etkinliklerine katılım, derse aktif katılım, soru cevap, sözlü anlatım, kazanım değerlendirme, araştırma şeklinde devam etmektedir. Buradaki bulgulara göre öğretmenlerin ölçme değerlendirme

araçlarında geleneksel değerlendirmeden yararlandıkları söylenebilir. Öğretmenlerin bir kısmı ise Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle öğrencilerin derse aktif katılmalarına göre değerlendirme yaptıklarını eklemiştir. Balbağ, Bayır ve Ersoy (2017) çalışmalarında öğrencilerin kazanımları edinip edinmediklerini değerlendirmek için klasik değerlendirme tekniklerini kullandıkları geleneksel değerlendirme tekniklerinin kullanılmasının ise öğrencilerin demokrasi ve vatandaşlık değerlerin hangi düzeyde kazandıklarını belirlemede yetersiz olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Güdücü (2008), çalışmasında VİHE dersini değerlendirme süreci içinde öğretmenlerin, çoktan seçmeli, klasik sınav türünü genellikle seçtikleri ve gözleme dayalı sınav türünü kullandıkları, ancak çoğunun sözlü sınav türünü kullanmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum geçmişten günümüze klasik veya geleneksel yöntemleri kullandıklarını göstermektedir.

5.3. İHYD Dersi ile İlgili Elde Edilen Genel Sonuçlar ve Tartışma

Bu çalışma sonucunda öğretmenlerin dersin yürütülmesi ile ilgili olarak kendilerini yeterli görmelerine rağmen hizmet içi eğitim almalarının gerekli olduğu, aynı zamanda öğretmenlerin sürekli kendi bilgi ve becerileri güncellemeleri gerektiği görüşü ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğretmenler bu dersin Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkilendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu durum Ülger'in çalışması ile de desteklenmektedir. Adı geçen çalışmada öğretmenlerin çoğunluğu kendilerini ders ile ilgili yetersiz görmeleri halinde hizmet içi eğitim alması gerektiği yönündedir (Ülger, 2012).

5.4. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak şu öneriler getirilebilir:

- Araştırmadan elde edilen bulgulara göre İHYD dersinin teorik ve uygulama boyutu tekrardan değerlendirilip eksiklikler giderilmelidir.
- 4. sınıf İHYD dersi programı ve ders kitabının içeriği, konuların ve konulara göre kazanımların dağılımı ile derse ayrılan süre yeniden değerlendirilerek yeni bir program ve ders kaynağının hazırlanması gerekmektedir.
- 4. sınıf İHYD dersi programı soyut kavramlar içermesi ve öğrenci seviyesinin üzerinde olmasından dolayı güncellenmelidir. Soyut konuların bilişsel gelişim

açısından somut işlemler döneminde bulunan öğrencilere öğretilmesinin gerekliliğini ve öğretilmesinin zor olması göz önüne alındığında bu alandaki çalışmaların artırılması yararlı olabilir.

- 4. sınıf İHYD dersinin içeriğı çoğunlukla sosyal bilgiler dersi ile örtüştüğü için ilgili konular sosyal bilgiler dersi kapsamında yürütülebilir.
- Araştırmada ğretmenlerin derslerin programı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları, programı yeterince okuyup incelemedikleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin etkili ve verimli bir şekilde bu dersi yürütebilmeleri için yıl içerisinde çeşitli eğitim ve seminerlerle desteklenmesi yararlı olabilir. Ayrıca program kılavuz kitabının kuramsal boyut kısmı geliştirilerek içeriğinde örnekleri barındıran daha zengin bir yapıya kavuşturulabilir.
- Araştırma bulgularında programın ölçme-değerlendirme boyutunda kullanılan yöntemler göz önünde bulundurulduğunda ölçme-değerlendirmenin hem süreç hem de sonuç odaklı olacak şekilde düzenlenmesi gerekir.
- 4. sınıf İHYD ders programı kazanımlarının günlük yaşamda kullanılabilir nitelikte olması ve öğrencilerin toplumsal yaşama uyumunu kolaylaştırmasına yönelik olacak şekilde etkinlik düzenlenmesi yapılabilir.
- 4. sınıf İHYD dersine ilişkin araştırmalar nitelik ve nicelik açısından çeşitlendirilmelidir. Bu manada ğretim programı ve ders kitapları gibi konulara odaklanan, farklı örneklem grupları üzerinde ve veri toplama araçlarıyla yürütölen araştırmalar yapılabilir.
- 4. sınıf İHYD dersi konusunda yapılan akademik çalışmalar incelenip bu doğrultuda program hazırlayıcılar ve akademisyenlerle iş birliğı içinde program revize edilip programın eksiklikleri giderilebilir.

6. KAYNAKLAR

- Abowitz, K. K. ve Harnish, J. (2006). Contemporary Discourses of Citizenship. *Review of Educational Research Winter*, 76(4), 653–690.
- Akbaşı, S. (2000). *İlköğretim II. Kademe 7. Ve 8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akçeşme, B. (2018). *Sınıf Öğretmenlerinin İnsan Hakları, Vatandaşlık ve Demokrasi Dersine Yönelik Görüşleri: Afyonkarahisar İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Akdeniz, B. (2018). *İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Kastamonu Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Akdağ, H. ve Taşkaya, S. M. (2011). Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitiminin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Yeri. Turan, R., Ulusoy K. (Edt.) *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akdu, Ö. (2016). *Ortaokul 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin Demokrasi Kültürüne Katkısının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Burdur İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Alataş, F. (2019). *Yaratıcı Dramanın İlköğretim 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Kullanılması*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Altıntaş, Ş. (2019). *Türkiye’de İnsan Haklarının Gelişimi ve Kurumsal Yapılanması: İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Örneği*. Yüksek lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Aras, H. (2000). *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrencilere İnsan Hakları İle İlgili Tutumların Kazandırılması*. Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, A. ve Eker, C. (2020). *Öğretim İlke ve Yöntemleri (3.baskı)*, Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Aslan, S. ve Aybek, B. (2018). *Sınıf Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 38(1), 233-262.
- Aslantürk, H. (2018). *İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık Ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Ayan, C. (2018). *İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programının Cıpp Modeli ile Değerlendirilmesi*, Yüksek lisans tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Aydeniz, D. (2010). *İlköğretim 4. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimindeki İşlevselliği*, Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Aykaç, N. (2006). *Eğitim Programı ve Program Geliştirme. Öğrenme Öğretme Sürecinde Planlama ve Uygulama*. Ankara: Naturel Yayıncılık.
- Başaran, T. (2007). *İlköğretim Okullarında Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Uygulanışına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri*. Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Bucaktepe, A. (2014). Birinci ve İkinci Meşrutiyet Anayasalarında Öngörülen Devlet Modelleri Hakkında Bir Değerlendirme, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), 45-57.
- Buğday, G. ve Küçükoglu, A. (2017). 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Çocuk Katılım Hakkı İlkelerine Göre İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 61-81.
- Büyükkaragöz, S. (1995). *Yüksek Öğretim Programları ve Demokratik Tutumlar*, Türk Demokrasi Vakfı Yay. , Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can, M. (2019). İnsan Hakları ve Demokrasi Arasındaki İlişkinin Felsefi Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (Özel Sayı), 2155-2167.
- Candan, R., (2006). *İlköğretim 2. Kademe 7. ve 8. Sınıfta Okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretimi ve Öğretiminde Karşılaşılan*

- Güçlükler (Ardahan Örneği)*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Creswell, J.W. (1998) *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Çakmak, Z., Akgün, İ.H., Ulusoy, K., Turan, R. (ed.). (2016). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çevik, Z. (2002). Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti İlk Anayasası: *Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (26), 27-38.
- Dahl, A. R. (2001). *Demokrasi Üstüne*, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Dam, H. ve Karataş, M. (2014). Değerler Eğitimi Açısından Veda Hutbesinde İnsan Onuru, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1, (2), 48-75.
- Demirel, Ö. (2008). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. (11. baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Dolanbay, H. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnsan Hakları Ve Demokrasi Dersine İlişkin Görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 33, 135-154.
- Duman, T., Karakaya, Y. ve Yavuz, N. (2001). *Vatandaşlık Bilgisi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Durdi, M. (2020). *Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına İlişkin Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Efe, P. (2017). *İlkokul 4. Sınıfta Türkçe ile İnsan Hakları, Yurttaşlık Ve Demokrasi Derslerinde Eleştirel Pedagoji Uygulamaları*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Eker, C., İnce, M., ve Sağlam, H. (2018). İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Okunabilirlik ve Yaş Düzeyine Uygunluk Açılarından Değerlendirilmesi, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 14(4), 404-416. doi: 10.17244/eku.414512.
- Er, H., Ünal, F., ve Özmen, C. (2013). 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin 4. Sınıfa Alınmasına İlişkin Görüşler Üzerine Bir Araştırma. *International Journal of Social Science*, 6(8), 179-196.

- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal Bilgiler Dersinde Öğretmenlerin Etkili Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri*. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Ertürk, S. (1993). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi.
- Balbağ, N. L., Bayır, Ö. G. ve Ersoy, A. F. (2017). *İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersini Öğretmenler ve Öğrenciler Nasıl Algılıyor?* Sakarya University Journal of Education, 7(1), 223-241.
- Gözel, Z. (2005). *Demokrasi Eğitimi ile İlgili Bir Öğretim Programını Hazırlama ve Bu Programı Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Gözübüyük, Ş. (2000). *Açıklamalı Türk Anayasaları*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Güdücü, H. S. (2008). *İlköğretim Programlarında Yer Alan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersine İlişkin Öğretmen Algısına Yönelik Manisa Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Gündoğdu, K. (2004). *İlköğretimde Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Üzerine Bir Durum Çalışması*. Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürel, D. (2016). *Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersine Yönelik Görüşlerinin Karşılıklı Olarak İncelenmesi*, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 641-660.
- Hastürk, E. (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Uzmanları ve Öğretmenlerinin Gözünden “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersine Bakmak: Bu Dersi Kim Vermeli?* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Işıkoğlu, N. (2005). *Eğitimde Nitel Araştırma*, *Eğitim Araştırmalar*, 20, 158-165.
- Izgar, G. (2017). *İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabının Yapılandırmacı Yaklaşım Açısından İrdelenmesi*. *İlköğretim Online*, 16(2), 584-600.

- Karagözoğlu, N. (2017). İnsan Hakları Eğitiminde Gazetelerden Yararlanma. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(18), 65-79.
- Karataş, İ. (2002). *Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Programlarında Vatandaşlık Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kepenekçi, Y. K. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kıral B., ve Kıral E., (2009). *İlköğretim Okullarında Verilen İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminin Yeterliği Üzerine Öğrenci Velilerinin Görüşleri*. International Congress on Intercultural Dialogue and Education. Human Beings, Society, Intercultural Dialogue and Education at the Beginnings of the 21st Century Congress (Uludağ University) october, 8-11, P:22-37.
- Korkmaz E. H. (2013). *Okullarda Demokratik Eğitim Ortamının Gerçekleşmesine Yönelik Öğretmen Algıları*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kurtdede Fidan, N. ve Gedik, F. (2018). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Ders Kitabında Yer Alan Değerler. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 251-272, doi: 10.23863/kalem.2019.127.
- Kuzu, B. (1997). “Demokrasi ve Gerekleri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, 3, (17), 103–110.
- Kuzucu, C. (2018). *İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi ile Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Temel İnsani Değerler Açısından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Küçükahmet, L. (1997). *Eğitim Programları ve Öğretim. Öğretim İlke ve Yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kükürtcü, S. K. (2019). *Çocuk Hakları ve Demokrasi Eğitiminin Çocukların Demokratik Davranışlarına Etkisi*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Leblebici, H. (2020). *Öğretmen Adaylarına Yönelik İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programının Geliştirilmesi: Sınıf Öğretmenliği Üzerine Bir Uygulama*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Mangal, K. (2020) *İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Dijital Öyküleme Etkinliklerinin Öğrencilerin Girişimcilik Becerilerine ve Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- MEB (2018). *İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programı* (İlkokul 4. Sınıf). Ankara: MEB.
- Merey, Z. ve İşler, M. (2018). Öğretmenlerin İnsan Hakları Eğitimine Yönelik Tutumları. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 9(18), 100-116.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2017). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Müfredatı, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20177188656295-15INSAN%20HAKLARI%204.pdf>, Er. Tar. 15.11.2017
- Mumcu, A. (1992). *İnsan Hakları-Kamu Özgürlükleri*, Savaş Yayınları.
- Namlı Altıntaş, İ. ve Yıldırım, H. (2017). İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinde Aktif Öğrenme Yöntemi ile Kavram Öğretimi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(3), 514-554, DOI: 10.18039.
- Nasırcı, H. (2016). *Sınıf Öğretmenlerinin Demokrasi Algıları ve Demokrasi Eğitimine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi (Metaforik Bir Çalışma)*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Oğuşgil, V. A. (2008). *Bir Avrupa Birliği Değeri Olarak İlköğretim Okullarında İnsan Hakları Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Oğuz Haçat, S. ve Demir, F. B. (2017). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersine İlişkin Görüşleri. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-17.
- Oğuz Haçat, S., Önlen, M., Tatan, M. ve Demir, F. B. (2018). İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programlarının Karşılaştırmalı Analizi (1998, 2010, 2015, 2018). *Researcher: Social Science Studies*, 6, (1), 407-422.
- Özbek, R. (2004). *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Özdemir, S. (2017). 2016- 2017 *Eğitim Öğretim Yılında 4. 5. 6. Ve 7. Sınıflarda Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Demokrasi ve İnsan Hakları Kavramlarına Yer Verilme Düzeyinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Özden, Ö. (2011). *İlköğretim Okullarında Çevresel Vatandaşlık Eğitimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pamir, A. (2004). Osmanlı Egemenlik Anlayışında Senedi İttifak'ın Yeri, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 53, (2), 61-82.
- Parker, W. C. (1996). “*Advanced*” *Ideas About Democracy: Toward A Pluralist Conception of Citizen Education*”, *Teachers College Record*, 98/1, Ss. 104–125.
- Purcu, S. S. (2019). *İnsan Hakları Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programının Öğelerine İlişkin Öğretmen Görüşleri ile Öz-Yeterlik İnançları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sadık, F. ve Sarı, M. (2012). Çocuk ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi. *Cumhuriyet International Journal of Education* 1 (1), 48-62.
- Sağlam, H. İ. ve Hayal, M. A. (2015). *Sınıf Öğretmenlerinin “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersinin İlkokul 4. Sınıfta Yer Almasına İlişkin Görüşleri*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 207-217.
- Sönmez, V. (2001). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı* (9. Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, İ. (2009). Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 4, (4), 1341-1354.
- Şentürk, B. (2020). *İlkokul Öğrencilerinde Demokrasi Anlayışının Gelişmesinde Müfredatın Rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tanör, B. (1994). *Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*, B D S Yayınları, İstanbul

- Terzi, A. (2019). *İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin İnsan Hakları ve Demokrasi Konusundaki Farkındalık Düzeyleri (Erzurum Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize.
- Tıraşoğlu, S. (2019). *Sosyal Bilgiler Dersinde İlköğretim Öğrencilerinin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimine İlişkin Kazanım Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Toprak, E. ve Demir, S. B. (2017). İlkokul 4. Sınıf “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersinde Yaşanan Sorunların Sınıf Öğretmenleri Tarafından Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 2160-2179.
- Turhan, A.(2013). İnsan Hakkı Kuşakları Arasındaki Tamamlayıcılık İlişkisi. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4, (2), 357-378.
- Türk Dil Kurumu. (2017). <http://www.tdk.gov.tr>
- Ulubey, Ö. (2015). *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Programının Yaratıcı Drama ve Diğer Etkileşimli Öğretim Yöntemleri ile Uygulanmasının Akademik Başarıya ve Demokratik Değerlere Bağlılığa Etkisi*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, K. & Erkuş, B. (2016). İlkokul 4. Sınıfta “İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi” Dersinin Okutulmasına İlişkin Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(24), 1143-1172.
- UNESCO, (1974). <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002241/224137e.pdf> , Er. Tar. 15.11.2017
- UNESCO, (1993). <http://unesdoc.unesco.org/images/0009/000956/095612eo.pdf>, Er. Tar. 15.11.2017
- Uygun, O. (1996). *Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları*, Ankara. Türkiye ve Ortadoğu Amme idaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi.
- Ülger, M. (2012). *İlköğretim Okullarında İnsan Hakları ve Vatandaşlık Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ünal, R. (2014). *İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İnsan Hakları Boyutunda İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Ünlü, U. (2019). İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersi Öğretim Programına Yönelik Araştırmaların İncelenmesi. *Türk İdare Dergisi*, (489), 311-330.
- Üste, B. (2007). İnsan Hakları Eğitimi Ve İlköğretimde Önemi. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 7(1), 295-310.
- Varış, F. (1988). *Eğitimde Program Geliştirme “Teori Ve Teknikler”* (4.baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi yayınları.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

7. EKLER

EK 1: Dördüncü Sınıf İHYD Dersi Öğretim Programının Kazanım ve Açıklamaları

Y.4.1. İnsan Olmak

Y.4.1.1. İnsan olmanın niteliklerini açıklar.

- İnsanın diğer canlılarla ortak ve farklı yanlarına değinilir.
- İnsanı insan yapan değerlere odaklanılır

Y.4.1.2. İnsanın doğuştan gelen temel ve vazgeçilmez hakları olduğunu bilir.

- Hakların, insan olmaktan kaynaklandığı vurgulanır ve insanın nitelikleri ile haklar arasındaki bağa vurgu yapılır.
- İnsan haklarının herkesi kapsadığı vurgulanır.

Y.4.1.3. Haklarına kendi yaşamından örnekler verir.

- Can, beden ve mal dokunulmazlığı, düşünce, inanç ve ifade özgürlüğü, yaşama, çalışma, sağlık, eğitim, oyun, dinlenme vb. haklar üzerinde durulur.

Y.4.1.4. Çocuk ile yetişkin arasındaki farkları açıklar.

- Çocuk ile yetişkin arasındaki farklar; hak, görev, sorumluluk, özerk karar verme, temel ihtiyaçları karşılama vb. açılardan ele alınır.
- Yaşı ilerledikçe hak, özgürlük ve sorumluluklarının nasıl farklılaştığına değinilir; bu bağlamda çocuk hakları ve insan hakları genel biçimde karşılaştırmalı olarak ele alınır.

Y.4.2. Hak, Özgürlük ve Sorumluluk

Y.4.2.1. Hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi fark eder.

Y.4.2.2. İnsan olma sorumluluğunu taşımanın yollarını açıklar.

- İnsanın kendine, ailesine, arkadaşlarına, diğer insanlara, doğaya, çevreye, hayvanlara ve insanlığın ortak mirasına karşı sorumluluklarına yer verilir.

Y.4.2.3. Hak ve özgürlüklerini kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştırır.

- Örneklerin hem yakın hem de uzak çevreyi kapsamasına özen gösterilir.

Y.4.2.4. Hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumlarda hissettiklerini ifade eder.

- Hak ve özgürlükleri ihlal edilen kişilerin duygularına duyarlı olmanın önemine vurgu yapılır.
- Kişilerin görüş, düşünce ve hislerine duyarlı olunmadığında neden olabilecek sorunlara değinilir.

Y.4.2.5. Hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği veya kısıtlandığı durumların çözümünde ne tür sorumluluklar üstlenebileceğine ilişkin örnekler verir.

- Çözüm önerilerinin uzlaşya dönük, şiddetten uzak ve demokratik olması sağlanır.
- Sorunların çözümü için izlenecek yollar ile başvurulacak kurum ve kuruluşlara [okul meclisleri, il ve ilçe insan hakları kurulları, Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) vb.] değinilir.

Y.4.2.6. Hak ve özgürlüklere saygı gösterir.

- Kendi hak ve özgürlüklerine gösterilmesini beklediği saygıyı, kendisinin de başkalarının hak ve özgürlüklerine göstermesi gerektiği vurgulanır.

Y.4.2.7. Hak ve özgürlüklerin kullanılmasının birlikte yaşama kültürüne etkisini değerlendirir.

- Hak ve özgürlüklerin özenle kullanıldığı veya kısıtlandığı, ihlal edildiği durumların olası sonuçlarına yer verilir.

- Cumhuriyet'in ve değerlerinin birlikte yaşama kültürüne katkısı vurgulanır.

Y.4.3. Adalet ve Eşitlik

Y.4.3.1. İnsanların farklılıklarına saygı gösterir.

- İnsanlar arasındaki farklılıkların doğal olduğu ve bunun ayrımcılığa neden olmaması gerektiği vurgulanır.
- Farklılıkların arkadaşlığa, dostluğa ve diğer insanlarla ilişkiye engel olmayacağı vurgulanır.
- Farklılıkların kimi zaman farklı haklara (çocuk hakları, kadın hakları, engelli hakları vb.) sahip olmayı gerektirdiğine değinilir.

Y.4.3.2. Adalet ve eşitlik kavramlarını birbiriyle ilişkili olarak açıklar.

- Adalet ve eşitlik kavramlarının farklarına değinilir.
- Adalet ve eşitlik bağlamında cinsiyet eşitliği, pozitif ayrımcılık konuları (dezavantajlılar, engelliler, çocuklar ile ilgili örnekler gibi) ele alınır.

Y.4.3.3. İnsanların hak ve özgürlükler bakımından eşit olduğunu bilir.

- Eşitliğin kurallar ve yasalar ile güvence altına alındığına değinilir.

Y.4.3.4. Adaletin veya eşitliğin sağlandığı ve sağlanamadığı durumları karşılaştırır.

- Karşılaştırmalar; demokrasi kültürü, birlikte yaşama, uzlaş, çatışma bağlamlarında örneklerle ele alınır.

Y.4.3.5. Adil veya eşit davranılmadığında insanlarda oluşabilecek duyguları açıklar.

- Öğrencilerin empati kurmalarını sağlayabilecek örneklere yer verilir.

Y.4.4. Uzlaş

Y.4.4.1. İnsanlar arasındaki anlaşmazlıkların nedenlerini açıklar.

- Anlaşmazlıkların yaşamın bir parçası ve doğal olduğu vurgulanır.
- Anlaşmazlık durumlarında bütün tarafların aynı anda haklı olup olamayacağı sorgulanır.
- Anlaşmazlıkların nedenlerinden bazılarının iletişim ile ilgili olabileceğine değinilir.

Y.4.4.2. Uzlaşi gerektiren ve gerektirmeyen durumları karşılaştırır.

- Uzlaşinin bireysel yaşamla değil, toplumsal yaşamla ilgili olduğu vurgulanır.
- Uzlaşi gerektiren durumların değer, ilgi, inanç ve beklentilerle ilgili olduğuna; kural, yasa, yönetmelik vb. ile belirlenmiş hususların ise uzlaşi gerektirmeyen durumlarla ilgili olduğuna değinilir.

Y.4.4.3. Anlaşmazlıkları çözmek için uzlaşi yolları arar.

- Uzlaşi aramada sürecin (ortak dil, iletişim vb.) sonuçtan daha önemli olduğu vurgulanır.
- Uzlaşi sürecinde fikirlerin gerekçe ve kanıtlara dayalı olarak savunulması gereği üzerinde durulur.
- Uzlaşi sürecinde saygı, açık fikirlilik, sabırlı olma, güven, empati, iş birliği vb. önemine vurgu yapılır.

Y.4.4.4. Anlaşmazlık ve uzlaşi durumlarının sonuçlarını örneklerle karşılaştırır.

- Sonuçların karşılaştırılmasında birlikte yaşama kültürü dikkate alınır.
- Anlaşmazlık durumlarında karşılıklı olarak hak ve özgürlüklere saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanır.
- Uzlaşi ile çözülen sorunun, başka bir soruna neden olup olmayacağına değinilir.

Y.4.5. Kurallar

Y.4.5.1. Kural kavramını sorgular.

- Kuralların neden var olduğuna, kim veya kimler tarafından ve nasıl konulduğuna güncel yaşamdan örneklerle değinilir.

- Yazılı ve yazılı olmayan kurallara değinilir.
- Kuralların zaman içerisinde değışebileceğı vurgulanır.

Y.4.5.2. Kuralın, özgürlük ve hak arasındaki ilişkiye etkisini değerlendirir.

- Kuralların özgürlükleri ve hakları sınırlandırıp sınırlandırmayacağına değinilir.

Y.4.5.3. Kurallara uymanın toplumsal ahenge ve birlikte yaşamaya olan katkısını değerlendirir.

- Kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek sorunlara değinilir.
- Kurallara uyulmadığında uygulanacak yaptırımların önemine değinilir.
- Birey, toplum, devlet ilişkisinin kurallarla düzenlendiğine ve bunun hukukun üstünlüğü ile olan ilişkisine değinilir.

Y.4.5.4. Kuralların uygulanmasına katkı sağlar.

- Kurallara uymanın ve uyulmasını takip etmenin yurttaşlık görevi olduğu belirtilir.
- Kurallara uymayanları uyarmanın doğru bir davranış olduğu vurgulanır.

Y.4.6. Birlikte Yaşama

Y.4.6.1. Birlikte yaşamak için bir yurda ihtiyaç olduğunu bilir.

- Yurdun sadece bir mekân olmadığına; yaşayış biçimi, ortak değerler ve kültür ile anlam bulduğuna vurgu yapılır.
- Haymatlos ve mülteci kavramları öğrenci seviyesine uygun şekilde açıklanır.

Y.4.6.2. Birlikte yaşayabilmek için düzenleyici bir kuruma ihtiyaç olduğunu kavrar.

- Kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile bunların işlevlerine değinilir.

Y.4.6.3. Devletin yurttaşlarına karşı sorumluluklarını açıklar.

- Kamu kurum ve kuruluşlarının yurttaşların haklarını korumak ve geliştirmek, yurttaşlarına hizmet etmek, onların ihtiyaçlarını ve güvenliğini karşılamak için var olduğuna değinilir.

Y.4.6.4. Yurttaş olmanın sorumluluklarını açıklar.

- Aktif yurttaşlık kavramına örneklerle vurgu yapılır.
- Yurttaş olma sorumluluğu bireylerin konumları (çocuk-yetişkin) ile ilişkilendirilmelidir.
- Yurttaşın hem diğer yurttaşlara hem de devlete karşı sorumluluklarına değinilir.

Y.4.6.5. Birlikte yaşama kültürünün günlük hayattaki yansımalarına örnekler verir.

- Verilen örneklerin saygı, sorumluluk alma, iş birliği ve paylaşım, kararlara katılma, kurallara uyma, diyalog ve iletişimi içermesi sağlanır.

EK 2: Öğretmen Görüşme Formu

Sayın Katılımcı;

Aşağıda yarı yapılandırılmış görüşme formu ile yapılan araştırma, Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temel Eğitim Ana Bilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı; Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM (Danışman) ile birlikte yürütülen yüksek lisans tezimize ilgilidir. Sizlerin çok kısa zamanınızı alacak bu çalışma, bizlerin araştırmalarına ışık tutacak ve cevaplarınız ile araştırmamız şekillenecektir. Araştırma için sağlayacağınız kişisel bilgileriniz saklı kalacak ve tamamen bilimsel amaçlarla inceleneceği için gizli tutulacaktır. Değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

Saygılarımızla,

Zöhre METİN

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

Kendinizden kısaca bahseder misiniz? (Cinsiyetiniz, yaşıınız, eğitim durumunuz, kıdeminiz, branşınız, kadrolu veya sözleşmeli olma durumunuz)

SORULAR

- 1) İlkokul 4. Sınıf İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinin amaçları (kazanımlar) ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
- 2) Bu dersin kaynağının (kitabının) güçlü ve zayıf yönleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
- 3) Dersin kaynağının hangi eğitim felsefeleri veya felsefelerine dayalı olduğunu düşünüyorsunuz? (Örn. yapılandırmacı yaklaşım ile ilişkisi)
- 4) Bu derste dersinizi işlerken başka araç gereçleri, kaynakları kullanıyor musunuz? Bunların neler olduğunu söyleyebilir misiniz?
- 5) Bu ders için hazırlanan kazanımların günlük hayatta kullanılabilirliği açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?
- 6) Ders kaynağındaki görseller ile yazılı metinler arasındaki ilişki hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- 7) Ders kaynağında yer alan konulara özgü etkinlik ve araştırmalar ile ilgili neler düşünüyorsunuz?
- 8) Konuları anlatırken nasıl bir yol izlediniz? Bu derste öğrencilerin güçlük çektiği konu ve kavramlar var mı? Varsa nelerdir?
- 9) Bu dersin kazanımları ile diğer hangi dersler ilişkilendirilebilir? Neden?
- 10) Bu dersi yürütmede kendinizi ne düzeyde yeterli görüyorsunuz? Dersi hedeflediğiniz düzeyde yürütebilmeniz için ne tür desteklere ihtiyacınız vardır? (Bu ders ile ilgili herhangi bir eğitim veya hizmet içi eğitim aldınız mı? Alınması gerektiğini düşünüyor musunuz?)
- 11) Dersin öncesinde dersin işlenişine yönelik hazırlıklar yapıyor musunuz? Bunlar nelerdir?

- 12) Ders akışı sürecinde hangi yöntem ve tekniklere başvuruyorsunuz? Bunlar nelerdir?
- 13) Dersin işlenişi esnasında ne tür etkinlikler yapıyorsunuz? Sözü ettiğiniz yöntem ve etkinlikleri gerçekleştirirken ne tür güçlüklerle karşılaşıyorsunuz?
- 14) Size göre dersin kazanımları öğrencilerin bilişsel seviyelerine uygun mudur?
- 15) Sınıf ortamınız dersin amaçlarını gerçekleştirmeye uygun mudur?
- 16) Derste öğrencilerin başarı durumunu hangi ölçme değerlendirme araçlarına başvurarak belirliyorsunuz?
- 17) Dersin yürütülmesi sırasında öğretmenlerin karşılaştığı sorunlar nelerdir? (Ders kaynağı (soyutluk-somutluk, kitap dilinin uygunluğu, kitapta yer alan metinlerin uzun veya kısalığı), içerik, değerlendirme (alıştırma ve etkinliklerin yoğunluğu)) Bunlara yönelik ne tür çözümler oluşturabiliyorsunuz?
- 18) Dersin kazanımlarının öğrencilerde davranışa dönüştüğünü düşünüyor musunuz?
- 19) Ders kaynağındaki hangi tür metin ve içerikler öğrenciler için eğlenceli ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır?
- 20) Dersin teorik boyutunun uygulamaya daha iyi yansımaları için neler önerirsiniz?
- 21) Dersin işleyiş süresinde anımsadığınız herhangi bir anınız var mıdır, anlatır mısınız?
- 22) Bunlara ek olarak eklemek istediğiniz şey ve şeyler var mıdır?

EK 3: İzin Yazısı

T.C.
YOZGAT VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E.55005497-604.01.01-18312786
Konu : Araştırma İzni

23/12/2020

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 22/08/2017 tarihli ve 3558626-10.06.01-E.12607291 sayılı 2017/25 nolu genelgesi.
b) Yozgat Bozok Üniversitesi Rektörlüğünün 04/12/2020 tarih ve 17684486-108-E.4862 sayılı yazısı.

Yozgat Bozok Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Temel Eğitim Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Zöhre METİN'in Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM danışmanlığında "İnsan Hakları, Yurttaşlık Demokrasi Dersinin Teorik ve Uygulama Boyutunun İlkokul Dördüncü sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi" konulu veri toplama izin isteğine ait ilgi (b) yazı ve ekleri ekte sunulmuştur.

Söz konusu araştırma izninin, İlgi (a) Genelge, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde ve gönüllülük esas olmak koşuluyla; İlimiz sınıf öğretmenlerine 2020-2021 eğitim öğretim yılında yapılmasında herhangi bir sakınca bulunmamakta olup, Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Yusuf YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
23/12/2020
İzzet ERCAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1-Kontrol Çizelgesi (1 sayfa)
2-İlgi sayılı yazılar (15 sayfa)

Karapınar Mah. Hoca Ahmet Yesevî Cad.no.57 66100 YOZGAT
2806669
Tel: (0 354) 280 66 21 e-posta: arge@ozmeh.gov.tr
Büro e-posta: iletisim@ozmeh.gov.tr

MEM 2.Kat No:43 AR-GE Faks: (0 354)
Ayrıntılı bilgi için: Mehmet Demirci
Elektronik Adres: www.yozgat.meb.gov.tr

2624-00c6-3817-bb5e-2d1b

EK 4: Etik Komisyon Kurul Kararı

T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Proje Koordinasyon Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü

Sayı : 95799348-050.01.04-E.29934
Konu : Etik Komisyonu 15. Toplantı Kararları

25/11/2020

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Üniversitemiz Etik Komisyonu'nun 18.11.2020 tarih ve 15 sayılı toplantısında almış olduğu kararla, Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM tarafından sunulan "İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi Dersinin Teorik ve Uygulama Boyutunun İlkokul Dördüncü Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi" isimli projesi Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Komisyonu Yönergesi kapsamında değerlendirilerek uygun görülmüş olup, ilgili yürütüciye tebliğ edilmesini arz ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. İrfan KOCA
Proje Koordinasyon Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Ek: Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM Değerlendirme Formu-1

*Adres: Yozgat Bozok Üniversitesi Erdoğan Akdağ Kampüsü Bilim
Teknoloji ve Uygulama Araştırma Merkez Binası Giriş Kat,
Atatürk Yolu 7. Km 66900 Yozgat*

Bilgi için: RABLA CURA

Telefon: 3542421111 Faks: 3542421117

Elektronik

Ağ: <http://www.bozok.edu.tr/> bozokuniversitesi@hs01.kep.tr

5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile üretilmiştir.
Evrak teyidi <https://ebyssorgu.bozok.edu.tr> adresinden 5T6L-1L0J-83HE kodu ile yapılabilir.